

ОДБРАНА

Година XI ■ Број 233 ■ 1. јун 2015. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

Плави удар
2015

Тема

ОСНИВАЊЕ ПОСЕБНОГ СУДА
ЗА ЗЛОЧИНЕ ОВК

Правда

ПОД ПРИТИСКОМ

YUGOIMPORT - SDPR

ПОКРОВИТЕЉ
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

UNDER THE AUSPICES
OF THE MINISTRY OF DEFENSE
OF THE REPUBLIC OF SERBIA

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ НАОРУЖАЊА
И ВОЈНЕ ОПРЕМЕ ПАРТНЕР 2015
Београдски сајам, Београд, Србија
23–26. јун 2015.

PARTNER 2015

Sajam naoružanja

INTERNATIONAL FAIR OF ARMAMENTS
AND DEFENSE EQUIPMENT
Belgrade Fair, Belgrade, Serbia
June 23–26, 2015

www.partner.mod.gov.rs

БЕОГРАДСКИ САЈАМ

call centar: (011) 41 55 555;
Beograd: (011) 2833-079;

ZAPOSLENI U MINISTARSTVU ODBRANE I VOJSCI SRBIJE
MOGUĆNOST PLAĆANJA **NA RATE**
PUTEM ADMINISTRATIVNE ZABRANE
BEZ UČEŠĆA do 01.01.2016.

GRČKA
porodični paketi od 290€
za celu porodicu od 85€
hit ponuda po osobi

GRČKA
hotelski smeštaj - popusti do 55%
TURSKA
avio i autobuski prevoz - popusti do 30%

CRNA GORA
EGIPAT / TUNIS

Poslovnice u Srbiji: NOVI SAD: (021) 66-12-080; ŠABAC: (015) 35-16-48; KRAGUJEVAC: (034) 356-486; NIŠ: (018) 52-42-76; KRUŠEVAC: (037) 350-20-28; LOZNICA: (015) 892-816;

N SPORT **n fashion**

ZA ZAPOSLENE U
MINISTARSTVU ODBRANE I VOJSCI SRBIJE
PRODAJA PUTEM ADMINISTRATIVNE ZABRANE

od sada na **6 rata**
bez kamate i učešća!

ZA VOJNE PENZIONERE!

Kupovina putem Administrativne zabrane preko Fonda PIO Potrebni su poslednji ček od penzije i lična karta

Bačka Palanka • Kralja Petra I 10, Bečej • Zelena 37, Beograd • Bulevar Arsenija Čarnojevića 97a, Novi Beograd, • Glavna 33, 11080 Zemun • Maršala Birjuzova 1, Beograd, Knez Mihailova 9, Beograd
• TC DELTA CITY, Jurija Gagarina 16, Novi Beograd, • TC IMMO OUTLET CENTAR, Gandijeva 21/1, Novi Beograd, • TC MERCATOR, Bulevar Umetnosti 4, Novi Beograd, • TC UŠĆE, Bulevar Mihajla Pupina 6, Novi Beograd, Obrenovac • Miloša Obrenovića 35, Čačak • Kosovski venac 2,
• Župana Stracimira 8, Gornji Milanovac • Kneza Aleksandra 2, Indija • Outlet fashion park, Vojvode Putnika b.b. 6, Jagodina • Knjeginje Milice 16,

Kragujevac • Lole Ribara 6, • TC Plaza, Bulevar Kraljice Marije 23, Kraljevo • Omladinska 13, • Miloša Velikog 3, Kruševac • Mirka Tomića 12, • Leskovac • Bulevar oslobođenja 128, Loznica • Trg Vuka Karadžića b.b., Niš • Obrenovićeva 41, • Nade Tomić 1, • Trg Kralja Aleksandra Ujedinitelja 7, Novi Pazar • 28. novembra 52, Novi Sad • BIG centar, Sentandrejski put 11, • Kralja Aleksandra 12, • TC Rodić, Temerinski put 50, • TC Spens, Sutjeska 2, • Trg Slobode 4, Obrenovac • Miloša Obrenovića 35 Pančevo • Vojvode Radomira Putnika 1, • Aviv Park, Miloša Obrenovića 12, • Trg Slobode 3, Paraćin • Vožda Karađorđa 10,

Paraćin • Vožda Karađorđa 10, Piroć • Trg pirotskih oslobođilaca bb, Požarevac • Tabačka Čaršija 9, Smederevo • Trg Republike 10,
Sombor • Laze Kostića 3, Sremska Mitrovica • Kralja Petra I 3a, Subotica • Trg Slobode 1 Gradska kuća, Šabac • TC Mercator, Jovana Cvijčića bb, • Karađorđeva 4, Užice • Dimitrija Tucovića 97, Valjevo • Čika Ljubina 4-6, Vranje • Kralja Stefana Prvovenčanog 51, Vršac • Trg Save Kovačevića 4, Zaječar • Svetozara Markovića 9, Zrenjanin • Kralja Aleksandra I Karađorđevića 10, • Kralja Aleksandra I Karađorđevića 43

Obrazac Administrativne zabrane
možete dobiti u svakoj prodavnici ili
preuzeti sa sajta www.n-sport.net

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапанџин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Мирјана Крстовић, поручник

Биљана Миљић

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,
др Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,
др Милан Миљалковски, др Зоран Миладиновић,
др Миљан Милкић, Будимир М. Попадић,
Никола Остојић, Александар Радић, Влада Ристић,
Драгана Барјактаревић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Марија Марић,
Слободан Михаиловић (технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),
Даримир Банда, Душка Стефановић,
Јово Мамула (фото-репортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 233

На полигону
„Тител“, на реци Тиси,
припадници Речне
флотиле извели су
тактичку вежбу
с бојевим гађањем

Снимио

Будимир М. ПОПАДИЋ

Специјални прилог 120

ВОЈНЕ ЗАСТАВЕ

20

„Плави удар 2015“ ВАТРЕНИ ШТИТ

23

Мултинационална
цивилно-војна вежба

„БАЛКАНСКИ ОДГОВОР“

26

Меморијална регата
„Зоран Радосављевић“

ВИТЕЗУ У ЧАСТ

46

Енергетски рат
и стабилност Балкана

ГАСОВОД ПАЛИ РЕГИОН

- 8 Оснивање посебног суда за злочине ОВК
ПРАВДА ПОД ПРИТИСКОМ
- 16 Пуковник Љубиша Ђоловић, командант
Бригаде везе
НЕОПХОДНИ ПОПУТ СОЛИ
- 28 Инжињеријски батаљон Треће бригаде
ПРВИ ГДЕ ЈЕ НАЈТЕЖЕ
- 32 Пуковник доц. др Зоран Рајић, директор
Војнотехничког института
У СУСРЕТ „ПАРТНЕРУ”
- 34 Трајни и савремени изазови
за војне лидере
МОРАЛ У РУКАМА ВОЈНИКА
- 38 Програм „Наука за мир и безбедност”
САРАДЊОМ ДО ИНОВАЦИЈА
- 40 Драгана Лазаревић,
сестра године на ВМА
ФОРМУЛА УСПЕШНОСТИ
- 42 Рехабилитација Драже Михаиловића
БОЈНО ПОЉЕ СЕЂАЊА
- 50 Слађана Зарић, ауторка документарних
филмских остварења
ФИЛМОВИ КОЈЕ ДИШЕМ
- 56 Надежда Петровић (2)
ОСНИВАЊЕ КОЛА
СРПСКИХ СЕСТАРА
- 59 Битка на Чегру – од мита до стварности
НЕСЛОГА ИЛИ НЕМОЋ
- 60 Отворено првенство Србије
у практичном стрељаштву
БРЗИНА, СНАГА И СПРЕТНОСТ

Реч уредника

Увод у безличност

5

Колико смо пута у току професионалне каријере, без обзира на дугогодишње радно, наравно и животно искуство, комуницирајући са колегама док износимо мишљење о ономе чиме се свакодневно бавимо, добијали зачуђујуће, али уобичајене одговоре – Не смеш то да кажеш, знаш добро да шеф не мисли тако... Познато ти је, ваљда, да то не треба да питаш. Или, само кратко – Ма не таласај!

Зато смо, неретко, били принуђени да и „по своје мишљење” одлазимо вишим инстанцама, не размишљајући куда то води, уверени да пристанак на то не значи, нужно, и мањак личног интегритета. Тако се почињало... Сходно позицији на хијерархијској лествици, више или мање се безуспешно објашњавало да се нешто не ради у складу са захтевима струке. Скоро по правилу, оспоравало се право на мишљење и став, без обзира на ваљане аргументе, иако се никада у питање нису доводила војничка наређења.

А онда су, коначно, „прележане” све те „дечије болести”. (Не)оправдано се напредовало у служби и све ређе говорило оно што се мисли, радило онако како се сматрало да треба, а чешће климало главом, потврђујући да су претпостављени непогрешиви и увек у праву. Професионали полет, креативност, енергија, свакако и потреба да се мења оно што се променити може, лагано се исцрпљивала. Такве „мале срамоте” препознавале су се при сваком погледу у огледало. И свуда окол.

Тек изнутра, у „дубини душе људске” плашила је још поражавајућа „слика”. Уз свест да и амбиције пресахну, несвесно се пристајало на неостваривање људских потенцијала. Био је то увод у сопствену безличност. И кад год би започињао повратак из тако „залеђеног” стања ума, уз чврсту решеност да се изнова „оживи”, претицали су људи без става, још једни у низу полтрона, који су прецењивали своје могућности. Били су најчешће за корак успешнији. Све бескомпромиснији. Али, ипак, своје немоћне моћи, речју незнање и духовну беду, нису препознавали.

Послушност, иначе пожељна војничка врлина, постала је, нажалост често, синоним за покорност, то пажљиво неговано и културолошко и друштвено постигнуће у нас. Препознатљив манир и у читавом свету. Није донела ни остварење циљева, нити „дебље” новчанике. Све више се „пресавијало”, бирократизовало и уподобљавало мишљење, уз оправдање да се задаци извршавају понизно и часно, уз поштовање војничке хијерархије и субординације. Непогрешиво је страдала струка.

У таквом одсуству критичке мисли, поготово размене идеја, пуком пристајању на једноумље, страху од сваке изговорене речи, не може настати ништа ново, вредно пажње. Човек је створен да мисли и промишља. Да разговара. У томе се огледа његово достојанство и величина. А разговор је увек и говор са собом и са другима. Јер само у сусрету различитих уверења, заједнички именовани воде напретку. „Можда ви и знате да летите”, забележио је Мирослав Антић, „али још нисте пробали на све могуће начине.” Стога, будимо упорни, и покушајмо! Упркос свему... ■

Владимир ПОЧУЧ

Конференција начелника генералштабова балканских земаља

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић учествовао је на Деветој конференцији начелника генералштабова балканских земаља, коју је у Бечићима отворио начелник Генералштаба Војске Црне Горе адмирал Драган Самарџић.

На скупу су били и представници Албаније, Босне и Херцеговине, Бугарске, Грчке, Македоније, Румуније и Турске. Конференција је потврдила значај регионалне војне сарадње и добросуседских односа између балканских земаља, ради одржавања и јачања стабилног безбедносног окружења у региону и Европи.

Као гости, сусрету у Бечићима присуствовали су заменик председавајућег Војног комитета НАТО-а генерал-потпуковник Марк Шилер, командант Здружених снага НАТО-а из Напуља адмирал Марк Фергусон и заменици начелника генералштабова оружаних снага Словеније и Хрватске.

У оквиру ове иницијативе сваке године одржава се заједничка вежба. Ове године, то је вежба подржана рачунарским симулацијама „Балкански мостови”, која се одржава у Бугарској, док се за 2016. планира извођење вежбе јединица за специјална дејства, у Грчкој. ■

Генерал Диковић у Бриселу

На састанку Војног комитета Европске уније, који је одржан 19. маја у згради Савета Европске уније у Бриселу, учествовао је и начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић. Скупу су присуствовали начелници генералштабова земаља чланица Уније, као и Канаде, Молдавије, Грузије, Швајцарске, Украјине и Црне Горе.

Учесници су разговарали о мисијама за обуку и саветодавним мисијама Европске уније, а команданти мисија за обуку изнели су искуства и проблеме с којима су се сусретали током ангажовања. ■

Испраћај мировњака у Либан

У мултинационалну операцију УНИФИЛ у Либану, 28. маја свечано су испраћени припадници пешадијске чете Четврте бригаде и вода Трећег батаљона војне полиције. Министар одбране Братислав Гашић уручио је командиру пешадијске чете мајору Горану Дејановићу и командиру вода за заштиту снага капетану Владимиру Цветковићу заставе Републике Србије, и пожелео успешан боравак у мисији. Наши мировњаци обећали су да ће одговорно, професионално и часно извршавати задатке, те достојно представљати Војску и земљу. ■

Војска помаже становницима Голупца

Припаднике Војске Србије који су ангажовани на санацији последица бујичних поплава од 24. маја и уклањању блата у Голупцу обишао је министар одбране Братислав Гашић. Више од 50 војника на добровољном служењу војног рока, припадника Центра за обуку Копнене војске из Пожаревца, помаже становницима тог места.

Министар одбране присуствовао је и седници општинског Штаба за ванредне ситуације и са представницима локалне самоуправе разговарао о следећим корацима ангажовања наше војске у санацији последица непогода у Браничевском округу.

Портпарол Министарства одбране капетан корвете Јован Кривокапић изјавио је да ће припадници српске војске помагати док год то буде било потребе. У плану је ангажовање већег броја људи и допремање цистерни за прање и сушача. Председник Општине Голубац др Небојша Мијовић захвалио је Војсци на подршци. ■

Начелник Генералштаба на састанку Војног комитета НАТО

У Бриселу је 20. маја одржан састанак Војног комитета НАТО-а на коме је присуствовао начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић.

Учесници су разговарали о учешћу партнера у вежбама Алијансе и улози заједничких вежби у развоју интероперабилности оружаних снага партнерских држава. На састанку је било речи и о вежбама које ће организовати Северноатлантски савез у будућности.

Генерал Диковић разговарао је после састанка са замеником команданта Савезничких снага у Европи генералом Адријаном Бредшоом. Двојица генерала разменила су мишљења о безбедносној ситуацији у региону Западног Балкана. ■

Екипа Копнене војске победник Шестог спортског првенства

Победнички пехар у свеукупном пласману на Шестом спортском првенству Војске Србије, после петодневног одмеравања снага у ваљевској касарни „Војвода Живојин Мишић“, још једном је отишао у руке припадника Копнене војске.

Заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Јовица Драганић честитао је најбољој екипи и рекао да су такмичари доказали да наша војска гаји спортски и такмичарски дух и витешки „фер плеј“ у којем се војничке и спортске врлине подударају – упорност, која надилази препреке; дисциплина, која не познаје изузетке; оданост колективу, која је јача од личног интереса и усмереност ка циљу, која поштује правила.

Друго место припало је екипи Команде за обуку, а за трећу позицију изборила се екипа Министарства одбране. Спортисти су се такмичили у седам спортских дисциплина – цудо, одбојка, фудбал, атлетика, оријентиринг, стрељаштво и војни вишебој.

У најзахтевнијој војничкој дисциплини – војном вишебоју, најбољи резултат постигла је екипа Команде за обуку, а најбољи индивидуални резултат остварио је старији водник Далибор Анђелковић из Копнене војске.

У име организатора првенства, командант Команде за обуку генерал-потпуковник Ђокица Петровић одао је признање свим учесницима и истакао да је надметањем „очувана традиција спортског и витешког духа припадника Министарства одбране и Војске Србије“.

Спортско првенство отворио је начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, који је том приликом рекао да су физичка обука и спорт у систему одбране значајан чинилац који се прожима кроз све елементе оперативних и функционалних способности. ■

Седми фудбал куп за мир

Уградској хали „Мостонга“ у Сомбору, 25. маја, започео је 7. CISM фудбал куп за мир. На свечаном отварању учеснике су поздравили председник општине Апатин др Живорад Смиљанић, градоначелник Сомбора Саша Тодоровић, генерални секретар Међународног савета за војне спортове пуковник Дора Мамби Коита и шеф Делегације Србије при CISM бригадни генерал Сениша Радовић, који је и отворио турнир.

Снаге су током четвородневног такмичења у Сомбору и Апатину одмериле екипе из држава бивше Југославије – оружаних снага Србије, Босне и Херцеговине, Хрватске и Словеније. Суорганизатори надметања били су Министарство одбране и Војска Србије, Западнобачки управни округ, Град Сомбор, Општина Апатин, док су техничку подршку пружили Први центар за обуку и наша делегација при CISM.

Прво место освојила је екипа оружаних снага БиХ, на другу позицију пласирали су се такмичари из Србије, док је бронзано одличје припало словеначкој екипи. ■

Информације о стамбеном статусу и здравственом осигурању

Због непознавања прописа из области стамбеног и социјалног збрињавања, а ради лакшег и једноставнијег информисања, успостављене су телефонске линије за пружање информација свим заинтересованима припадницима система одбране.

У Фонду за социјално осигурање војних осигураника могу се добити информације о стамбеном статусу позивањем броја 011-3201-081, док је број телефона за питања о здравственом осигурању 011-3203-207. Телефонске линије биће отворене од 25. маја, сваког радног дана од 7.30 до 15.30 часова.

Телефонске линије за пружање информација о стамбеној проблематици у Управи за традицију, стандард и ветеране су 011-3201-073 и 066-8722-800. Линије су отворене уторком и четвртком од 11 до 15 часова.

Заинтересовани информације могу да добију и мејлом – utsv.stambeno@mod.gov.rs.

Информације су, такође, доступне и на сајтовима Фонда СОВО (www.fsovo.mod.gov.rs) у рубрици Стамбено обезбеђење корисника војних пензија и на сајту Министарства одбране у рубрици Стамбено. ■

Јединице Команде за обуку на „Пасуљанама“

Скоро све јединице Команде за обуку извеле су недавно, на Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“, гађања из минобачача 60, 82 и 120 милиметара, као и из противоклопних ракетних система ПОЛК 9К111.

Поред професионалног састава, у реализацију гађања укључени су и војници на добровољном служењу војног рока мартовске генерације. Постигли су врло добре и одличне резултате.

Активности на полигону пратио је командант Команде за обуку генерал-потпуковник Ђокица Петровић, који је оценио да се рад на полигону одвијао организовано, уз примену неопходних мера безбедности. ■

Правда ПОД ПРИТИСКОМ

Правда за ратне злочине увек је била тешко достижна категорија у којој ништа није лишено политике и других примеса. Потешкоће да се оснује и заживи посебан суд за злочине ОВК то најбоље доказују.

Косовска скупштина требало је прошлог месеца да коначно расправља о оснивању Суда за злочине тзв. Ослободилачке војске Косова, али се то ипак није десило, упркос томе што је Уставни суд Косова усвојио неопходне амандмане на Устав. Није помогло ни то што је Франк Валтер Штајнмајер, немачки шеф дипломатије, био изричит током своје недавне посете региону и у сусрету са Атифетом Јахјагом, косовском председником. Како су се УНМИК и ЕУЛЕКС, међународне институције у покрајини, задужене између осталог, и за питања правосуђа, показале незаинтересованим за бављење кључним злочинцима из редова такозване Ослободилачке војске Косова, или то нису биле у стању због страховите корупције, не чуди што су многи скептични у вези са достизањем правде за неалбанске жртве.

Ипак, главни тужилац за ратне злочине Србије Владимир Вукчевић верује да ће до оснивања суда доћи, а то би могло значити и помак ка правди за оне који су страдали од ОВК.

– Верујем да ће за жртве злочина ОВК дуго очекивана правда постати достижна – сматра Вукчевић.

Милан Шкулић, професор Правног факултета у Београду, ипак није претерани оптимиста. Јер, како каже, иако је најпре најављивано да ће се тај суд бавити само злочинима ОВК, у последње време чују се вести да ће судити све злочине.

– Можда ће судски процеси пред овим судом бити, донекле, правда за оне којима је ОВК, па и само бомбардовање однело ближње, а донекле и промена слике о том рату, али ја не бих био велики оптимиста у вези са тим. Прошло је пуно година и биће тешко наћи доказе. Са друге стране, искуство са застрашивањем сведока за Хашки трибунал и корупција у ЕУЛЕКС-у и у целој покрајини, показују да овом суду неће бити нимало лако да осуди било кога из ОВК – сматра професор.

Шкулић подсећа да кључни злочин који је довео до идеје о суду – трговина органима заробљеника ОВК коју су неки припадници ове терористичке групе организовали – тешко терети НАТО па и саму Европску унију.

Људи за резервне делове

Цела прича са посебним судом почиње много пре него што је Карла дел Понте, бивша хашка тужитељка, одлучила да каже још понешто за историју и објави књигу „Лов“. Могло би се рећи да почиње једним документом УНМИК полиције (случај преузет од КФОР-а) из јуна 1999. године. Случај број 2000-00225 у Јединици за ратне злочине УНМИК-а, заведен 15. јуна 2000. и обновљен 9. марта 2004, бави се догађајем у Призрену, од 18. јуна 1999. године.

Тога дана, немачки војници зачули су, патролирајући код зграде МУП-а у Призрену, ломљаву стакла и запомагање, а након провере и открили групу заробљеника коју је ОВК држала у подруму те зграде. Били су то Срби, Албанци и Роми. Немачки КФОР је од њих 14, колико су их нашли и ослободили, забележио имена седам особа. Једна од

жртва, извесни Зеф Дуљај, био је већ мртав, и како извештај каже, још везаних руку са видљивим траговима насиља по телу. Истражитељима није било тешко да релативно брзо сачине списак осумњичених. Били су то Демир Ђенај, Реџеп и Сулејман Сељими, Сабит Геџи (данас у затвору због криминала), Лиман Геџи, Фатмир Љимај, Ибрахим Морина, Јах Ница, Етем Ругова, Харјит Санду, Севдије Севдоли, Тахир Синани, Пјотр Шаља, Азем Суља, Ружди (непознато презиме), Кадри Весели, и Миљаим Зека... Имена добро знана свима који су имали икаквог посла са ОВК. Иако је случај на неки начин обновљен 2004. године, обавештен Хашки трибунал, даље од почетка није се много одмакло у истрази. Наводно, због недостатка сведока. Ипак, у самом тексту извештаја стоји да су се појавили нови докази, а то је предочено и Хашком трибуналу.

Оно што у извештају не пише, а што је од тога дана било засигурно познато војницима и старешинама немачких трупа на Космету, јесте да су неки од ослобођених били сведоци постојања логора за заробљенике у Албанији, му-

Владимир Вукчевић, главни тужилац за ратне злочине

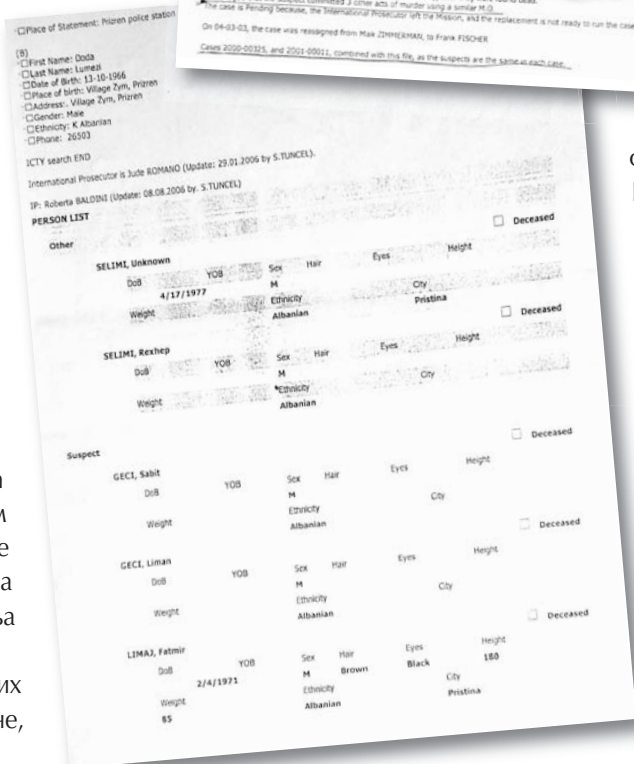
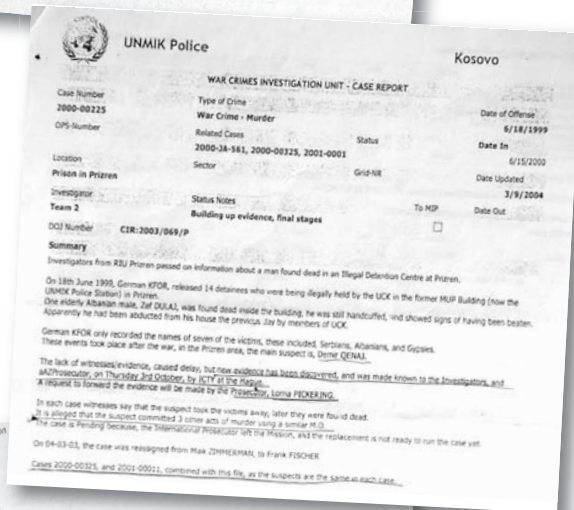
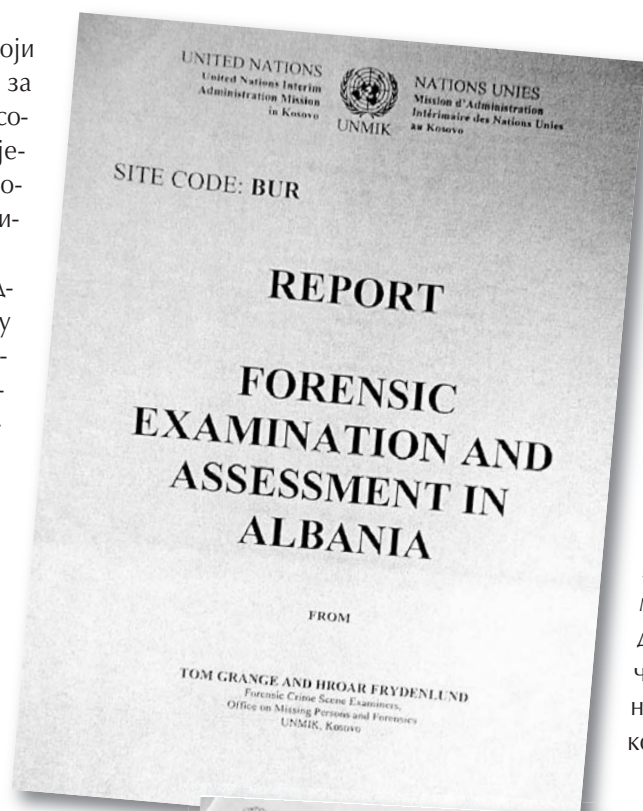
чења заробљеника у тим објектима, убистава, али и необичних трансфера и лекарских прегледа појединих заробљеника, нешто хуманијег третмана неких од прегледаних, као и приче о „резервним деловима“, што је био еуфемизам ОВК за трговину органима. Јер неки од ових људи које је немачки КФОР спасио, били су претходно заробљеници

ОВК у поменутим логорима који су постојали у сваком кампу за обуку ОВК у Албанији, и на Косово су враћени да би били убијени, а њихове смрти биле би после приписане Војсци и полицији Србије.

Просто речено, међународне власти у покрајини имале су од самог уласка податке о бројним злочинима ОВК, укључујући и сазнање о илегалним заворима у којима су месецима после уласка КФОР-а држани заробљени људи. Али, њихово гоњење остаће задуго политички врло неопортуно. Све до књиге Карле дел Понте, чији је један пасус узнемирио многе, не само на Балкану, и навео новинаре да истражују, али и Тужилаштво за ратне злочине Србије да покрене званичну истрагу.

У годинама које су уследиле, пред очима јавности излазиле су, додуше, и непроверене информације, тешке медијске грешке које су породице несталих са Космета тешко повређивале, али се истовремено полако разоткривала једна чудовишна шема смрти која је захватала север Албаније, Кукеш, Тропоју, Цахан, Љубижду, Пешкопију, Драч, али и разне земље света у које су органи путовали. Прва земља која је у међувремену идентификована је Турска, захваљујући случају приштинске клинике „Медикус“, који се десио знатно после рата и представља чист криминал. Али, има довољно података да се трагови самог ратног злочина прате у земље Блиског истока и другде. Говорећи о жртвама, заробљени Срби нису били једине жртве овог чудовишног злочина, било је ту људи са Блиског истока, из Источне Европе итд. Владимир Вукчевић каже за „Одбрану“ да је овим поводом, Тужилаштво за ратне злочине остварило сарадњу са својим колегама из више земаља света.

– Заинтересованост других тужилаштва – Русије, Украјине,

Македоније, Молдавије, Израела, Турске, била је присутна у овом предмету. Тужилаштва неколико држава ступила су у контакт са Тужилашством за организовани криминал и Тужилашством за ратне злочине, са молбом да им се пруже информације и подаци који би помогли у истрагама с обзиром на то да су у предмету „Медикус“ држављани наведених земаља били оштећена лица – наводи тужилац.

Медији су успели да дођу и до Меморандума од кога је кренула Карла дел Понте. Да подсети-мо, Меморандум, веома потресан документ који сведочи о задњим часовима не само ратних заробљеника у Бурелу већ и проститутки које су постале део трговине људи-

ма и на крају жртве трговине органима, о патњи људи који схватају да ће бити невољни даваоци органа и моле да их просто убију а не распарчавају, написала је група америчких новинара на основу сведочења припадника ОВК. Они су се постарали да документ дође до Хашког тужилаштва. Истрага која је потом покренута стала је на почетку, након посете

форензичког тима Хага и УНМИК-а Бурелу, тј. селу Рибје и кући породице Катаци, данас познатој као „Жута кућа“. Иако су истражитељи нашли довољно трагова, истрага није настављена. Премало све-дока спремних да причају, немо-

Документи који оштријују – форензички извештај из Буреља, 2004. година, и извештај УНМИК-а из 1999. (обновљен 2004. године) о заробљеним цивилима које је ОВК држала у Призрену

Једна од анализа структуре ОВК, 2000. година

гућност налажења материјалних трагова, недостатак средстава. И воље, без дилеме.

Након година истраге, данас се зна да су у овом ужасном злочину учествовали неки од припадника ОВК, да су заробљеници пребацивани од логора до логора, да су неке од жртава завршиле у међународним водама, а неке су, изгледа, биле примораване да иду на клинике у иностранству. Што се Албаније тиче, изгледа да су ту вађени бубрези, јер је реч о органу који најдуже може издржати транспорт.

Дошло се и до имена одговорних – Цавид Ељшани, Бесим Вокши, Хекуран Хола, Исмет Тара, Сабит Геци, кланови Тачи, Харадинај и Сељими и други.

Ипак, ствари се заиста покрећу с мртве тачке тек када је познати швајцарски истражитељ Дик Марти покренуо истрагу на основу одлука Савета Европе. Иако Марти није могао да истражује на територији Албаније, која је одбила сарадњу и нашем тужилаштву, успео је да дође до релевантних података, сведока вољних да говоре. Његов извештај, у коме је као једног од главних криваца означио Хашима Тачија, а преко њега и практично читав врх ОВК, не само за трговину органима већ, што је још важније, за све друге бројне злочине, више нико није могао игнорисати. Дакле, оно што нису могли произвести бројни злочини ОВК – отмице, почев од копа Белаћевац преко Ораховца и многих других, многобројни мртви у Радоњићком језеру, Клетка, убиства Албанаца (јер ОВК је почела тако што је прво убијала Албанце), мучења и убиства заробљених неалбанаца у хотелу „Паштрик“ у Ђаковици које је након уласка НАТО-а починила група Антона Љекаја, страдање Срба у Ђњилану, илегални затвори у Приштини које су већ у јулу 1999. године пријављивали КФОР-у неки Албанци, и други бројни злочини – произвео је злочин који је изазвао велику мучнину код обичних људи. Недуго по усвајању Мартијевог извештаја, истрагом почиње да се бави тужилац Клинт Вилијамс, човек који је покушао да истражује ратне злочини

не на Космету док је службовао тамо. У међувремену, међународна заједница одлучила је да је време да се оснује још један трибунал за бившу Југославију, овога пута суд који ће се бавити злочинима ОВК. Тако је оних око 1.500 несталих на Космету, што чекају да буду откривени и сахрањени долично, добило прилику да некако правда за њих буде наплаћена.

Ипак, доста је воде протекло, многи трагови су нестали, корупција међународних делилаца правде на Космету већ је доказана ствар, а што рече Милан Шкулић, сада чујемо да се на том суду неће судити само злочинима ОВК, већ свима. Овог пролећа општински суд у Ђаковици и ЕУЛЕКС издали су потерницу за генералом Момиром Стојановићем и још 16 Ђаковчана Срба, због ратних злочина.

Како „Одбрана“ сазнаје, овај предмет неће бити део рада Специјалног суда (или не би требало да буде). Због свих манипулација жртвама и правдом, свих негирања злочина ОВК, корупције у ЕУЛЕКС-у који се показао као неспособан да ради оно што је требало да му буде један од примарних задатака, чланови породица несталих с правом се питају хоће ли овај суд коначно донети макар мало правде и олакшања за њих?

Истовремено, и Албанци имају своје дилеме – док је за многе унутар албанске заједнице то питање блаћења ОВК и онога што зову борбом за слободу, за неке у политичкој елити то је питање многих година иза решетака. За неке треће, ствар је у томе хоће ли Косово коначно добити шансу да се очисти од наслага тешке прошлости, да се ратосиља злочинаца који држе сву моћ у покрајини и спречавају напредак друштва?

Клизав терен за политички врх

Од 2013. године, када је међународна заједница дефинитивно преломила у вези са посебним судом, тече процес његовог оснивања, који се показао као права политичка низбрдица за многе на Косову. Мало ко верује да вође ОВК након Мартијевог извештаја, истраге коју спроводи тужилац Клинт Вилијамсон, могу остати светли примери бораца за слободу. Још горе – свака оптужница залази дубоко у питање истине о рату. Ипак, у априлу прошле године, косовска скупштина усвојила је обавезу оснивања суда, урађени су амандмани на Устав који треба да доведу до доношења коначног закона о стварању ове установе. Јер, међународна заједница је одлучила да суд буде под ингеренцијама ЕУЛЕКС-а, да његово седиште формално буде на Косову и да га само Косово формално оснује, али да ће главно место суђења бити негде у ЕУ (претпоставља се да ће то бити Хаг, али још нема коначне одлуке о томе). Но, од априла прошле године до данас, Приштина је мало урадила, а у међувремену се и власт променила. Једини помак је што је

овог пролећа Уставни суд Косова, упркос великим дебатама и оптужбама разних страна да се понаша као политички актер и да доноси политичку одлуку, усвојио предложене амандмане. Неџмедин Спахиу, професор Факултета политичких наука у Приштини и политички аналитичар, каже за „Одбрану“ да је одлука Уставног суда засигурно политичка, али и да су мишљења у косовском друштву у погледу праведности овакве одлуке различита.

– За неке, одлука је праведна, а за неке друге, не. Лично, мислим да би одлука о оснивању суда била добра за Косово, јер је обрачун са починиоцима злочина неопходан из много разлога – истиче Спахиу.

На те разлоге о којима говори Спахиу вратићемо се касније. Оно што је важно знати да би се разумеле све потешкоће са којима се суочава установа која још није ни формирана, јесте да се овог пролећа у Приштини због те теме све прегрева до усијања. Тако је у априлу, чак осам посланика владајуће коалиције ДПК Хашима Тачија и ДСК Исе Мустафе најавило да неће гласати за закон о стварању суда. Практично су се прикључили опозицији коју у овом питању предводе Самоопредељење Аљбина Куртија и Алијанса за будућност Косова Рамуша Харадинаја. За оснивање овог суда потребан је 81 глас у парламенту у коме Тачијева ДПК има 37 посланика, ДСК Исе Мустафе 30, а 20 припада посланицима мањина. Тиме је, писао је приштински „Блиц“, усвајање нацрта закона, али и амандмана на Устав о Специјалном суду, постало угрожено. Претпрошле недеље, најављени разговори о нацрту закона и амандманима нису обављени. Владајућа коалиција не жели да губи популарност, а њену позицију додатно отежава чињеница да је сам Тачи практично први на мети и овог суда и опозиције, и да је у апсурдном положају јер да мора да прихвати и изгласа овај суд.

Светост борбе за независну државу је она тачка преко које многи међу обичним гласачима на Косову нису спремни да пређу. Међутим, да оно што на први поглед изгледа као стоп за нарушавање идеализоване слике рата 1999. заправо није то, потврђује Неџмедин Спахиу.

– То што се опозиција одупире усвајању закона је политикантско разрачунавање у борби за власт, калкулација која треба да покаже земљама Квинте, које одлучују на Косову, да владајућа гарнитура није способна да спроведе овај закон и да то може једино опозиција. Наиме, кад су земље Квинте одобриле коалицију ДПК–ДСК, било је то и зато да би она гласала за овај суд. Но, како у ДПК нема јединственог става по овом питању, то је опозиција видела добар простор да се у ствари препоручи Квинти – каже косовски аналитичар.

Приштински медији тврде да постоји страховит притисак самог Тачија на ДПК (што је веома занимљива чињеница из угла досезања правде за жртве), али и међународне заједнице да закон, ипак, буде усвојен.

Шаргарепа уз ружан залогај

Почетком маја, немачки и холандски амбасадори у покрајини упозорили су власти у Приштини да ако не оснују суд у најскорије време, да ће то уместо њих учинити међународна заједница. Била је то само једна у низу претњи постојећој политичкој гарнитурџи на Косову. Бан Ки Мун, генерални секретар Уједињених нација, у последњих неколико месеци више пута упозорио је Приштину да ће, уколико власти у покрајини не оснују суд, то учинити Савет безбедности, а то неће бити добро за само Косово. Америчка амбасадорка у Приштини Трејси Ен Џејкобсон више пута је овог пролећа нагласила да ће суд заправо омогућити лакши наставак признања независности у свету, све како би одобривољила јавност на Косову да лакше прогута нешто што би требало да им развеје сваку лажну слику о рату за независност. Самуел Жбогар, представник Европске уније у Приштини, тврди да косовска јавност нема разлога да се плаши за слику о својој борби против Србије, у свету, због овог суда. Специјални суд ће, како каже Жбогар, очистити борбу ОВК, јер већ дуго времена то стоји као црни облак или као омча око врата Косову.

Све ово додатно појачава бриге породица жртава, Србије у целини, и намеће бројна питања о начинима на које се ратна жртва може злоупотребити у политичке сврхе.

Милан Шкулић каже да су шансе да рад овог суда омогући даља признања независности покрајине, веома мале.

– Чини ми се да од тога нема ништа. На признање неке државе утичу само политика и политички интерес, што се у вези са Косовом види по оних пет држава ЕУ које не признају независност зато што не желе да дају правну подршку сепаратизму који постоји код њих. Под неким околностима политичког притиска и лобирања, постоји нека минимална шанса да се дође и до таквог развоја догађаја, али мислим да су могућности да се то деси заиста минималне – сматра Шкулић.

Неџмедин Спахиу такође мисли да нема места причџи о олакшавању признања.

– Не видим како би се то десило, и чини ми се да је та прича заправо шаргарепа која помаже да се прогута један неугодан потез. Косово су признале готово све најважније

земље света, осим Србије. Нас не занимају више признања малих афричких и азијских држава, већ Србија. Истина је да овде постоји нада да ће, уколико дође до скидања хипотеке тешких злочина, Београд почети другачије да гледа на нас. У том погледу би то, можда, био корак напред – истиче Спахиу.

Несумњиво да су овог свесни сви у Приштини. Али, свесни су и чињенице да ако само Косово не створи овај суд, да ће то онда постати прави трибунал на који они неће утицати у мери у којој желе, и да ће све додатно нарушити слику о Косову у свету. Осим тога, прави трибунал ОУН далеко је озбиљнија инстанца за све аспекте који утичу на живот једне земље, а Косово то покушава да буде. Зато је велико питање ко ће, када и како формирати овај суд.

Неџмедин Спахиу, професор на Факултету политичких наука у Приштини

О роковима, стварању, организацији суда, и предметима

У Тужилаштву за ратне злочине Србије сигурни су да ће суд бити оформљен. Штавише, очекују да ће то бити ускоро, заправо до краја лета. Неџмедин Спахиу такође верује да ће до тога доћи.

– Мислим да ће закон бити ускоро усвојен, у потпуности, али не знам тачно када ће суд бити основан. Надам се, што је пре могуће. У том се котлу одвијају многе ствари и тешко је предвидети када ће се то десити. Ипак, не верујем да ће, ако Косово ускоро то не реши, Савет безбедности формирати суд. То је више претња да се олакша оснивање те установе. Свеједно, прилично сам сигуран да Сједињене Државе неће дозволити такав развој ситуације, јер би то значило потпуни пораз њихове политике овде – наводи саговорник.

Занимљиво је да је недавно Самуел Жбогар, у интервјуу за косовску телевизију КТВ, рекао да очекује прве оптужнице почетком 2016. године. И то је све што се о роковима и ствараоцима тог тела може чути из међународне заједнице.

Милан Шкулић, професор Правног факултета у Београду

И даље је непознаница како ће функционисати тај суд, хоће ли бити сличан Хашком трибуналу, шта ће све бити његови предмети. Милан Шкулић подсећа да је генерално пут оснивања суда необичан.

– О свему се премало зна, све око те установе је помало необично. Немојте сметнути с ума да је прво покренуто тужилаштво које већ води истрагу, па тек је онда одлучено да треба створити суд. Али, пошто је то ад-хок суд, ништа не чуди. Ваља знати да то није прави међународни суд, јер су за то потребни међународни уговори, а ЕУ такав уговор не може постићи из простог разлога јер неке њене чланице не признају независност Косова – сматра угледни правник.

Шкулић такође каже да је тешко говорити о модалитетима рада тог тела, колико ће он наликовати Хашком трибуналу...

– Несумњиво ће та установа бити неки нови Хаг, јер није у потпуности део косовског правосуђа. Ипак, није то нови „надсуд“ – да га оснива Савет безбедности, онда би то био, овако, не. Такође, тешко је говорити о разликама између тог суда и самог Хага јер нови суд још није настао, а Хаг је већ на заласку. Биће и важно и занимљиво видети какав ће став то тело заузети у вези са роковима за дефинисање неког злочина као ратног, тј. кад је рат престао. Мислим да ће многи случајеви пред тим телом зависити од тога. Знате да је Апелациони суд у Београду у случају Гњиланске групе тврдио да се њихов злочин не може подвести под ратни, зато што се десио у неком периоду након рата. Међутим, у праву, постоји растезање термина ратни злочин на неки период по завршетку ратних дејстава, због освете и других разлога, што се може све заједно подвести под термин „продужено дејство рата“. Добро је да је Касациони суд потом пресудио другачије од Апелационог, јер злочини Гњиланске групе несумњиво спадају у ратне – каже Шкулић.

Ипак, у априлу прошле године, „Irish Times“ сазнао је да ће нови трибунал имати посебне процедуре, користиће

се правом Косова, Казненим законом бивше Југославије, те резолуцијама и документима УН донетим у време кад је Косово било под управом УН, а, зарад кредибилитета суда, требало би да он стварно ради у самом Хагу.

Нико, такође, не зна који ће се предмети наћи пред тим судом, нити да ли ће се то тело бавити злочиним који је и покренуо коначно међународну заједницу да реагује – трговином органима. Ово је утолико важније што се у међувремену појавила теза да ће суд судити за све злочине на Космету, а не само за оне које је починила ОВК. Владимир Вукчевић каже да не може да говори о приоритетима суда који још није основан, нити је у нашем правном систему, али је сигуран да ће неки од предмета бити у досијеима ове установе.

– На основу извештаја шефа специјалног истражног тима ЕУ, може се рећи да ће овај суд поступати у предметима отмица, киднаповања, убистава, противправних затварања Срба и других неалбанаца током сукоба на КиМ, све оно што ми нисмо могли да урадимо јер смо прекинули истраге због недоступности починилаца ових злочина – каже он.

Говорећи о самој трговини органима, тужилац Вукчевић каже да се нада да ће и она бити предмет рада овог тела.

– Наше тужилаштво дошло је до значајних информација и доказа о овом злочину, као и о другим злочинима, и ми смо све то предали најпре Дику Мартију са којим смо се срели у два наврата, да би потом био формиран Специјални истражни тим на челу са тужиоцем Клинтон Вилијамсоном. У неколико наврата 2013. године координисали смо испитивање преко 438 сведока на околности убистава, отмица, силовања у периоду од 1998. до 2000. године. Специјални истражни тим ЕУ и даље испитује сведоке. По процени Тужилаштва, Клинт Вилијамсон имао је мандат и једини био у прилици да комуницира са свим актерима ратних злочина. За разлику од Дика Мартија, он је добио могућност да истражује и на територији Албаније, захваљујући одлуци албанског парламента – додаје Вукчевић.

Дакле, Тужилаштво Србије нада се да ће специјално тужилаштво са Вилијамсоном на челу моћи да докаже и најтеже доказив од свих злочина ОВК (јер нема материјалних остатака) – трговину органима.

Појавио се још један занимљив детаљ у вези са овим судом у настајању – према тврдњама „Irish Times-а“, почетна цена оснивања овог суда биће ни мање ни више него 170 милиона евра. Цифра нимало занемарљива ако се узме у обзир да суд треба да финансирају управо оне земље које су биле савезници ОВК.

Но, оно што заиста, након свих горких пилула које су породице српских жртава морале да прогутају, остаје као велико питање јесте хоће ли правда коначно достићи оне који су убили или мучили њихове ближње. И за Србију и за Албанце у покрајини следеће главно питање је до које ће мере суд променити слику рата и како ће утицати на косовско друштво.

Између прочишћења и правде

Многи Западни медији веома су јасни – то што Запад оснива суд заправо је посипање пепелом и невољно признање да је њихова политика на Балкану поражена. Ипак, значи ли то истовремено и довољну правду за жртве и промену слике тог рата у свету?

Због гомиле манипулација које су пратиле и рат на Косову, и поратни период, огромне корупције у међународној заједници, породице жртава ОВК имају сумње које су додатно појачане изјавама представника међународне заједнице да ће се судити само у десетак случајева, да ће суд опрати ОВК итд. Милан Шкулић каже да ће оснивање суда већ бити нека правда за жртве, али...

– Биће, на пример, тешко доказати трговину органима јер је пуно времена прошло, докази су уништени, али добро је што постоји висок степен сумње да се тако чудовишан злочин десио, и то у међународној заједници. Исто, међутим, важи и за остале злочине ОВК. Уз то, пошто је реч о нечему што тешко терети НАТО, тешко ће се избећи утицај политике и пропаганде ЕУ ка нама – наглашава професор Шкулић.

Говорећи о слици која преовлађује у свету о том рату и њеној промени, Шкулић није оптимиста.

– Трговина органима и заправо сви злочини ОВК тешко девалвирају НАТО и само бомбардовање, и из тог угла је мало вероватно да ће се доћи до пуне истине. Такође, морамо бити свесни да је дужина индоктринације људи у свету против Србије изузетно велика, и да ће бити тешко да се слика о рату и на основу овог случаја, и уопште злочина ОВК, промени. Барем не брзо.

Жртва ОВК је много – према подацима Тужилаштва за ратне злочине само у оних 23 предмета за које су они прикупили несумњиве доказе, починилаца је 115, па је онда питање да ли ће процесуирање десетак случајева, како су неке дипломате најавиле, бити правда за жртве, уз готово несумњиве притиске на суд да се води рачуна о угледу земаља учесница бомбардовања.

Са друге стране, за Албанце све ово има још неке важне аспекте. Неџмедин Спахиу верује да ће суд деловати добро, прочишћујуће на косовско друштво, али само ако дотакне у сам врх ОВК, тамо где су главни починиоци злочина.

– Од тога зависи и како ће суд утицати на политичку ситуацију на Косову. Уколико је неки починилац злочина ван данашњег мафијашког система, онда суђење тој особи неће утицати на друштво. Али, ако је починилац крупна политичка зверка данас, онда хоће. И то прочишћујуће. Наиме, мало је вероватно да ће овај суд поделити друштво на Косову јер је косовска јавност оптерећена пре свега самим животом и оним што тај живот зацрњује. Отуд су многи свесни да треба да се обрачунају са злочинцима у властитим редовима, како би друштво напредовало у целини, како би се укинуо овај систем који је повезан са криминалом.

Баш зато, каже Спахиу, постоји велика скепса у вези са судом и код доброг дела Албанаца.

Хоће ли коначно за њих бити правде?

– На Косову влада страх да тај посао неће бити обављен до краја, и да највећи злочинци неће бити процесирани. До сада су се ЕУЛЕКС и УНМИК бавили ситним рибама, и то није помогло косовском друштву да се опорави. Иако се управо деловање у правцу опоравка косовског друштва очекивало и од УНМИК-а, све је ишло у потпуно споредном правцу, због корупције. Кад је ЕУЛЕКС дошао понадали смо се, али су све наде пропале јер је и он брзо потонуо у корупционашке скандале – објашњава Спахиу.

Просто речено, ако се будући суд буде понашао као досадашње међународне установе, правде неће бити за жртве и њихове ближње, а неће бити ни процеса суочавања са властитом прошлoшћу међу косовским Албанцима, чишћења једног веома криминализованог политичког система који увек прети безбедности целог региона. Оно што највише све чини несигурним јесте чињеница да ово тело треба да се ухвати у коштац са злочинима терористичке формације која је захваљујући геополитичким интересима добила амнестију и другачији, формално прихватљивији статус код својих савезника, а то је велика брука за све у том лонцу.

Сумње никога не треба да чуде – ратни злочин, захваљујући развоју политике интервенционизма и злоупотребе људских права, више није само ствар хуманизма и напретка цивилизације, већ политичко средство. Остаје да се чека и види хоће ли суд бити формиран и хоће ли успети оно што сви други судови нису успели – да се наплати и за оне жртве које до сада нико у западном делу међународне заједнице није био претерано вољан да призна. ■

Хоће ли коначно одговарати за злочине?

ПУКОВНИК
ЉУБИША ЋОЛОВИЋ,
КОМАНДАНТ БРИГАДЕ ВЕЗЕ

Неопходни попут СОЛИ

Снимио Јово МАМУЛА

Мада су присутни на свим вежбама Војске Србије, у земљи и иностранству, иако обављају задатке који омогућавају успешно остваривање задатака осталих јединица, њихово учешће се једва примети. Углавном, онда кад нешто не иде по плану, кад нешто „не штима“. О везистима се прича тек онда кад везе не функционишу, кад, из било којих разлога, дође до „прекида слике и тона“. У таквим ситуацијама командовање је отежано, а ангажовање припаднике Бригаде везе максимално. Квалитетна и

правовремена комуникација, наиме, представља предуслов за успешно командовање и остваривање задатака све три мисије Војске. Зато су везисти толико значајни и зато се наше прво питање, упућено команданту Бригаде везе пуковнику Љубиши Ћоловићу, односи на ретко појављивање припадника тако важне јединице у медијима.

Q Господине пуковниче, сличне се утисак да Бригада везе у медијима није заступљена пропорционално значају који има и задацима које обавља. Да ли се слажете с њом нашом оценом?

– Познато је да су задаци које обављају припадници Бригаде везе веома значајни за остваривање задатака из све три мисије наше војске. Наш је посао остваривање непрекидности телекомуникационог и информатичког обезбеђења за потребе Министарства одбране и Војске Србије. То је основни предуслов за реализацију њихових задатака и то опредељује и наш значај. Присутни смо на готово свим већим вежбама, учествовали смо и у пружању помоћи цивилном становништву на подручјима угроженим поплавама у мају прошле године, као и на војној паради „Корак

Они су готово неприметни, мада су веома активни на свим вежбама Војске, често и на оним у иностранству. Њихово присуство у свакодневном животу Министарства одбране и Војске Србије неопходно је попут соли у исхрани. Задаци које обављају припадници Бригаде толико су значајни за командовање и руковођење, да се слободно може рећи како би без њих реализација задатака из све три мисије наше војске била готово немогућа.

победника”. Поводом Дана Војске Србије јединица је указом председника Републике одликована Златном медаљом за заслуге, тако да се не може рећи да нисмо присутни у медијима. С друге стране, о везистима се, обично, говори онда када везе не функционишу. Зато је добро да се о нама не говори много, то је најбољи знак квалитетног телекомуникационог и информатичког обезбеђења. На крају, познаваоци добро знају да су за успех сваке вежбе и сваког задатка било које јединице војске заслужни и припадници службе телекомуникација.

○ Задаци које остварују припадници Бригаде део су све три мисије Војске. Да ли сте задовољни квалитетом њиховог извршавања, с обзиром на ниво кадровске припремености и опремљености јединица којима командујете? Какве су, да-

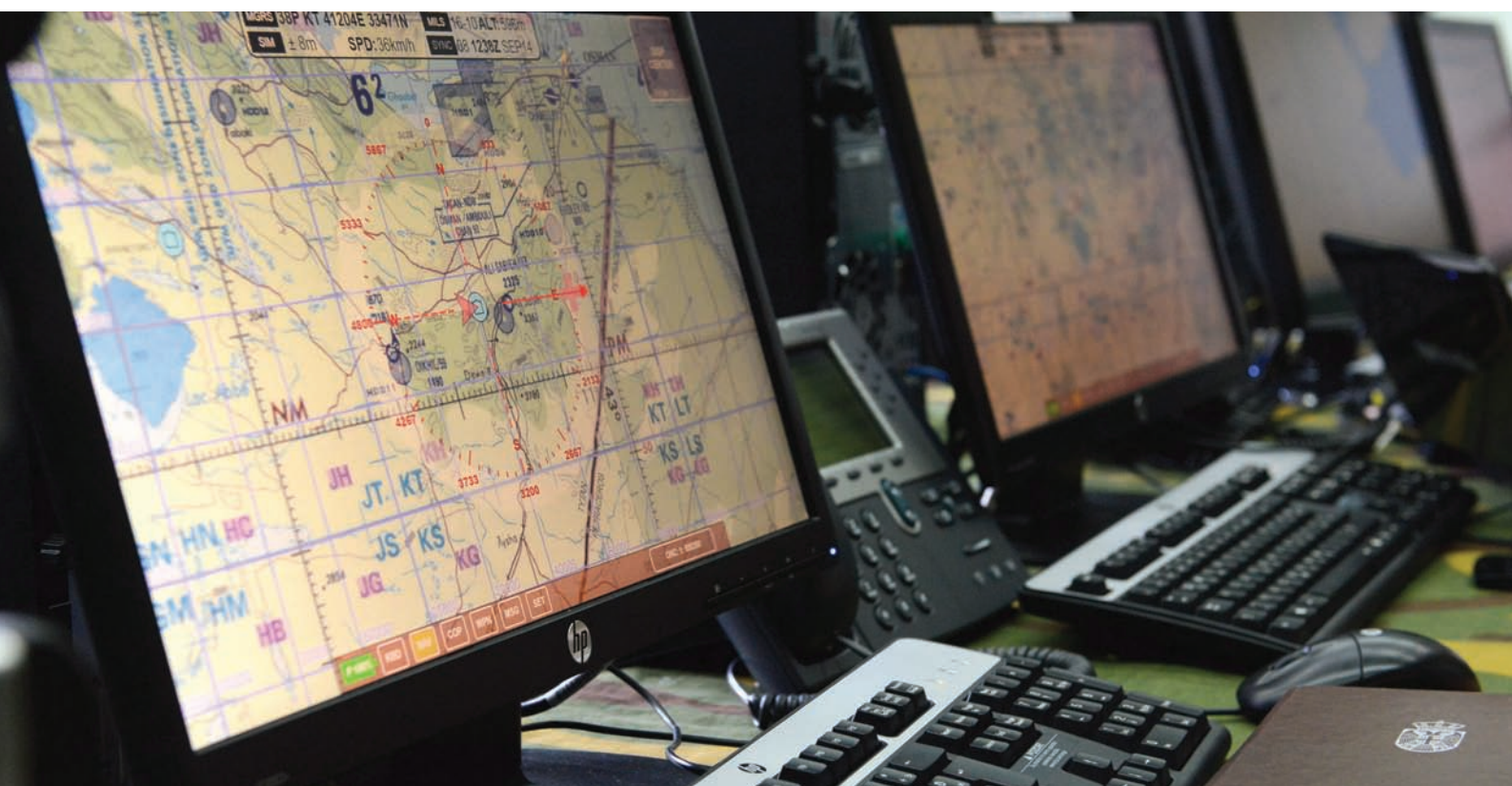
кле, могућности Вашег састава, с обзиром на савремене потребе?

– Бригада везе реализује специфичне задатке у оквиру све три мисије Војске Србије. Реализацијом тих задатака Бригада обезбеђује висок степен непрекидности телекомуникација, што је основни предуслов за реализацију задатака осталих јединица и наше војске у целини. Задатке извршавамо на целој територији Србије, што је једна од наших специфичности. У високом проценту јединице су попуњене потребним кадром свих категорија и опремљене телекомуникационо-информатичким (ТКИ) средствима новије генерације. Зато могу да кажем да Бригада везе у потпуности испуњава постављене захтеве савремених токова, што је, између осталог, доказала и дугогодишњим веома успешним учешћем на међународној вежби „Combined Endeavor”.

Опште запажање с те вежбе јесте да је наше људство било веома мотивисано, да је стручно, да у датом окружењу ужива углед и да усваја нова знања која су нам потребна ради примене у нашим условима, а да су ТКИ средства Војске Србије компатибилна са средствима страних армија. Напомињем да Бригада успешно реализује и радио-комуникацију са припадницима нашег контингента у мултинационалним операцијама.

○ Командовање јединицама Бригаде и њихово логистичко и свако друго обезбеђење, с обзиром на њихову разуђеност на територији Србије, свакако је специфично. Колико је отежано командовање таквим саставом?

– Командовање јединицама Бригаде везе изузетно је сложено и условљено је распоредом на целој

територији земље, техником различитих генерација, извршавањем задатака у сложеним метеоролошким условима, различитим надморским висинама и осталим специфичностима које карактеришу Бригаду, што од наших припадника захтева висок степен стручности, умешности, самосталности и сналажљивости, како би испунили своју мисију. Командовање се темељи на принципу једностарешинства и субординације. С обзиром на разуђеност јединица, посебна пажња посвећује се дневном командовању, различитим врстама припрема за извршење задатака и посебној бризи о људима и материјално-техничким средствима. Логистичка подршка јединица Бригаде везе реализује се у сложеним условима с недовољним материјалним средствима који су се, директно или индиректно, рефлектовали на све функције логистике. Логистичка подршка Бригаде омогућава да се усклађеним односом, добром орга-

низацијом и појачаним ангажовањем свих припадника и јединица носилаца логистичког обезбеђења по територијалном принципу допринесе непрекидности телекомуникационо-информатичког обезбеђења (ТКИ-Об). Из тога се види и значај логистике и потреба непрекидне бриге и о том сегменту јединице. Користим прилику да захвалим свим носиоцима логистичке подршке на сарадњи и професионалном и стручном ангажовању на реализацији заједничких задатака. Рационалним утрошком додељених средстава и ресурса на свим нивоима и реализацијом дела задатака сопственим снагама, обезбеђена је функционалност логистичке подршке и у високом проценту је извршена уштеда новчаних средстава. Реализацију логистичке подршке усложњава чињеница да су јединице Бригаде везе распрострањене на целој територији Србије, а нарочита пажња поклања се логистичкој подршци издвојених објеката, који функ-

ционишу аутономно, у специфичним условима – на планинском подручју, удаљени од насељених места, у непрекидном сменском раду.

Q *Обуци припадника јединица поклања се велика пажња. Како сѐе задовољни нивоом њихове обучености у односу на задатке и функционисање Бригаде?*

– Обука припадника Бригаде везе остварује се реализацијом телекомуникационих и информатичких курсева у сопственој организацији и организацији осталих састава, индивидуалним усавршавањем свакодневним радом у оквиру формацијских места и на основу планова и распореда обуке. Обука се реализује у уређеним кабинетима у којима су инсталирана савремена телекомуникациона и информатичка средства. Након обуке у кабинетским и полигонским условима, увежбавања се настављају на стационарним и покретним логоровањима са средствима ТКИС. Поред усавршава-

ња које се реализује на Универзитету одбране и високошколским институцијама у нашој земљи, део припадника Бригаде везе успешно је савладао потребне нивое усавршавања и обучавања у иностранству. Припадници Бригаде овако стечена знања примењују у пракси при реализацији телекомуникационо-информатичког обезбеђења јединица Војске Србије.

О Да ли сīе задовољни квалитетом телекомуникационих система и уређаја у јединицама, с обзиром на њихово незауствављиво и гошово свакодневно модернизовање?

– Данас су у Бригади везе истовремено у употреби телекомуникациони и информатички уређаји и системи старије и нове генерације. Стационарни ТКИ систем у већој мери је опремљен савременим уређајима и системима реномираних произвођача, и страних и домаћих. Квалитет наведене опреме одговара свим изазовима и захтевима руковођења и командовања. Стационарни ТКИ систем интегрисан је с телекомуникационим системима других и чини га савремена телекомуникациона инфраструктура, базирана на оптичким преносним системима и дигиталним радио-релејним комуникацијама. Покретна компонента ТКИ система омогућава извршавање листе тежих задатака, а њена модернизација реализује се према утврђеној динамици, у складу с финансијским могућностима.

О Рекли сīе да припадници Бригаде везе редовно учесћују на вежбама и тактичким увежбавањима, како јединица Бригаде, тако и других састава Војске, у земљи и иностранству. Како сīе задовољни њиховим учешћем и колики је значај тих вежби за подизање нивоа обучености?

– У току претходне и ове године Бригада везе била је носилац реализације телекомуникационог и информатичког обезбеђења за потребе јединица Војске Србије у земљи и свету, али и за потребе различитих

скупова и свечаности организованих под окриљем Министарства одбране. Поред ангажовања на спасавању људи и имовине, угрожених у катастрофалним поплавама у мају 2014. године, као и санацији последица поплава, припадници Бригаде реализовали су и ТКИОб за потребе штабова за ванредне ситуације у Шапцу и Обреновцу.

Посебно бих истакао реализацију телекомуникационог и информатичког обезбеђења за потребе вежбе Команде за обуку „Искорак 2014“, Треће бригаде „Муња 2014“, Здружене оперативне команде „Гром 2014“, Четврте бригаде „Раваница 2014“ и Речне флотиле „Плави удар 2015“. Учествовали смо и на вежбама „Антина 2014“, „Напон 2014“, на међународној вежби „Штит-2014“, „Платинасти вук 15“ и „Срем 2014“. Реализовали смо телекомуникационо и информатичко обезбеђење на паради „Корак победника“, на којој смо такође учествовали, као и на Самиту премијера у Београду.

Поред наведених вежби, за Бригаду везе свакако је било најзначајније учешће на највећој Међународној телекомуникационо-информатичкој вежби „Combined Endeavor 2014“ („Здружени подухват 2014“) одржаној у Графенверу, у Немачкој, у периоду од 28. августа до 12. септембра прошле године, где су, по ко зна који пут, позитивно оцењени ангажовање и професионализам учесника из састава Бригаде, који су, поред теоријских, показали и завидна практична знања приликом реализације ТКИОб. Наведена вежба реализована је у организацији Европске команде Оружаних снага САД у оквиру програма „Партнерство за мир“. Визија вежбе јесте да се оствари, провери и документује интероперабилност комуникацијских и информатичких система између учесника из различитих држава. Бригада везе приликом таквих активности реализује провере могућности и компатибилности сопствених телекомуникационо-информатичких средстава с партнерским земљама ради будућег ангажовања у мултинационалним операцијама.

О Учесће припадника Бригаде везе на вежби „Combined Endeavor“ свакако сīада у гео веома богаће међународне сарадња Бригаде. Можеће ли на основу тих искуства уредиће наше јединице са сличним у другим армијама света?

– Међународну сарадњу Бригада везе остварује приликом реализације вежбовних активности у иностранству. Сарадња се одвија на планским конференцијама на којима се дефинишу нације – партнери са којима ће бити реализована успостава ТКИ сервиса и врсте комуникација које ће бити коришћене на вежби. Знање стечено током учешћа на међународним вежбама примењујемо у процесу планирања ТКИОб снага ангажованих у мировним операцијама. Савремени телекомуникациони и информатички систем Министарства одбране и Војске Србије подразумева високи степен интероперабилности у националном и мултинационалном окружењу. Интегрисани ТКИС подржава стандарде и сервисе за повезивање с телекомуникационим мрежама у земљи и свету – UEROCOM, STANAG, ITU, ETSI... Такође, омогућава нашим припадницима да остварују комуникацију с коалиционим снагама у мултинационалним операцијама.

О У којим мировним мисијама учесћују припадници Бригаде везе?

– Бригада везе је у претходном периоду учествовала у мултинационалним операцијама упућивањем својих припадника на дужности штабних официра, мировних посматрача и чланова патрола у Либану (UNIFIL), Обали Слоноваче (UNOCI) и Кипру (UNFICYP). У наредном периоду отварају се могућности за учешће припадника Бригаде на дужностима у оквиру својих специјалности, у мировној операцији у Републици Мали (EUTM), у оквиру одељења J-6 Команде мисије. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимео Даримир БАНДА

„ПЛАВИ УДАР 2015”

Ватрени ШТИТ

На привременом артиљеријском полигону „Тител”, на реци Тиси, припадници Речне флотиле извели су недавно сложену тактичку вежбу с бојевим гађањима, на којој су, низом захтевних супозиција приказали оперативне способности јединице приликом специфичних дејстава на унутрашњим пловним путевима

Ангажовањем пловних средстава Првог и Другог речног одреда и Првог понтонирског батаљона, речних миноловаца, патролних и десантно-јуришних чамаца, амфибијских транспортера, реморкера, понтонских скела, те око 250 морнара и понтонираца, током вежбе приказани су, у реалном времену и простору, могући облици извођења борбених дејстава на води и с воде.

Вежба је отпочела формирањем пловних састава и испловљавањем с матичних везова у београдској касарни „Ушће” и новосадској „Александар Берић”, Дунавом и Тисом до Титела, током кога су увежбавани маневри бродова, уз претходно извиђање плов-

ног пута. Ради обезбеђења обале, уз готово ураганску бродску ватрену припрему, на сцену су ступили понтонирци. Беспрекорно увежбани, за кратко време, успоставили су десантно и скелско место преласка, те амфибијским транспортерима и алуминијумским чамцима извели речни десант копнених снага, у шта су се укључили и десантно-јуришни чамци.

Уследило је маскирање бродова и постављање бродских заседа. Готово без предаха наставило се са даљим извиђањем пловног пута, дејством по непријатељском ратном броду, успешним извлачењем из оствареног борбеног додира и приказом спасавања рањеника из воде, уз ангажовање ронилаца 93. ронилачке чете.

САВРЕМЕН СИСТЕМ ОБУКЕ

Један од приоритета обучавања током 2015. године јесте извођење комбиноване обуке различитих родова и служби у оквиру једног вида и обука снага за хитно реаговање. Планирано је више од 250 различитих вежби на националном нивоу и више од 20 мултинационалних вежби. Међу значајнијим вежбама које ће припадници Војске Србије извести јесу „Маневар“, „Ватрени скок“ и „Гром 2015“, на којима ће учествовати око 1.000 припадника. Нашу војску очекују и две велике вежбе с Оружаним снагама Руске Федерације, пет вежби са саставима НАТО-а и шест са Европском командом Оружаних снага САД. У Војсци је успостављен и функционише савремени систем обуке, који одговара потребама нашег система одбране, али и захтевима и изазовима с којима се сусрећу наши мировњаци ангажовани у мисијама под окриљем Уједињених нација и Европске уније.

Извршењем сложених заједничких бродских гађања, у којима је истовремено са шест бродова у пловљењу отворана ватра из целокупног бродског артиљеријског наоружања на циљеве на води и копну, настављена су здружена противбродска дејства, уз пружање ватрене подршке копненим снагама на дужобалном правцу, те гоњење непријатеља. Истовремено, из бродског наоружања отворана је ватра и на плутајуће речне мине, док су за елиминисање сидрених речних мина ангажовани речни миноловци. Уз извођење борбених дејстава, приказан је и начин организовања одбране хидротехничких објеката на Тиси и Бегеју.

Низали су се задаци... Уследило је пребазирање бродова из рејона

ВАТРЕНО КРШТЕЊЕ

Иако после тридесетак дана специјалистичке обуке напуштају јединицу, током извођења вежбе „Плави удар 2015“ четрнаест војника артиљеријске специјалности на добровољном служењу војног рока у Првом речном одреду доживело је своје прво ватрено крштење, гађајући с брода „Шабаци“ из двадесетмилиметарских крмених противавионских топова циљеве на води. Уз њих су биле старије колеге, искусни бродски артиљерци. Гађања су реализована и изнад очекивања. Највећи број испаљених пројектила завршио је готово у самом центру мете.

КАДЕТИ ИМПРЕСИОНИРАНИ

Иако су већ боравили на бродовима Речне флотиле, на везу у београдској касарни „Ушће“, две кадеткиње и осам кадета 137. класе Војне академије модула речних јединица први пут су присуствовали сложеној вежби уз извршење гађања, на којој је ангажован већи број пловних средстава. Интересантно, динамично и импресивно, слажу се у утисцима. Кадет водник Николина Поповић, кадети старији водници Душко Топаловић и Лаза Лазаревић и кадет десетар Никола Попов имају већ искуства у пловидби. Као чланови једриличарске секције Војне академије, чинећи посаду једрилице коју предводи потпоручник Александар Ивановић, ове године на регатном такмичењу у италијанском Ливорну изборили су друго место на Медитерану и седмо у свету. Већ у септембру наредне године, као морнарички официри, заузеће места на командним мостовима бродова Речне флотиле.

Титела, четрдесетак километара током Тисе, до полигона за праћење циљева у ваздуху „Тараш“, у непосредној близини Жабља. На њему су нишанције на бродским противавионцима, уз ангажовање ваздухоплова тегљача мете из 204. ваздухопловне базе, гађали циљеве у ваздушном простору.

„Плавим ударом 2015“ руководио је капетан фрегате Венко Механциски, начелник Штаба Речне флотиле, а претходиле су јој командно-штабна и вежба подржана рачунарским симулацијама, на којима су, сем осталог, увежбавани и проверавани оперативно планирање, рад Команде на доношењу одлуке и дејства у различитим околностима.

Уз команданта Флотиле капетана бојног брода Андрију Андрића, вежбу су пратили представници Команде Копнене војске и кадети 137. класе Војне академије модула речних јединица.

– За припаднике Речне флотиле извођење сложених вежби је веома значајно. Највећи изазов за морнаре јесте када на уском водном путу, какав су Тиса и Дунав, гађамо истовремено из шест разноврсних бродова, што изискује мајсторство свих чланова посада. На оваквим вежбама команданти могу до савршенства увежбати своје посаде – каже капетан бојног брода Андрић и оцењује да је овогодишњи „Плави удар“ био успешан јер су јединице тог састава наше војске потврди-

ле висок ниво оперативних способности, посебно приликом подршке копнених снага. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

МУЛТИНАЦИОНАЛНА ЦИВИЛНО-ВОЈНА ВЕЖБА

Балкански одговор 2015

23

Под будним оком обавештајних служби имагинарних држава региона „Бета“ прати се кретање криминалних и терористичких група. Оперативни подаци с терена указују на међудржавну сарадњу људи с „оне стране закона“, а њима ће заједничком акцијом „на црту“ стати припадници цивилних и војних структура земаља региона. Реалним задацима и још реалнијим супозицијама учесници међународне вежбе тестирали су сопствене способности и знања за рад мултинационалном окружењу.

Војни комплекс „Равњак“ последњих месеци ужурбано се припремао за највећу међународну вежбу у овој години – „Балкански одговор 2015“. С обновљеним старим и придодатим новим објектима, полигону у околини Крушевца поново је враћен стари сјај и његова првобитна намена. Више од годину дана припадници Центра АБХО спремали су се како би били на висини задатка, па не чуди што је недавно одржана вежба добила највише оцене војног врха. Око 330 учесника из оружаних снага Аустрије, Босне и Херцеговине, Македоније, Црне Горе, Словеније и Србије развијали су током пет дана, са припадницима Сектора за ванредне ситуације, Специјалне антитерористичке јединице МУП-а, Националног криминалистичког техничког цен-

ПРЕГЛЕД АНГАЖОВАНИХ СНАГА

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА - Официра: 4 - Подофицир: 4 - ПВ: 18	КОМАНДА ЗА ОБУКУ - Официра: 6 - ПВ: 2	СЕКТОР ЗА ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ МУП РС - ЦЛ: 28
ЦРНА ГОРА - Официра: 5 - Подофицира: 5 - ПВ: 2; ЦЛ: 2	ЦЕНТАР АБХО - Официра: 30 - Подофицира: 15 - ПВ: 15	ОПШТА БОЛНИЦА КРУШЕВАЦ - ЦЛ: 8
РЕПУБЛИКА СЛОВЕНИЈА - Официра: 3 - Подофицира: 7 - ПВ: 22	ЦЕНТАР ЗА ОБУКУ ВЕЗЕ И ИНФОРМАТИКЕ - Официра: 1 - Подофицира: 2 - ПВ: 1	СПЕЦИЈАЛНА АНТИТЕРОРИСТИЧКА ЈЕДИНИЦА МУП РС - ОСЛ: 20
БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА - Официра: 1 - Подофицира: 1 - ПВ: 3	246. БАБХО - Официра: 11 - Подофицира: 14 - ПВ: 41	НКЦ МУП РС - ОСЛ: 5
РЕПУБЛИКА АУСТРИЈА - Калета: 2	3.брКоВ - Подофицира: 2 - ПВ: 2	ЦРВЕНИ КРСТ - ЦЛ: 35
ОРСВ - ЦЛ: 4	ВОЈНО МЕДИЦИНСКА АКАДЕМИЈА - Официра: 2 - ЦЛ: 8	ПОСМАТРАЧИ -Белорусија -Бразил -Хрватска -Шпанија -Нигерија -Пољска -Мађарска -ЕК ОС САД -ЕОА
Представници страних земаља	Представници МО и ВС	Остали представници
Лица/м/в	Лица/м/в	Лица/м/в
Р. Македонија 26/6	Команда за обуку 8/2	СВС МУП РС 28/8
Црна Гора 14/3	Центар АБХО 60/10	Општа болница 8/2
Р. Словенија 32/14	ЦО ВиИ 4/1	САЈ МУП РС 20/9
Босна и Херцеговина 5/1	246.БАБХО 66/16	НКЦ МУП РС 5/1
Р. Аустрија 2/0	3.брКоВ 4/2	Црвени крст 35/5
ОРСВ 4/1	ВМА 10/2	УКУПНО 96/25
УКУПНО 83/25	УКУПНО 152/33	

УКУПНО АНГАЖОВАНО 331 ЛИЦЕ И 83 м/в

тра МУП-а, Војномедицинске академије, Организације за забрану хемијског оружја, Опште болнице Крушевац и организација Црвеног крста, реалну ситуацију терористичког акта и одговор на њу.

Сценарио

У региону „Бета“, распадом некадашње заједничке државе, формирано је пет међусобно признатих независних земаља и чланица Уједињених нација, које међусобно сарађују у области безбедности. Но, нису се само државе одлучиле на међусобну сарадњу. Безбедносне структуре свих пет држава уочавају повећан степен активности криминалних група које се удружују и организују заједничке акције. Енергично реаговање органа власти свих држава региона на разбијају криминалних група и пресецају њихових финансијских токова изазива још већу реакцију људи „с оне стране закона“. У жељи да поврате

се до сазнања да су криминалне групе поставиле експлозив на неким од објеката хемијске индустрије у Крушевцу, који се налази у „Жутој држави“. Такође, утврђено је да су израдили неколико импровизованих минско-експлозивних средстава пуњених токсичним хемикалијама нервнопаралитичког и пликвачког дејства, а да је део експлозивних средстава напуњен и радиоактивним материјалом. „Жута држава“ је проценила сопствене војне и цивилне капацитете за решавање кризе, а потом је упутила и позив зем-

пређашњу моћ, криминалне групе из војних магацина краду велике количине експлозива, а на црном тржишту обезбеђују токсичне хемикалије нервнопаралитичког и пликвачког дејства, као и радиоактивни материјал.

Према оперативним подацима с терена, најекстремније фракције криминалних и терористичких група запажене су и лоциране на ужем подручју централног дела „Жуте државе“. Интегрисаним радом обавештајних и безбедносних служби држава региона, дошло

лама у окружењу за помоћ. Војне и цивилне снаге држава региона и организације за забрану употребе оружја за масовно уништавање извршиле су превентивно размештање на Војном комплексу „Равњак“ у Крушевцу.

Сарадња

Према речима команданта Центра АБХО потпуковника др Ивана Лазаревића, вежба „Балкански одговор 2015“ представља приказ модела заједничког реаговања цивилног друштва и оружаних снага на отклањању последица аката тероризма оружјем за масовно уништавање, који имају за последицу настанак хемијске и радиолошке контаминације.

– Сценарио представља реалност и могући безбедносни изазов из свакодневног живота, а ради обезбеђивања што реалнијег окружења током вежбе употребљавају се средства за симулацију ефеката оружја за масовно уништавање, чак се, на контролисан начин, праве хемијски и радиолошки агенси, што је раритет и значајна специфичност ове вежбе. За то постоје и одговарајући услови и капацитети нашег полигона за обуку – каже потпуковник Лазаревић и додаје да је циљ вежбе био приказати оспособљеност Команде Центра АБХО у планирању, припреми и извођењу међународне вежбе, уз употребу реалних агенаса, али и унапредити интероперабилност, међусобно

разумевање и обученост припадника АБХО земаља региона и цивилних структура.

Он истиче да је вежба само још један у низу доказа да српски абехајци по знању, искуству и опреми, стоје раме уз раме са европским и светским колегама из струке и напомиње да је за то заслужна дугогодишња традиција система АБХО у нашој земљи.

– Добробити овакве вежбе свакако су вишеструки, не само за нас као организаторе, већ и за земље учеснике и земље посматраче. Центар АБХО једна је од јединица Војске Србије с највећим обимом међународне војне сарадње на годишњем нивоу, што је доказ да смо много утицали на међународну видљивост наше земље и Војске – објашњава командант Центра АБХО. Такође, изражава уверење да ће искуства с вежбе бити значајан замајак вежбама у наредним годинама, које ће повећавати ниво обучености снага за реаговање у сличним ситуацијама.

Заменик команданта Центра магистар потпуковник Срђан Рутић објашњава да се на вежби реализују укупно три догађаја, с 31 супозицијом. Сваки је осмишљен тако да обрађује тренутно најактуелније претње безбедности изазване терористичким деловањем – тероризам на објекту хемијске индустрије, тероризам прљавом бомбом и токсичним хемикалијама и спровођење истраге у случају употребе оружја за масовно уништавање.

– Акција спасавања у условима тероризма оружјем за масовно уништавање и акцидентима реализована је ангажовањем невојних и војних јединица. Приказано је ангажовање општинског штаба за ванредне ситуације и јединица Сектора за ванредне ситуације МУП-а на организацији контролно-заштитне службе, гашењу пожара, евакуацији и пружању прве помоћи повређеним и контаминираним лицима, док су терористичку групу неутралисали припадници Специјалне антитерористичке јединице МУП-а – каже потпуковник Рутић и појашњава да је мултинационална чета АБХО извршавала задатке извиђања из ваздуха употребом беспилотне летилице,

Пошћуковник Иван Лазаревић

гашења пожара, НХБР извиђања, РХБ деконтаминације и лабораторијске контроле успешности реализованих деконтаминационих радова.

Вишедневна вежба у околини Крушевца потврдила је висок степен обучености и припремљености војски и цивилних структура да одговоре реалним изазовима данашњице. Последњих година сведоци смо да терористичке и криминалне групе, у жељи за моћи и контролом новца, „бришу границе“ и поделе, те међусобно сарађују. Државе самостално

УЗОР ДРУГИМА

После прошлогодшњих поплава у нашој земљи и искустава из ангажовања у асанацији терена и биолошкој деконтаминацији поплавлених подручја, Центар АБХО помогао је Сектору за ванредне ситуације МУП-а да формира, обучи и опреми „модел јединицу“ јачине вода РХБ цивилне заштите Крушевца, која је и ангажована на вежби – каже потпуковник Лазаревић и додаје да ће на основу тог модела у наредном периоду бити формирано, обучено и опремљено још 30 јединица за реаговање на територији Србије. Интересовање за такав састав показале су и поједине земље из региона показале.

тешко успевају да се изборе с њиховим деловањем, па кључ успеха траже на истом месту као и они – у међународној сарадњи.

„Балкански одговор 2015“ указује на неопходност заједничког одговора на претње које су узроковане терористичким и криминалним групама, доказавши још једном да синергијом више војски и институција резултат не може да изостане. ■

Мирјана КРСТОВИЋ

МЕМОРИЈАЛНА РЕГАТА „ЗОРАН РАДОСАВЉЕВИЋ”

Витезу у част

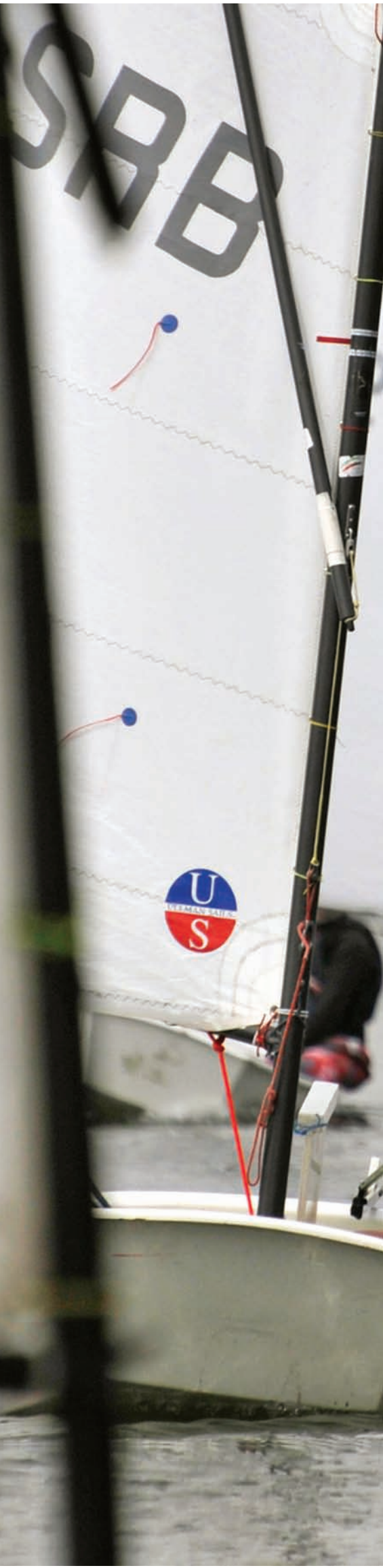
На Дунаву и Сави у Београду, 23. и 24. маја, одржана је 17. меморијална регата „Зоран Радосављевић”, у знак сећања на pilota и једриличара мајора Зорана Радосављевића, припадника 127. ловачке авијацијске ескадриле „Витезови” Војске Југославије, који је погинуо у одбрани отаџбине 27. марта 1999. године.

На регати, која је сврстана у спортске манифестације од значаја за Београд, надметало се 16 посада једрилица у класама „микро” – дужине 5,5 метара са три члана, и „крсташ” – дужине више од 5,5 метара са вишечланом посадом. У марици на обали Саве, између Моста на Ади и Новог железничког моста, такмичило се 55 дечака и девојчица до 14 година у класи „оптимист”.

После сабирања резултата првог и другог такмичарског дана, прво место у класи „крсташ” припало је посади брода „Imagine”, коју је предводио скипер Драган Стојсављевић. У „микро” класи најбољи резултат остварио је „PSTech” са скипером Гораном Стевановићем. Међу најмлађим такмичарима најбољи су били Ада Ломић из једриличарског клуба „Гемакс” и Mark Yuill из једриличарског клуба АЈК „Београд”.

Припадници Речне флотиле обезбеђивали су регатно поље, кадети Војне академије такмичили су се у оквиру једриличарских посада, док су припадници РВ и ПВО налетима хеликоптера „газела”, на симболичан начин, означили почетак регате у знак сећања на свог колегу. Меморијална једриличарска регата „Зоран Радосављевић” први пут је одржана у Црној Гори 1999. године, а од маја 2007. године организује се у Београду. ■

Јован КРИВОКАПИЋ
Снимио Игор САЛИНГЕР

ИНЖИЊЕРИЈСКИ БАТАЉОН ТРЕЋЕ БРИГАДЕ

Први где је најтеже

Корени постојања војне инжињерије у Србији налазе се у одлукама, донетим пре век и по – да се прво формирају пионирске и понтонерске чете у саставу артиљерије, а потом и да се поменуте чете издвоје, а инжињерија формира као посебан род, који је уз пешадију, артиљерију и коњицу чини окосницу тадашње војске. Данас је инжињерија савремени, интервидовски, технички опремљен род, оспособљен за извршавање свих задатака из домена инжињеријских дејстава, а инжињеријске јединице Војске Србије оспособљене су да својим ангажовањем доприносе изградњи оперативних способности Војске у целини.

Инжињеријски батаљон Треће бригаде из Прокупља по многим показатељима најбоља је инжињеријска јединица у нашој војсци – по степену развоја, бројности и опремљености, али и по квалитету и квантитету обављених радова за војне потребе и у цивилном сектору. Прокупачки инжињерци својим ангажовањем на терену још више јачају и оплемењују чврсту и нераскидиву везу војске и народа и гарант су њеног даљег развитака и унапређења. Они су у нашем друштву познати као неимари, пошто су градили и уређивали територије скоро свих општина у Србији, а своју вредност небројено пута доказали су и у одбрани од поплава и осталих природних и вештачких катастрофа, испољавајући

изузетну храброст, одлучност и врхунску оспособљеност у тешким ситуацијама.

Мост за јаке пешаке

Редовне активности инжињеријског батаљона Треће бригаде Копнене војске, као што су опсежни инжињеријски радови у Копненој зони безбедности, уређење касарни у Нишу, израда тактичке стазе за увежбавање тенковских посада на стрелишту „Међа” или конструисање осматрачница и бина, биле су прошле и ове године у другом плану. Значајни и сложени послови нашли су се, сасвим природно, на маргинама редовних извештаја, пошто је у центру пажње било оно што су старешине и војници, којима

Прошлогодишња одбрана од поплава, постављање мостова, санација клизишта, рашчишћавање путева од снежних наноса и бројна хитна реаговања посведочили су да у инжињеријској јединици из Прокупља не раде само прави војници и професионалци, већ и људи посебног кова, спремни да не штеде себе када треба спасити људе и материјална добра

Снимци Д. ЈАНЦИЋА

командује потпуковник Драган Миленков, чинили при пружању помоћи цивилним структурама на отклањању последица елементарних непогода у општинама Ражањ, Љубовија, Мали Зворник, Косјерић, Обреновац, Бајина Башта, Мајданпек, Крупањ, Кладово, Брус и Куршумлија.

Прошлогодишња одбрана од поплава, постављање мостова, санација клизишта, рашчишћавање путева од снежних наноса и бројна хитна реаговања посведочили су да у прокупачкој инжињеријској јединици не раде само прави војници и професионалци, већ и људи посебног кова, спремни да не штеде себе када треба спасити људе и материјална добра. Акције инжињераца су се од маја прошле године низале као на траци.

ВОЗАЧИ ВУЧНИХ ВОЗОВА

У борби против поплава и клизишта истакли су се и они који су омогућили да се инжињерци појаве на терену с моћним машинама, а то су возачи вучних возова инжињеријских машина. Наиме, било би сувише компликовано и готово немогуће да инжињеријске машине иду својим ходом до места ангажовања, тако да су возачи вучних возова инжињеријских машина Драган Петковић, Љубиша Станковић и Ивица Милосављевић имали кључну улогу да инжињеријске машине доведу до локације где оне треба да раде.

Они већ двадесетак година раде у Војсци и имају велико искуство као возачи вучних возова, пошто превозе борбена и неборбена возила, не само за потребе инжињеријског батаљона, већ и за потребе осталих јединица Војске Србије. У активностима на помоћи становништву у заштити од елементарних непогода прешли су више од тридесет хиљада километара. Неизоставни део приче о инжињерцима јесу и механичари за инжињеријске машине Дејан Богдановић и Станимир Јевтић. Начелник групе за оперативне послове и обуку мајор Бојан Стојановић наводи да је ангажовано седамдесетак инжињеријских машина, које су оствариле 3.500 мото-часова рада, и 94 моторних возила, који су прешли око 60.000 километара.

ЛАНСИРНИ МОСТ „БЕЈЛИ“

Структура 310. инжењеријског батаљона је оптимална и омогућава добро организован и ефикасан рад јединице у целини. Команда батаљона у потпуности је оспособљена да планира, организује, реализује и контролише извршавање наменских задатака и командује потчињеним саставима, док су инжењеријска дејства попут запречавања и савладавања минско-експлозивних препрека у надлежности пионирске чете. Чета за утврђивање, пак, гради командна места, заклоне за борбена и неборбена возила или маскира елемената борбени распоред.

Многи се питају како припадници инжењеријске чете тако вешто и брзо постављају конструкцију лан-

сирног моста „Бејли“, посебно ако се зна да је реч о послу који није једноставан и у коме учествује четрдесетак људи. Довољно је знати да 60 тона конструкције мора да најмање три пута прође кроз руке војника, што, заправо, значи да свако од инжењераца понесе, пренесе или постави три до четири тоне материјала. Кључ је, наравно, у интензивној и практичној обуци сваког припадника мосног вода. Командир вода старији водник прве класе Дејан Стојиљковић већ две деценије ради на мостовима, а само је у прошлој години поставио пет мостова. Дужина моста „Бејли“ је 73 метра, што значи да би лако могао да премости реку попут Јужне Мораве.

У Србији је за само пет дана уништено више од двеста мостова, а инжењерци су се нашли на лицу места одмах по враћању река у водотокове. Набујала Јовановачка река, на пример, прекинула је комуникацију мештана села Нови Брачин са светом, док су поплављени бунари проузроковали да две и по хиљаде људи из Брачина и околних села остану без пијаће воде. Требало је реаговати не данас, већ јуче, и омогућити људима да живот врате у нормалне токове.

Заменик команданта 310. инжењеријског батаљона мајор Борко Бућковић и његови људи поставили су за мање од четири сата тешки механизовани мост преко Јовановачке реке, стотинак метара низводно од старог

моста, и отворили могућност мештанима да прелазе преко реке. Мост, дужине 21 метар, постављен је у сарадњи с локалном самоуправом из општине Ражањ, која је израдила прилазне путеве и рашчистила простор за постављање моста.

Највеће штете у општини Љубовија начинила је река Трешњица, која се сјурила с брда, пролетела кроз кањон и поткопала, а потом и срушила бетонски мост у селу Доња Трешњица. Командир мосног одељења старији водник прве класе Дејан Стојиљковић затекао је људе у Трешњици како постављају приручне греде и даске, не би ли прешли на другу страну реке. Посебно је дирљиво било видети ђаке пешаке, који се, после дванаест кило-

метара пешачења, довијају да преко привремених и опасних скела пређу мост и дођу до школе.

„Поставили смо двозидни мост ‘Бејли’ за два дана”, каже старији водник Стојиљковић и додаје да су људи били срећни, а они поносни што су им олакшали живот. Припаднике мосног одељења чекао је убрзо још један задатак. У селу Доња Љубовија извукли су, расклопили и опрали потопљени и срушени војни мост и поново га поставили. Војни мост је, иначе, постављен 1984. године, као помоћ становништву од тадашње Чехословачке. Три чланка тешког механизованог моста постављена су и на реци Рогачица, у општини Бајина Башта. Мештани села и засеока Сјерача, Рогачице, Милатовића и Симића служили су се тим мостом до марта ове године, када је демонтиран, пошто је општина започела изградњу новог моста на истом месту.

Мостови у селима Трећак и Пролом, у општини Куршумлија, постављени су у нешто мирнијим околностима, али то не значи да нису драгоцени за мештане топличког краја. Од референта за припрему, градњу и надзор Драгана Милошевића сазнајемо да су мостови преко Топлице и Проломске реке, укупне дужине тридесет метара, повезали пет слабо насељених села с важним путним комуникацијама и да ће, по свему судећи, омогућити и да се одређени број људи врати у та села. Инжењерци се понекад и сами изненаде колико су мостови које постављају важни за људе. Мост на Топлици, примера ради, има немерљив значај за самохраног оца Момира Вукосављеви-

ћа из села Бабица, који сваког дана мотокултиватором вози ћерку Анђелину до школе, у месту Мерћез. Момир би некако и савладао двадесетак километара кроз куршумлијске гудуре и неприступачне терене, али је при ниском водостају био приморан да Анђелију стави на кркаче и тако је одведе у школу, док би набујала Топлица представљала непремостив проблем. Мост је несумњиво помогао да отац и ћерка мирно путују до школе.

Пробод кроз клизишта

Било је дана када су припадници 310. инжињеријског батаљона имали и по четири радне групе за пружање помоћи грађанима у општинама погођеним елементарним непогодама. У једном тренутку две екипе постављале су мостове у општинама Бајина Башта и Љубовија, једна радна група реконструисала је у општини Косјерић 14 километара оштећених путева, док је група коју је предводио потпуковник Живко Јовановић из Команде Копнене војске отклањала последице од поплава у Обреновцу и рашчишћавала материјал и шут који је остао у кућама после повлачења воде. Ипак, најсложенији задатак чекао је инжињерце који су се ангажовали на санацији клизишта у Малом Зворнику, Крупњу, Косјерићу и Мајданпеку.

„Наш задатак био је да уклонимо земљане наносе, пробијемо пут и оспособимо комуникације за даље коришћење”, наводи командир инжињеријске чете капетан Милош Рајковић и појашњава да су у Крупњу радили цело лето и ангажовали више од двадесет возача и руковоаца инжињеријских машина и на десетине тешких дозера, утоваривача, копача, грејдера, ваљака и самоистоваривача.

„Тамо смо затекли страшне сцене, налик онима из хорор филмова. Тешко смо могли да поверујемо у оно што видимо. Речица од седам-осам метара излила се из корита и направила штету као да је Дунав прошао кроз Крупњу, а не Јадар, док су клизишта прорадила и стварала огромне проблеме. Застрашујуће је било и гледати како нестаје део брда пред вама и стопостотно промени изглед крајолика. Дешавало се да клизишта прогутају куће, тако да вире само кровови. Радили смо на санирању путева од дејства клизишта и речних наноса и уклањању клизишта од кућа. Било је клизишта висине од 12 до 15 метара, која би се одједном нашла на путу. Морали смо то брдо да уклањамо по слојевима. Дешавало се да што се уради за један дан, преко ноћи се слегне, практично, као да ништа нисмо радили, па поново”, присећа се капетан Рајковић.

Ваља знати да су прокупачки инжињерци оспособили за комуника-

цију и више од сто километара путева у општинама у којима су радили. Реч је о путу од Ниша до Јагодине, али и путу који пролази поред набујалих река, кроз усеке и слегнућа, просторе на којима се налазе велике количине земље, наноси река и сличне препреке, попут стабала. Нема потребе ни говорити о томе како су инжињерци Треће бригаде изгарали на послу, јер је потпуно јасно да су само тако тај задатак могли обавити. Капетан Рајковић истиче да је народ у угроженим општинама био изузетан и да су многи долазили са својим машинама и тракторима и помагали старешинама и војницима, док су одређену помоћ у механизацији пружала и предузећа с територије.

Евидентно је да је прокупачка инжињеријска јединица знатно помогла да се реше многи проблеми у прошлогодишњим мајским поплавама на угроженим подручјима. Помажући грађанима у тешкој ситуацији, припадници инжињеријског батаљона изграђивали су и себе, у стручном погледу.

„Показало се да највећу вредност јединице представља људски потенцијал”, наглашава командант 310. инжињеријског батаљона потпуковник Драган Миленков и тврди да наше припаднике краси професионализам, добра оспособљеност, стабилни међуљудски односи, солидарност и међусобно уважавање. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

ДРАМА У БОЉЕТИНУ

Инжињеријска радна група је у септембру прошле године изводила радове на санацији деонице пута у насељу Казански поток, код Доњег Милановца. Позив из општине Мајданпек прекинуо је њихове редовне активности и група којом је командовао мајор Срећко Виденовић хитно се упутила ка селу Бољетину, удаљеном дванаест километара, где је дошло до изливања Бољетинске реке, поплављивања села и посебно критичне ситуације у школи, у којој су се нашли заточени учитељ, учитељица и неколико ученика.

„Кренули смо са утоваривачем и три копача”, присећа се мајор Виденовић. „У том тренутку, био је то пут у непознато. На улазу у село сачекали су нас мештани и информисали да

се главним путем у село не може, пошто је вода преправила пут, већ да кренемо пешачком стазом преко брда. Пробили смо инжињеријским машинама пут до села и дошли до школе, где је вода у згради већ дошла до нивоа од тридесет центиметара. Учитељицу и четири ђака превезли смо у Горњи Милановац, у Основну школу ‘Вук Караџић’. Руковалац дозера десетар Милан Петровић је, том приликом, на сигурно сместио још двоје деце. Машинама смо започели отцепљавање, како би вода отицала ка Дунаву. У Бољетину смо остали до 4. октобра и у том периоду санирали последице поплава, очистили речно корито у дужини од 1.200 метара, уредили прилазне обале, склонили из домаћинства наносе шута и блата. Таман када смо помислили да је завр-

шено са радовима у општини Мајданпек, појавило се клизиште у Кладову. Наравно помогли смо и тамо.”

Радило се у Бољетину даноноћно, а читав крај запамтио је имена мајора Срећка Виденовића, старијег водника прве класе Жељка Живановића, руковоаца утоваривача десетара Игора Јефтића, руковоаца дозера Милана Петровића, руковоаца копача десетара Милана Ивковића, десетара Љубише Пејића, возача десетара Владимира Милосављевића, механичара инжињеријских машина десетара Марка Цветковића и осталих инжињераца. Начелник групе за људске ресурсе мајор Срећко Виденовић ванредно је унапређен поводом дана Копнене војске, управо за храброст и ангажовање у селу Бољетин.

У сусрет *Партнеру*

За Војнотехнички институт овогодишњи сајам наоружања и војне опреме није само прилика за промоцију развојних пројеката, него и мотив за нова достигнућа и подстрек за даље напредовање

Седми међународни сајам наоружања и војне опреме – „Партнер 2015“ и ове године одржаће се, под покровитељством Министарства одбране, на Београдском сајму од 23. до 26. јуна. Тај сајам има значајну регионалну улогу у представљању производа и технологија намењених одбрани. Манифестација окупља истраживачке, развојне, опитне, производне и ремонтне капацитете Министарства одбране, заједно с фабрикама одбрамбене индустрије. Своје пројекте редовно на „Партнеру“ представља и Војнотехнички институт. О томе шта ће приказати говори пуковник доц. др Зоран Рајић, директор те установе.

Q На сајму наоружања и војне опреме „Партнер 2013“ Војнотехнички институт имао је зајачан наступ и централно место. Да ли ће и ове године бити тако?

– Војнотехнички институт заузимао је са својим експонатима, односно средствима која су у развоју, централно место на сваком досадашњем домаћем сајму наоружања и војне опреме – „Партнеру“. Тако ће бити и ове године. Посетиоци ће имати при-

Снимио Јово МАМУЛА

лику да виде сва средства НВО која су у завршној фази развоја, а то значи да је реч о средствима која ће се врло брзо наћи у јединицама и повећати оперативне способности наше војске,

што и јесте била сврха њиховог развоја.

Осим тога, биће изложена и средства чији је развој завршен између два сајма и с којима се Војска Срби-

је већ опрема. С обзиром на то да је реч о великом броју средстава различите намене, Војнотехнички институт ће и овог пут бити највећи излагач на „Партнеру“.

О Шта ће од шекућих пројеката, који се раде у Институту, бити приказано и уочиће чиме ће се представити на овогодишњем сајму наоружања?

– Као и до сада, и на овом „Партнеру“ Институт ће поносно представити широку лепезу својих прототипова на којима се тренутно ради. То је значајно јер су они настали у врло сложеним условима када се наша индустрија сусреће с проблемима реструктурирања, изазовима увођења нових технологија и борбе за опстанак на захтевном међународном тржишту.

Иако је већи број тих средстава јавност већ имала прилику да види на претходном сајму, средства која ће бити представљена сада, квалитативно су на много вишем нивоу.

Прототип модуларног ракетног система „морава“, за разлику од прошлог пута, у потпуности је завршен, с потпуно аутоматском функцијом. Функционални модел самоходне хаубице СОРА, такође.

За предстојећи приказ на сајму, привремено је прекинуто завршно испитивање прототипа широкопојасног радиогониометра ХЕРА, што значи да је развој и овог средства завршен. Такође, између два сајма завршен је и развој теренских возила ФАП 2228 и ФАП 3240, комплекта стрелишне опреме са радио-управљањем – КОРС, бригадног комутационог центра...

Нова верзија система беспилотне летелице кратког долета „вбрац 2“ биће, такође, приказана на „Партнеру 2015“.

Посетиоци ће први пут видети нови концепт беспилотне летелице с прстенастим крилом и ТОПОТ – тренажер за обуку посаде тенка М-84.

Од осталих већих средстава, биће приказани авион „ласта“ и теренски аутомобил ФАП 1118, који су

уведени у НВО између две сајамске манифестације, беспилотна летелица средњег долета „пегаз“ с земаљском станицом, с развијеним многим функцијама које на последњем „Партнеру“ нису постојале, затим, комплетирана интегрална погонска група смештена у моторски простор тенка, коју чини тенковски мотор од 1200 КS, леви и десни мењач, међупреносник и мултипликатор...

О Колико учешће на оваквим манифестацијама утиче на рад Института, осим што додиже његову репутацију?

– Захваљујући свом раду, Војнотехнички институт постао је препознатљива научноистраживачка институција у земљи, која је себе позиционирала на место број један интегратора домаће одбрамбене индустрије.

Манифестација као што је „Партнер“ јесте погодна прилика за представљање Института и изван граница наше земље и подизање његове репутације у међународним оквирима. Приказом достигнутог нивоа развоја на међународном сајму не само да се промовишу домаће знање и достигнућа института, него се представљају и капацитети и могућности домаће индустрије.

С оним што ћемо свету приказати можемо бити изузетно задовољни и поред чињенице да нашу индустрију годинама прате проблеми, који датирају још из времена распада Југославије, међународних санкција и бомбардовања. Свако ко познаје проблематику тржишта наоружања и војне опреме сасвим сигурно ће потврдити ову чињеницу.

За Војнотехнички институт „Партнер“ није само прилика за промоцију развојних пројеката, него и мотив за нова достигнућа и подстрек за даље напредовање.

О Да ли је у прошлеком годинама прилично рестриктивно финансирања било довољно финансијских средстава да се несметано одвијају шекући пројекти?

– Свесни чињенице рестриктивног финансирања система одбране, ми смо у Војнотехничком институту генерално задовољни нивоом финансирања развојних пројеката. Међутим, у осталим сегментима финансирања, који индиректно утичу на реализацију пројеката, као што је опремање лабораторијском и информатичком опремом, текуће одржавање опреме и објеката, могло би да се појача финансирање.

Уважавајући ово и околности у којима се наша држава налази, Институт самоиницијативно, допунским ангажовањем у реализацији комерцијалних уговора, настоји да побољша финансијску ситуацију и надомести средства која недостају из буџета. Отуда се, осим развоја средстава НВО за потребе трећих лица, углавном иностраних партнера, у Институту реализује и низ послова који на први поглед немају везе с одбрамбеним технологијама, као што је одређивање концентрације маркера у нафтним дериватима, израда пословног информационог система за Државну лутрију Србије, сертификација приређивача игара на срећу... То је и био разлог што је Институт недавно учествовао на још једном сајму, који је другачији од сајма наоружања и војне опреме – Сајму игара на срећу. ■

Мира ШВЕДИЋ

Морал у ВО

Свет се мења великом брзином, а корак с променама је неопходно држати. На том путу највећу помоћ треба тражити у међународној сарадњи, а позитивна искуства са свих меридијана морају се применити и на војску и на државу. Војна етика и проблематика коју она носи са собом једна је од многобројних нити које спајају војске свих земаља. Потрага за формулом којом се добија савршен војник још није готова, а бруталност, која се аргументи приписује војсци, и морална начела која су кроз историју уткана у сваки народ у савременом војнику, и даље траже баланс. Бити хуман и праведан, а у исто време ратоборан и одлучан, није лако. Идеал је негде између. Али где?

Београд је недавно био домаћин Пете међународне конференције о моралу војске и војном вођству у организацији Међународног удружења војних етичара у Европи (Euro-ISME). Водећи војни и цивилни стручњаци из 22 земље преко предавања и радионица размењивали су знања и искуства са колегама из света. Покушавајући да нађу одговоре на кључна питања овогодишњег скупа – „Етика у војном вођству“ и „Трајни и савремени изазови за војне вође“, еминентни научници из те области износили су и добра и лоша искуства својих земаља.

Током конференције на различите теме могли су се чути потпуно другачији теоријски, филозофски и религијски приступи, а различита искустава официра и експерата показују колико је проблематика војне етике, морала војске и рата широка и противречна. То је доказ да се свет мења великом брзином, а да је корак с променама неоп-

ТРАЈНИ И САВРЕМЕНИ ИЗАЗОВИ ЗА ВОЈНЕ ЛИДЕРЕ

рукама ЈНИКА

САВЛАДАТИ СТРАХ ОД НЕПОЗНАТОГ

– Слаби и несигурни затварају се у своје ограде, а ми треба да прихватимо изазове новог и непознатог, увек остајући своји. Махатма Ганди дивно и мудро је рекао: „Не желим да моја кућа буде опасана зидовима са свих страна, нити да прозори буду зазидани. Желим да културе свих земаља дувају око моје куће што је могуће слободније. Али одбијам да ме иједна од њих одува“. Време које је пред нама тражи смислену акцију, много рада и одлучне кораке наде. Међутим, треба имати на уму да Србија није Индија, нити српски народ има бројност народа Индије. Зато наше ограде морају бити веће, а чување културног идентитета брижњије и пажљивије – истиче пуковник Кајтез, објашњавајући да за нас постоји опасност да се под ударима беспштедне глобализације света претворимо у људе без имена и националне културе, у просту и безличну масу појединаца.

ходно држати. На том путу највећу помоћ треба тражити у међународној сарадњи, а позитивна искуства са свих меридијана морају се применити и на војску и на државу. Војна етика и проблематика коју она носи са собом једна је од многобројних нити које спајају војске свих земаља. Потрага за формулом којом се добија савршен војник још није готова, а бруталност, која се а priori приписује војсци, и морална начела која су кроз историју уткана у сваки народ у савременом војнику, и даље траже баланс. Бити хуман и праведан, а у исто време ратоборан и одлучан, није лако. Идеал је негде између. Али где?

Глобализација – свет без граница

Према речима начелника Катедре друштвених наука на Војној академији и једног од организатора овогодишњег скупа пуковника др Илије Кајтеза, свет се тренутно налази у дубоким променама, а од државе и војске очекује се да се тим променама прилагоде.

– Уколико глобалне промене не уважавамо нестаћемо попут оних врста које нису имале снаге, моћи, визије и стваралачке адаптације. Свет је такав какав јесте, ни бољи ни гори од стварности. Овде је пресудан наш однос према том свету, времену и изазовима у којима живимо. Тај однос не може и не сме бити пасиван и контемплативан већ проактиван и стваралачки. У том сложеном и конфликтном свету морамо наћи неко место за нашу националну, војну и културну главу – каже пуковник Кајтез, напомињући да је први пут тако велики број учесника дошао у овај део Европе, што је јасан показатељ да свет Србију сматра погодним тлом за сурет различитих, често по неким питањима и супротстављених страна.

Глобализација је збивање које обухвата све друштвене процесе и односе који имају планетарни карактер, која најснажније одређује дух данашњице и која све више преобликује природу државе и међународног поретка. Та промена, додуше, није само добровољна, већ неретко посредством сукоба, разарања и ратова драматична и крвава. Пуковник Кајтез упозорава да због сложених разлога глобализација, нажалост, обликује расцепљен, противречан свет. Губитници глобализације сматрају да свет није праведан и да планетарни економско-политички и војностратегијски процеси богате чине богатијим, а сиромашни остају на свим маргинама живота и садашњег света. Он, ипак, истиче да суштина проблема нашег односа према глобализацији није у искључивом опредељењу за једну од супротстављених струја, јер савремени облик глобализације, за разлику од свих претходних, управо због огромне међузависности појединачних друштава, има шансу да се релативно стабилизује на историјски дужи период, без обзира на све неправде које према неразвијеном делу света са собом носи.

– Официр мора одлично познавати и истински живети своје национално памћење, писмо, традицију, културу, историју, обичаје, политички систем, вештине комуникације и преговарања, не да би био заробљеник прошлости, напротив, да би сва врата у будућности знао отворити. Поштовање традиције јесте негововање свега што је најживотворније и племенито у једној заједници и колективном памћењу, јер одрећи се тог вековног бисера значило би

остати без личног имена и свог истинског духовног места у заједници других народа – каже пуковник Кајтез и додаје да је непоштовање туђег идентитета, културне разноликости и богатства наслеђа највећа замка за сваког човека у свету глобализације и интеграције.

„Војне корачнице”

Највеће заслуге што је конференција после Француске, Велике Британије, Холандије и Немачке одржана у Србији пуковнику др Срећку Кузмановићу. Као члан Euro-ISME и њеног управног одбора, он је лобирао да Београд буде домаћин скупа који је окупио не само етичаре из Европе, већ из читавог света.

– Сматрам да је улога Euro-ISME изузетно значајна не само у региону и Европи већ и у свету. О томе најбоље говори усвојени Стратегијски план развоја Euro-ISME за период 2015–2020. године, према коме се ангажовање проширује далеко ван европских граница и то на азијско-пацифички регион и на Африку. Квалитет рада препознала је и Леополд Мајер фондација која је ове године повећала финансијска издвајања за Euro-ISME организацију – наводи потпуковник Кузмановић и напомиње да Euro-ISME има развијену сарадња са многим престижним цивилним институцијама.

Потпуковник Кузмановић истиче да је одржана конференција само један од пројеката на коме етичари у систему одбране ове године раде. До сада је завршен пројекат „Војне корачнице”, који је урађен у сарадњи с музичком школом „Мокрањац”, Београдском филхармонијом и Радио Београдом, а који обухвата војничке родољубиве песме, које ће припадници Војске Србије певати у свим пригодним приликама када се јединице крећу маршевским кораком.

– У завршној фази је реализација пројекта “Вредновање морала војске”, који је Управа за људске ресурсе Генералштаба радила с Војном академијом, Институтом за стратeгијска истраживања Министарства одбране и ЦКИСИП/Ј-6, који је по нашем захтеву урадио програмски пакет који омогућава да се на савремен и објективан начин вреднује морал – наводи он и додаје да су овогодишњи пројекти доказ да се велике ствари могу урадити једино синергијом компетентних лица из Војске Србије и Министарства одбране. Такође, напомиње да је за ову годину планирано покретање Курса за развијање морала војске за припаднике Војске Србије, на коме ће поред реномираних домаћих етичара предавати и неки од учесника конференције. Он подсећа да је доктрином Војске Србије јасно прецизирано да је морална компонента једна од четири најзначајније компоненте војне моћи.

Стратешки војник

Иако се у систему одбране наше земље тек последњих шест година изучава Војна етика као предмет, учење о моралу и моралним нормама био је увек саставни део васпитања војника. Војни етос постоји једнако дуго колико и професија војника. Добијањем садашњег облика предмет Војна етика постаје систематичан и препознатљив и ван граница наше земље.

Према речима др Борислава Гроздића, пуковника у пензији, преузимањем овогодишње организације Конфе-

ренције војних етичара побунио се део наше јавности постављајући питање имамо ли ми, гледајући не тако далеко у прошлост, шта да научимо од западних земаља када је реч о моралу не само у рату, већ и у миру.

– Када је реч о дефинисању циљева етичког образовања, дефинисања програма и раду на лидерским способностима својих припадника, многе земље су далеко испред нас. Ипак, за нас је најважније да се потврдило да идемо правим путем и да повлачимо паметне потезе – каже др Гроздић и као пример истиче предавање колеге из британске војске који говори о проблемима с којима се трупе те земље сусрећу на Блиском истоку. Он наводи да је Британац, када су га питали шта уопште трупе његове земље раде тамо, одговорио да то питање не треба постављати њему, јер он не доноси политичке одлуке. Нагласио је да они размишљају само о свом делу посла, односно како трупе треба тамо да се понашају, а не испитују одлуке које нису у њиховој надлежности. Доктор Гроздић напомиње да, иако британска војска има јасно дефинисане моралне вредности, њен проблем представља, заправо, слој људи који регрутују и њихово васпитање. Наиме, у Великој Британији највећи број оних који се одлучују за војнички позив у том послу тражи бег из сиромаштва. У таквим случајевима неретко је реч о људима чије моралне норме нису постављене на „здравим темељима”, па је њихово понашање у кризним ситуацијама готово непредвидиво.

– Шта се, заправо, „крије” у борбеним редовима нико са сигурношћу не зна. Можда ће тај човек, уколико му се за то укаже прилика, побити заробљенике или цивиле. Тиме се доводи читава мисија у питање. То је феномен стратешког војника, јер мисија може пропасти због једног човека који почини злочин – наводи Гроздић и појашњава да је таквом приступу „кумовала” глобализација, јер се сада све зна готово истог тренутка, а ратови се више не дешавају тамо негде, већ ту, у непосредној близини.

Трајне и променљиве вредности

– У систему вредности сваког ко је обукао униформу оданост представља темељ на који се све остале вредности надограђују. Питање је коме – друштвеном систему, власти, националним интересима, Богу, цркви, политичкој партији, претпостављеном, потчињеном? Једно је сигурно. У очима војника, нарочито официра, оданост је слојевита. Нема сумње да војник треба да буде одан власти. Само се доводи у питање постоје ли границе те оданости и може ли и када војник да откаже послушност. Осим оданости, као ванвременске вредности издвајају се храброст, дисциплинованост, човечност и уважавање личности – сматра др Гроздић и напомиње да је официр ЈНА по завршетку Војне академије могао да држи наставу из идеолошко-политичког образовања. Он напомиње да је та настава, иако политички обојена, имала етички садржај и промовисала вредности које су се тада сматрале највишим.

– У ЈНА се братство и јединство сматрало једном од највиших моралних вредности. Српски народ данас мора да се ослободи југословенске идеологије, а већи део

Снимио И. САМИНГЕР

ГЛОБАЛНА САРАДЊА

Међународно удружење војних етичара у Европи (Euro-ISME) прва је међународна европска организација научника, академских професора и војних учесника који заједно сарађују у области војне етике. Сваке године проширује се број земаља и учесника. Овогодишња, пета по реду конференција окупила је 73 учесника из Аустралије, Аустрије, Белгије, Бразила, Грчке, Естоније, Израела, Канаде, Кине, Колумбије, Мађарске, Норвешке, Немачке, Румуније, Руске Федерације, Сједињених Америчких Држава, Уједињеног Краљевства, Холандије, Чешке и Швајцарске.

кадра из тих времена, који је и данас у систему, није у потпуности раскинуо с ондашњим схватањима, већ те норме преноси и на млађе генерације – истиче пензионисани пуковник, напомињући да се данас у нашем кодексу части на првом месту налази верност отаџбини. Он истиче да се у кодексима многих западноевропских земаља, код којих је примарни циљ заштита интереса сопствене земље било где у свету, као основно начело истиче професионална посвећеност.

Када је реч о лидерима и њиховим способностима, др Гроздић каже да нема места за компромисе. Сваки старешина мора бити пре свега стручан, јер без тога његов ауторитет пада у „воду“. Осим тога, мора бити физички спреман, храбар и да поштује потчињене. Ипак, оно мало што прави разлику између правог лидера и свих осталих, сматра Гроздић, јесте љубав према потчињенима. Сличне ставове на конференцији изнео је и начелник Центра за Војну етику на Сен Сиру др Хенри Худ.

– Као војни лидер ви имате власт над неким. И не само то. Имате и обавезу и дужност према њему. А ако имате обавезу да бринете о њему, то значи да га волите. То се најбоље види у најтежим тренуцима – у рату. Зашто старешина тешко подноси да изгуби војника и обратно? Зато што се међу њима ствара веза која превазилази поштовање, која подразумева и љубав – наводи Гроздић, напомињући да је вођство морални феномен јер се темељи првенствено на поверењу, а не само на моћи која произилази из чина.

Од прошле године Војна етика је обавезан предмет у четвртој години Војне академије, док је ранијих година био изборни. Младићи и девојке који се реше да завршавањем Школе резервних официра стану у „зелени строј“, основе морала слушају 15 часова током шест месеци обуке. А онда затишје. Ниједан виши ниво школовања (ОКШК, КШУ, ГШУ, ВСБО), чији је задатак стварање и профилисање будућих руководилаца, нема ниједно предавање из те области. А етика је једнако важна и разводнику и заставнику и потпоручнику и мајору и генералу. Она представља нит која прави разлику између обичног убице и војника. Облачењем униформе и стављањем пушке у руке војника дајете му моћ да одлучује ко ће живети, а ко не. Етиком му усађујете вредности које ће му дати неопходну мудрост када и на кога да потегне оружје. ■

РУКОВОЂЕЊЕ ПРИМЕРОМ

– Етика у војној команди треба да буде примерна и да успоставља стандарде и обликује понашање сваког војника. Пружањем доброг примера надређени показује да су високи етички захтеви остварива категорија. Поступци говоре више од речи, па је руковођење примером најмоћнији начин образовања – рекао је председник Euro-ISME генерал Беноит Ројал, отварајући конференцију у Београду. Официр с тридесетпетогодишњим искуством додао је да се млади војници и старешине највише угледају управо на старешине које срећу током обуке и каријере. Генерал Ројал истиче да се образац командовања и понашања који је усвојен у миру примењује и у рату.

Мирјана КРСТОВИЋ

ПРОГРАМ „НАУКА ЗА МИР И БЕЗБЕДНОСТ”

Сарадњом до иновација

Програм посебно доприноси подршци регионалној сигурности посредством научне сарадње између партнерских земаља. Република Србија активно учествује у програму од 2007. године, а учешће наше земље реализује се у различитим активностима у оквиру Презентационог документа, који је закључен 14. јула 2011. године.

Од приступања Програму „Партнерство за мир” 2006. године, Република Србија и НАТО континуирано унапређују међусобну сарадњу и дијалог, а усвајање „Индивидуалног акционог плана партнерства” – ИПАП, почетком године представља значајан оквир за даље јачање те сарадње. На тај начин, организацијама из наше земље омогућено је да учествују у многобројним пројектима са организацијама земаља Алијансе и региона. Ови пројекти реализују се у оквиру НАТО програма „Наука за мир и безбедност” – Science for Peace and Security (SPS), а односе се на различита мултидисциплинарна истраживања у областима од војне индустрије, до заштите животне средине. Програм је основан 2006. године како би

допринио безбедности, стабилности и солидарности између нација, применом најсавременијих техничких експертиза и подстакао сарадњу у свим партнерствима заснованим на иновацијама и цивилној науци.

Усвајањем ИПАП-а, наша земља обавезала се да ће радити на јачању сарадње с НАТО програмом „Наука за мир и безбедност” стварањем повољнијег законског и институционалног окружења за активније учешће експерата и организација из Србије у пројектима, те на унапређивању билатералне сарадње са земаљама региона у области науке и образовања.

Према речима Снежане Омић из Министарства просвете, науке и технолошког развоја, министарства надлежног за координацију и спровође-

СНИМАО А. БАНДА

ње програма, програм „Наука за мир и безбедност” основан је с намером да кроз научну дипломатију, размену знања, развој научних истраживања и иновација пружи допринос безбедности, стабилности и солидарности међу нацијама.

– Програм „Наука за мир и безбедност” обезбеђује финансирање, експертске консултације и подршку безбедности релевантним активностима које су заједнички развиле земље чланице Северноатлантског савеза и партнерске земље. У протеклих пет година програм је покренуо више од 450 заједничких активности у више од 40 земаља – наглашава Снежана Омић.

Говорећи о циљевима програма, она истиче да су то успостављање

конкретне цивилне сарадње, научном разменом између земаља НАТО-а и партнерских земаља или земаља Медитеранског дијалога, допринос ефикасном решавању критичних проблема у области опште безбедности и заштите животне средине, промоција вредности Алијансе, као и допринос стабилности и миру, те обезбеђивање иницијалних средстава за решавање приоритетних националних потреба.

– Програм посебно доприноси подршци регионалној сигурности помоћу научне сарадње између партнерских земаља. Република Србија активно учествује у Програму од 2007. године, а њено учешће реализује се различитим активностима у оквиру Презентационог документа,

који је закључен 14. јула 2011. године – објашњава Снежана Омић.

Када је реч о српским научноистраживачким организацијама и истраживачким тимовима који учествују у одобреним текућим активностима, она истиче да осим размене искустава и непосредне међународне сарадње с организацијама и тимовима земаља чланица НАТО-а и партнерских земаља, они остварују и додатну вредност – кроз куповину научноистраживачке опреме, организацију радионица и тренинга, путовања и борава истраживача, те стипендирање одређеног броја истраживача у оквиру пројеката „Наука за мир”.

– У складу са смерницама програма, сви пројекти који се иницирају морају имати релевантну димензију безбедности. Ова фундаментална веза с безбедношћу огледа се кроз програмске кључне приоритете и савремене безбедносне изазове, укључујући тероризам, одбрану од хемијских, биолошких, радиолошких и нуклеарних агенаса, сајбер-одбрану, енергетску безбедност и еколошке проблеме – наглашава Снежана Омић, додајући да су укључени и хуманистички и социјални аспекти безбедности, као што су спровођење Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација „Жене, мир и безбедност”. ■

Биљана МИЉИЋ

ПРИЈАВЉИВАЊЕ ПРОЈЕКТА

Програм подржава сарадњу помоћу три успостављена финансијска механизма: вишегодишње истраживачке пројекте (пројекти „Наука за мир”), тренинге и радионице. Заинтересовани кандидати треба да развију предлоге за активности које се садржајно, финансијски и у свим осталим аспектима, уклапају у један од тих механизма, тако што конкуришу на веб сајту www.nato.int/science за финансирање у конзорцијуму, који сачињавају појединци или организације из најмање једне партнерске и једне земље НАТО-а. Апликације се морају директно односити на решавање једног од дефинисаних програмских кључних приоритета и да имати јасну везу с безбедношћу. Електронска пријава, потом, подлеже евалуацији, у складу с програмским, експертским, научним и политичким смерницама.

ДРАГАНА ЛАЗАРЕВИЋ, СЕСТРА ГОДИНЕ НА ВМА

Формула успешности

Онај ко никад није лечен у болници и није осетио топлину особе која пружа медицинску негу, бодри и подржава, која безболно даје инјекције, превија хируршке ране, пласира броне у вену, тај не зна каква је снага ведрога лица медицинске сестре и њеног осмеха поред болесничког кревета. А кажу да су лепа реч и осмех – пола пута до оздрављења.

О професији тог медицинског кадра најчешће се прича 12. маја, поводом Светског дана сестара, а у ВМА више година постоји пракса да се на тај дан прогласе најбоље сестре у интерној, хируршкој, неуропсихијатријској групи клиника, центрима, заводима, институтима, Центру хитне помо-

ћи и поликлиници. И, као круна свега, именује се „сестра године“ – најбоља међу свим сестрама.

Ове године то признање добила је Драгана Лазаревић, главна сестра Другог одељења (за гастро и интестиналну хирургију) Клинике за општу хирургију ВМА. Ова шармантна плавуша топлих очију осваја пацијенте благим осмехом и пријатним гласом. Али, из њених покрета избија енергичност, која је и те како потребна како би свој посао успешно обављала.

– Иако ми ова награда прија, мислим да су је заслужиле све сестре с клинике. Ја сам само део тима. Осим тога, у јуну пуним 30 година стажа, па се све то лепо поклопило – каже Драгана Лазаревић.

Део по део, без претензија да било шта преувелича, она прича о свом животу, послу и обавезама.

Посвећеност пацијенту

Драгана је каријеру започела на општој хирургији 1985. године, а како је у то време постојао сервис сестара, оне су, по потреби, одлазиле на клинике. Осим на општој хирургији, радила је на урологији, на опекотинама, на Клиници за анестезију и интензивну терапију и била у шок соби за време грађанског рата у бившој СФРЈ. После тога препознат је њен рад и залагање, па је 1997. године позвана да ради као главна сестра одељења на општој хирургији. Тако се круг затворио.

Да би се посао медицинске сестре успешно обављао неопходни су искуство и вештина, као и коректан однос према пацијентима и колегама. Тај међуљудски однос увек је обостран и треба га неговати – каже најуспешнија сестра на Војномедицинској академији.

Као главна сестра има много обавеза. Њено основно задужење је организација посла на одељењу – планирање свих хируршких интервенција, организовање рада особља, затим требовање хране, лекова и потрошног материјала, као и административни послови...

– Кренем од јутарње визите. Наравно, увек дођем раније због примопредаје смене, како бих се обавестила како је прошла ноћна смена. После визите планирам шта треба да се обави тог дана или наредни дан. А када завршим све своје обавезе, идем у негу пацијената, јер ми је, без обзира на то што сам главна сестра, веома битан контакт са њима – тада сагледам и њихове проблеме и потребе.

Драгана понекад даје инјекције, а пацијенти кажу да има лаку руку.

– Однос с пацијентима је врло важан, јер када дођу на одељење обично су уплашени, чак и ако је реч о баналној операцији. У првом, најбитнијем контакту пацијент се мало опусти и постане сасвим другачији. Са њим делимо и његове страхове кад крене у операциону салу – додаје Драгана.

Иако је главна сестра, Драгана не би требало да дежура, али она узима једно дежурство – петком, јер, како каже, тада највише ради сестрински посао који воли – превија и даје инјекције и има више времена да поприча са пацијентима.

Запитали смо је да ли памти случајеве у својој каријери када је одреговала дубоко емотивно, а она нам је рекла:

– Има их много. Углавном реагујем тако, јер у пацијентима видим, пре свега, људе. Сваки човек је личност за себе – има својих проблема здравствених, животних... па често са нама подели лепе и лоше тренутке. Недавно ми је један непокретан пацијент из Бањалуке, сав срећан, рекао: – Драгана, проходила ми је унука! И сада се најежим кад се сетим његових речи.

Посао медицинских сестара је тежак и, према Драганиним речима, најпре га краси хуманост, јер је већина изабрала ову професију зато што је воли. Неопходна је и емоционална зрелост и стабилност, па ентузијазам, који вуче напред. Медицинска сестра мора да поседује и креативност, добру комуникацију, предузимљивост, несебичност... А послу никад краја.

Снага колектива

– Да би се посао медицинске сестре успешно обављао неопходни су искуство и вештина, као и коректан однос према пацијентима и колегама. Тај међуљудски однос увек је обостран и треба га неговати – истиче „најсестра“ године на ВМА.

Наравно, мора да постоји и добар колектив.

– То нису куртоазне речи. Сви се трудимо да атмосфера у којој радимо буде пријатна, без обзира на стресан посао који обављамо. Поред тога, данас је у медицинским установама, па и на ВМА, сестара мало, па морамо много више да се трудимо да задовољимо квалитетом своје неге.

Долазе нам и млади да волонтирају, по уговору или преко омладинских задруга. Трудимо се да им максимално помажемо, а они који су жељни знања одлазе од нас задовољни, јер су, прихваћени као део нашег колектива, много научили – истиче Драгана Лазаревић.

И она је увек желела да учи, да стиче практична сазнања, јер, како каже, теорија се спроводи само кроз праксу.

– Увек постоји нешто ново, континуирана едукација, али се та знања много лакше прихвате ако имате искуство, јер се брзо сналазите у свакој ситуацији – додаје наша саговорница.

А кад смо је запитали шта је најтеже у њеној професији, одговорила је кратко – када изгубим пацијента, без обзира на то што се некад и зна какав ће исход бити.

Иако ради тежак посао који изгледа као да му никад нема краја, јер сваког дана долазе нови пацијенти, увек успева да у слободно време пронађе равнотежу и свом животу да лепршавију ноту. „Батерије“ најлакше пуни шетњом по природи и вожњом бицикла са једанаестогодишњим сином. ■ Мира ШВЕДИЋ

Рехабилитација Драже Михаиловића

Бојно поље сећања

Пише
проф. др Мирјана ЗОРИЋ

Одлука Судског већа Вишег суда у Београду је легитиман и цивилизацијски оправдани чин – њоме је поништена пресуда Војног већа Врховног суда ФНРЈ од 15. јула 1946, па се Михаиловић сматра – неосуђиваним. Враћена су му сва грађанска права, а његовој породици, односно наследницима, морална сатисфакција. Реално је, међутим, очекивати да ће таква судска одлука појачати турбуленције у нашој јавности, која остаје доследна у својим поделама на присталице четника и партизана.

Некада давно прочитала сам афоризам Милована Витезовића – „Историја је учитељица живота, али дођоше неки манијаци и силоваше учитељицу“. Чини се да ништа боље од те реченице не може да изрази актуелно стање духа у нашем народу када је реч о доживљају сопствене прошлости. Недавна одлука Судског већа Вишег суда у Београду о поништењу пресуде команданту Југословенске војске у отаџбини ђенералу Драгољубу Михаиловићу, из 1946. године, као да је то стање довела до усијања.

А дешава се управо у години када обележавамо седамдесетогодишњицу од завршетка Другог светског рата и борбе против фашизма, у којој су Срби убедљиво дали највише жртава, мерено југословенским аршинима. Седам деценија протекло је од тог рата, који је био подједнако грађански, братоубилачки, као и ослободилачки и антифашистички, а страсти и поделе на присталице четника и партизана нимало се не стишавају у јавности. Напротив! Каква је улога историчара у свему томе, не само када говоримо о рехабилитацији Драже Михаиловића, већ и према догађајима чији јубилеј слаavimo ове године, а чији је актер био и сам генерал Михаиловић, показаће време.

Пуштање духа из боце

Без обзира на то што је у протеклим деценијама написано на десетине хиљада књига и радова о Другом светском рату у Југославији, стиче се утисак као да се данас налазимо на почетку или смо на прагу поновног писања историје. После снажног „ревизионистичког удара“ деведесетих година прошлог века, евидентно је да је у историографији о Другом светском рату у Југославији завладало одређено затишје и да је међу историчарима приметан замор том темом! „Битка“ се из академских (научних) кругова пренела на јавну сцену, иницијатива је препуштена „лаицима“, јавности и медијима, где су све гласнији реви-

зионисти, који би насилно да мењају историју, да је волон-таристички и произвољно тумаче, а све под видом „историјске истине“, „заштите српских националних интереса“ и отклањања неправде која је учињена српском народу у том рату. Дух је 14. маја 2015. пуштен из боце и сада више нико не може да предвиди след догађаја.

Формално-правно, одлука Судског већа Вишег суда у Београду је легитиман и цивилизацијски оправдани чин – њоме је поништена пресуда Војног већа Врховног суда ФНРЈ од 15. јула 1946, па се Михаиловић сматра – неосуђиваним. Враћена су му сва грађанска права, одузета 1946. године, а његовој породици (наследницима) морална и, евентуална, материјална сатисфакција. Судско веће је имало упориште у Закону о рехабилитацији од 17. априла 2006, по коме се и судило у том поступку, који даје право на рехабилитацију лицима која су судском одлуком из политичких и идеолошких разлога лишена живота или неких других права. Осим тога, поступак који је вођен против Михаиловића 1946. године, према речима судије Трешњева, „није спроведен уз поштовање свих права окривљеног, како по стандардима данашњег права, тако и ондашњег“. Историчари се, у том смислу, слажу са правницима – рехабилитација идеолошки прогоњених особа јесте један од стубова владавине права у посттоталитарним друштвима!

Реално је, међутим, очекивати да ће таква судска одлука појачати турбуленције у нашој јавности, која остаје доследна у својим поделлама на присталице четника и партизана. Прве реакције, које су непосредно по објављивању одлуке Судског већа о рехабилитацији Михаиловића пренели домаћи штампани и електронски медији, као и друштвене мреже, потврђују ту претпоставку. Да не улазимо у природу тог феномена, али је евидентно да се ни после 70 година не стишавају страсти и оштре поделе око лика и дела Драже Михаиловића и његовог покрета. „Криваца“ и „кривица“ за такво стање колективне свести у српском народу је много. Међу њима су, свакако, и историчари, који се оптужују за конструкцију историје, пласирање лажи као истине и слично. Ипак, једно је неоспорно – као народ јединствени смо у свету по томе што своју прошлост и дан-данас доживљавамо као бојно поље сећања, на коме се немилосрдно ломе копља око личности и догађаја од пре седам деценија, које, опет, учитавамо у нашу савременост и настојимо да их пројектујемо кроз личне и колективне односе, мотиве или фрустрације.

Сенчење већ формираних представа

Зато је историја једна од ретких, можда и једина наука у којој би сви подједнако да арбитражују. Њоме се баве и о њој пишу историчари и они који немају ни елементарног образовање у тој области, у њој су дозвољена сва правила понашања – од академских и научно утемељених расправа, до крајње произвољних тумачења, која се уздижу на пиједестал истине и постају образац који обавезно треба следити. Очигледан пример волонтистичког доживљавања историје јесу управо околности везане за рехабилитацију генерала Михаиловића.

Иако се председник Судског већа формално оградио тврђом да предмет поступка који је оно водило

„није била рехабилитација Равногорског покрета, нити покрета Југословенске војске у отаџбини“, објашњавајући наводно да је „то већ делимично учињено доношењем Закона о правима бораца, војних инвалида и чланова њихових породица и Уредбом о начину остваривања права Југословенске војске у отаџбини и Равногорског покрета, у области инвалидских и борачких заштита“, изјава професора Оливера Антића, који заправо није историчар, већ правник и који је пред судом, као заступник предлагача за рехабилитацију, „бранио“ Дражу Михаиловића, натераће нас коначно да се озбиљно замислимо над судбином историјске науке у нас. Професор Антић изјавио је да ће „с етичке тачке, ђенерал Драгољуб Дража Михаиловић добити покој своје племените душе, а југословенска и српска историја – истину.“ Ни мање, ни више! Разумљиво је да суд није могао, нити желео, а није ни смео да арбитражује у питањима за које није компетентан, али је симптоматично да се угледни професор Правног факултета у Београду до те мере уживео у своју улогу, при том, безобзирно нарушавајући

ПРОЦЕС НЕ ЗНАЧИ И РЕВИЗИЈУ ИСТОРИЈСКЕ УЛОГЕ

Одлука Судског већа не може се тумачити као Михајловићева рехабилитација (термин који је у општој употреби), већ само оно што заправо у тој одлуци и стоји – Михаиловић се сматра неосуђиваним, због разлога који су у одлуци наведени. Рехабилитација би значила рехабилитацију његовог укупног дела, у том

контексту и његове историјске улоге у Другом светском рату. На то једино право има историјска наука.

„Само лаици могу да очекују да ће овај процес значити и ревизију његове историјске улоге. За ово друго потребна су темељна истраживања у земљи и иностранству, која ће, уколико их у догледно време и буде, само делом моћи да промене већ у научној историографији формиране слике о Михаиловићу. Могуће је само делимично сенчење већ формираних представа о улози те личности у историји. Не више од тога...” – изјавио је 14. маја „Недељнику“ Љубодраг Димић, дописни члан САНУ.

елементарне принципе науке која није његово истраживачко поље.

Ко је у праву? Да ли уважени професор грађанског, наследног и облигационог права на поменутом факултету или професор савремене националне историје на Филозофском факултету у Београду, иначе, дописни члан САНУ-а и један од најбољих познавалаца те проблематике у земљи (Љубодраг Димић), који је за „Недељник“ од 14. маја изјавио: „Само лаици могу да очекују да ће овај процес значити и ревизију његове историјске улоге. За ово друго потребна су темељна истраживања у земљи и иностранству, која ће, уколико их у догледно време и буде, само делом моћи да промене већ у научној историографији формиране слике о Михаиловићу. Могуће је само делимично сенчење већ формираних представа о улози те личности у историји. Не више од тога...”

Генералу Драгољубу Михаиловићу свакако припада заслужено место у нашој историји. Потребно је много простора да се објективно представе његов лик и дело, пре свега, као питомца Војне академије и официра Војске Краљевине Србије у балканским и Првом светском рату, затим официра Војске Краљевине Југославије између два рата,

посебно као врховног команданта Југословенске војске у отаџбини, вође Равногорског покрета и министра војног у југословенској избегличкој влади у Лондону у Другом светском рату. При том, треба јасно разлучити његов лик и дело од укупног борбеног учинка покрета и војске на чијем је челу био. Зна се из којих разлога. У том смислу, највећу грешку (због непознавања историјских чињеница) чине они који по вокацији нису историчари и који се не баве свеобухватно том проблематиком.

Овде нема места једностраним и парцијалним тумачењима, навијачким страстима, разним амбицијама које нису у функцији историјске истине и емоцијама, понајмање личним и националним фрустрацијама, већ објективном и темељном научноистраживачком раду, који ће се ослањати на непобитне материјалне доказе, а не на произвољна и волунтаристичка тумачења. То је највише и најбоље што можемо да учинимо за себе, за своје претке и потомке, јер, историја је неумољива – она кажњава понављање грешака из прошлости. Зато, ако прихватимо да је историја учитељица живота, немојмо дозволити да нас, кад-тад, учитељица опомиње како смо лоши ђаци! ■

Пише
Владимир ВЈЕШТИЋ

Дан (моје) младости

Пре тридесетак година наставник (Мика „Физика“), једног уторка, тек што није звонило за крај шестог, алудирајући на „памет“ нас осмака, испричао нам је како млад човек на свет гледа широким погледом.

– Види као риба, 180 степени.

– Половину бурека? (Вицкасто смо се чудили...)

С годинама, рече нам, тај угао постаје све оштрији и поглед се сужава, сужава... Све док, у веома зрелим годинама, човек не види само једну тачку. Тек тада, пре него нешто озбиљно каже, може да изустуи – „С моје тачке гледишта...“

Мике више нема, а ја се понекад сетим тих речи, и углавном, сетно закључим како нас године неумитно, али неприметно газе. Иначе, чувам се размишљања о прошлости. Носталгије поготово.

Цабе. Слике, звукови и мириси сећања долазе непозвани...

Већ следећег трена затежем ластиш на пасуљари. И уместо да отпустим штимаљку па да зрно белог пасуља тетовца одлети далеко и звуком поготка у било шта прекине то патетично „туристичко“ путовање по сећањима, све чешће упадам у замку и почнем да „замотавам“ своје згуснуте животне мудрости у папир од тоблероне, и делим их околу: „Видите, с моје тачке гледишта...“

„Штафету је носила Александра из седмог шест. Не знам која је од њих две била лепша. Касније сам сазнао“.

Пре неки дан ми се тако у мисли докотрљао школски слет за Дан младости. И моја прва електрична гитара. Спремали смо се за свирку поводом дочека штафете. Две хиљаде ђака испунило је плато испред Основне школе „Милинко Кушић“ у Ивањици. Више од половине девојке, па смо као у заносу одсвирали свој први мали концерт пред толико људи. „Цео свет нам се дивио, нам се дивио... Цео свет с нама плакао... Одлази Тито вољени, Тито једини, херој слављени...“, и још неке мелодије, с најлепшим жељама младих за рођендан најдражем сину наших народа и народности. Нисам у то време много размишљао о тексту. Ни о „Сину“, био је ту за мене одувек (и заувек), као јутро, киша или школа.

Штафету је носила Александра из седмог шест. Не знам која је од њих две била лепша. Касније сам сазнао.

Нисам у то време много размишљао о тексту песме. Ни о „Сину наших народа и народности“. Био је ту за мене одувек (и заувек), као јутро, киша или школа.

За ту прилику данима сам вежбао соло деонице на гитари и веровао да свирамо боље него икад и да је време које долази – наше. Моје.

Дуго се причало о тој свирци.

А ми треперили као млади листићи брезе. „К’о јелени хитри“...Штафета је, после те ’83. ношена још четири пута. Али не више кроз наш град. Последњи пут, на завршној прослави Дана младости у Београду, Рејмонда Брођај из Гњилана уручила је тај симбол тадашњем председнику омладине Југославије Хаиму Рецепију.

Штафета младости данас

Снимила С. САВИЋ

Александра је (каже) данас срећно удата у Канади. Има двоје клинаца на факултету и годинама обећава да ће провести лето у крају. Наш бенд „Баги“ распао се почетком деведесетих. Као Југа. Таман кад смо комплетирали опрему за свирку.

Осим мог црног „Фендера“, гитаре коју су ми родитељи купили ’82, остале су још само фотографије на којима су људи и времена која више не постоје.

Не треба их пречесто гледати.

С моје тачке гледишта... ■

ЕНЕРГЕТСКИ РАТ И СТАБИЛНОСТ БАЛКАНА

ПИШЕ Милош СТРУГАР

Гасовод пали регион

Циљ Вашингтона је да се смањи европска зависност од руског гаса, јер сматра да то слаби стратешку позицију трансатлантског савеза према Русији и омогућава Москви да снабдевање гасом користи у политичке сврхе. Притисак САД је у овом моменту првенствено усмерен на Грчку, као важну земљу на јужном крилу НАТО-а, да не прихвати руску понуду и да се приклони западном пројекту тзв. „Јужног коридора“, који би обезбедио снабдевање Европе гасом из Азербејџана преко Турске, Грчке и Албаније ка Италији. Сudeћи по изјавама у Атини и Москви, изгледа да је Грчка, којој су неопходне велике стране инвестиције, ипак спремна да се укључи у руски пројекат у нади да ће он донети преко неопходне милијарде долара прихода и отворити хиљаде нових радних места.

Према мишљењу Сергеја Лаврова, и криза у Македонији је део те кампање. Он је недавно изјавио да су догађаји у Македонији отворено контролисани споља с намером да се доведе до државног удара и промене власти по угледу на сценарио у Украјини. Основни разлог Лавров види у одбијању владе Грујевског да се придружи санкцијама против Русије, као и у њеној спремности да учествује у „Турском току“. Да ли овакве оцене наговештавају проблеме и за друге земље чијом територијом треба да прође руски гас, међу којима је и Србија?

Догађаји у Украјини се, такође, директно доводе у везу са борбом за контролу транспорта природног гаса из Русије за Европу. Од „наранчасте револуције“ 2004. године, Украјина и Русија практично су све време у спору око договања, плаћања, цене гаса и тарифа за транзит. То је у неколико наврата довело до озбиљних поремећаја у снабдевању природним гасом Европе, што је приморало Русију да најави да ће транзит кроз Украјину бити обустављен до краја 2017. године и да потражи алтернативни пут за тран-

Геополитичко натезање око снабдевања Европе природним гасом појачава се све више и подсећа на доба хладног рата. Након што је Русија била приморана да одустане од пројекта „Јужни ток“, америчка администрација почела је да води отворену кампању против новог руског пројекта – „Турског тока“, који би већ почев од 2017. године требало да замени садашње транзитне путеве преко Украјине и да доведе руски гас до европског тржишта преко Турске, Грчке, Македоније и Србије.

спорт гаса, а европске земље, посебно Европску унију, да почне да тражи замену за руски гас из других региона. То питање за Европу је постало посебно акутно након прошлогodiшњег догађаја у Украјини и увођења економских и других санкција против Русије, који су још израженије довели у питању дугорочну сигурност снабдевања руским гасом.

БЛОКИРАЊЕ АЛТЕРНАТИВА

Врло озбиљан економски рат на тржишту енергената стоји у позадини и многих других кризних жаришта и регионалних сукоба. То је посебно видљиво на Блиском истоку, Средоземљу и на Црном мору, где пролазе најважнији путеви транспорта нафте и гаса.

Руске енергетске компаније изгубиле су велике уговоре у Либији након свргавања Гадафија са власти. Међутим, догађаји који су уследили у Либији након тога, племенски сукоби, раст екстремизма, јачање тзв. Исламске државе и општи грађански рат, нанели су штете и Европи, јер је драматично смањен увоз гаса и нафте из Либије. То је један од разлога због чега је зависност Европе од руског гаса порасла у последњих неколико година.

У Европи су велике наде полагане у могућност изградње гасовода из Персијског залива који би довео гас из Катара до европских потрошача. Наиме, Катар и Иран деле гасно поље у Заливу у коме се налазе највеће познате залихе природног гаса. План је био да се изгради гасовод од Катара преко Саудијске Арабије, Јордана и Сирије до обале Медитерана и одатле до европског тржишта. Међутим, влада Башара Асада стоји на путу изградње овог гасовода. Због тога није чудно да Русија и Иран, које имају заједнички интерес на овом питању, делују координирано и пружају помоћ влади у Дамаску да остане на власти. Стратешки приоритет Русије је да заштити своју позицију на европском тржишту од великих алтернативних испоручилаца гаса као што је Катар. Иран има витални интерес да спречи Катар да постане највећи извозник природног гаса из Залива док

се он налази под санкцијама и није у могућности да извози гас. Интерес Ирана је такође да спречи јачање стратешке важности Катара и Саудијске Арабије за европске земље.

У Источном Медитерану, уз обале Газе, Израела, Либана, Кипра и Сирије недавно су пронађене велике резерве природног гаса које би за Европу могле представљати значајан нови извор снабдевања. Међутим, експлоатација налазишта у овом подручју, а посебно изградња гасовода, захтевају блиску сарадњу земаља региона која за сада изгледа немогућа. Проблем подељеног Кипра, израелско-палестински конфликт, рат у Сирији, спор између Израела и Либана о границама у територијалним водама и економској зони, лоши односи између Израела и Турске, реално дугорочно блокирају извоз гаса из овог подручја.

Од избијања кризе у Украјини и погоршавања односа између Русије и Европске уније било је доста говора о могућности да се смањи зависност ЕУ од руског гаса увозом природног гаса у течном стању из САД, које су постале највећи произвођач гаса из шкриљаца на свету. Међутим, и на том плану постоје непремостиви проблеми, почев од америчког законодавства, које за сада ограничава извоз гаса добијеног овом технологијом, до стања на светском тржишту гаса које би потенцијалне извознике из САД усмерило ка азијским земљама, јер оне плаћају далеко вишу цену за природни гас него европске земље.

НОВА УЛОГА ИРАНА

Недавно постигнути оквирни договор о иранском нуклеарном програму наговестио је могуће укидање ембарга и економских санкција против Ирана, што може битно да измени ситуацију на светском тржишту енергената укључујући и снабдевање природним гасом. Европске земље и велике енергетске компаније надају се да ће моћи да развију сарадњу са Ираном и да искористе његов велики потенцијал за извоз енергената. Такође, САД имају снажан интерес у томе, јер би желеле да иранска нафта и гас крену према Европи и замене руски гас и да, уједно, привуку Иран Западу и покваре постојеће добре односе између Ирана и Русије. Иран са своје стране мора да привуче велике компаније да инвестирају у експлоатацију нафте и гаса и с тим циљем већ показује спремност да промени услове за међународне уговоре и тендере и да их учини атрактивнијим за стране инвеститоре. Процењује се да је Ирану потребно више од 100 милијарди долара инвестиција, као и западна технологија, да би обновио своју енергетску индустрију.

Разумљиво је да Русија пажљиво прати сваки покрет Ирана у том смислу, посебно његово отварање према европским и западним земљама и компанијама. Нема сумње да ће Русија предузети све мере да заштити своје интересе, а посебно у случају покушаја да се она искључи из могућих пројеката за транспорт иранског гаса преко Турске, Азербејџана или Источног Медитерана у Европу. То је Русија већ чинила у прошлости када је, на пример, извршила велики притисак да се капацитет гасовода из Ирана за

Јерменију, који је оперативан од 2009. године, смањи за 50 одсто и тиме постане недовољан за извоз даље у Европу.

Са друге стране постоје бројни разлози за Русију и Иран да наставе и унапреде сарадњу у овој области и заштите заједничке интересе што се тиче транспорта и цене природног гаса. У случају да не остваре сарадњу оне би неминовно постале међусобни конкуренти на светском тржишту, што би штетило и једној и другој земљи. Стратешко партнерство између Русије и Ирана захтевало би постизање споразума о подели светског тржишта при чему би Русија остала фокусирана на Европу, а Иран би усмерио извоз према Пакистану, Индији, Кини и Кореји, изградњом трансасијског гасовода на чијој реализацији све ове земље већ увелико раде. Осим тога, таква сарадња укључила би заједничке пројекте на повезивању њихових гасовода, унапређењу регионалне сарадње везане за енергетске депозите у Каспијском базену, укључујући и споразум о контроли извоза гаса из Туркменистана. Сарадња између Русије и Ирана се већ симултано развија у три правца: путем билатералног споразума о сарадњи у области нафте и гаса, кроз Форум земаља извозника гаса, који чине 13 највећих произвођача природног гаса, као и кроз Шангајску организацију за сарадњу, у којој су највећи произвођачи и највећи потрошачи нафте и гаса у Азији.

РУСКИ ГАС (НЕ)ЗАМЕЊИВ

У оваквој ситуацији поставља се више питања. Каква је политика ЕУ, и које конкретне мере предузима да би заштитила своје интересе у светском економском рату на тржишту енергената? Шта ЕУ планира и ради да би обезбедила дугорочну енергетску сигурност и поуздано снабдевање природним гасом? Да ли заиста постоји замена за гас из Русије? Такође, поставља се питање шта Русија планира уколико не буде могла да осигура дугорочне испоруке гаса Европи?

Недавно је директор италијанског и светског енергетског гиганта „ЕНИ“ изјавио да Европа не може да послује без руског гаса без обзира на повећање понуде на енергетском тржишту. Додао је да је за Европу руски гас незаменљив, између осталог, и зато што је најевтинији. С друге стране, истакао је да је европско тржиште такође незаменљиво за руске произвођаче природног гаса. По његовим речима може се закључити да постоји симбиоза економских и финансијских интереса између ЕУ и Русије на овом питању, али да је практична реализација неизвесна због политичке ситуације и проблема у односима Русије и Запада.

Русија је у априлу покренула кампању према европским земљама с циљем да их убеди да је снабдевање енергентима питање које не сме да буде политизовано и треба да се раздвоји од постојећих политичких разлика које постоје између Русије и ЕУ. С тим циљем, Москва је послала у Берлин на разговоре са европским партнерима шефа „Гаспрома“ Алексеја Милера, министра енергетике Александра Новака и представнике великих европских енергетских компанија које и даље имају операције у Русији, укључујући и на Арктику, без обзира на постојеће санкције.

Њихов главни аргумент је био да је политизација енергетске политике ЕУ везана за кризу у Украјини у супротности са потребом да се обезбеди сигурно снабдевање гасом и енергентима на дугорочној основи. Они су упозорили ЕУ да, уколико настави са садашњом политиком, може да се суочи са великом кризом већ за неколико година. Од момента када буде обустављен транзит преко територије Украјине, руски природни гас биће доступан ЕУ преко тзв. „Турског тока“, који Русија намерава да заврши до 2017. године и да доведе гасовод до границе Турске са Грчком, односно са ЕУ, где ће бити направљено велико складиште гаса за даљи транспорт према потрошачима у Европи. (У

складу са енергетском политиком ЕУ, „Гаспром“ као произвођач нема право да гради и контролише транспортне путеве, односно гасовод на територији ЕУ. На том питању је блокиран „Јужни ток“.) Да би се то реализовало, међутим, ЕУ треба већ сада да озбиљно покрене планове за изградњу гасовода од границе са Турском преко Грчке, Македоније и Србије. Међутим, за сада нема никаквих знакова да ЕУ предузима било какве припремне радње или размишља у том правцу.

Руски аргумент је да ЕУ спроводи политику са контрадикторним циљевима. С једне стране ЕУ, жели да диверсификује снабдевање природним гасом, односно да смањи зависност од Русије, затим да ојача конкуренцију на свим нивоима, односно да онемогући монопол на производњу и транспорт гаса, што је до сада била пракса Русије, и жели да договори јединствену цену гаса за целу ЕУ. Са друге стране, ЕУ настоји да знатно смањи негативне последице на животну средину смањењем емисије угљен-диоксида, што практично значи повећање удела природног гаса у енергетском снабдевању Европе. То су контрадикторни циљеви у енергетској политици ЕУ. Другим речима, ЕУ жели да успостави тржиште на коме нема ризика за потрошаче – већи број снабдевача гасом, јединствена тржишна цена, краткорочни уговори који омогућавају да ЕУ може да мења снабдеваче. Сви ризици пословања се на тај начин пребацују на страну произвођача гаса. У исто време, ЕУ жели да осигура безбедност снабдевања природним гасом. Очигледно је да садашња политика ЕУ не узима у обзир да произвођачи гаса такође морају да имају сигурност потражње за њиховим гасом на дужи рок, односно да су и њима потребне дугорочне гаранције и уговори са потенцијалним потрошачима. Нови гасоводи и пројекти експлоатације нових налазишта захтевају иницијално велике инвестиције у које ниједан произвођач није спреман да уложи уколико нема обезбеђено и стабилно тржиште. То се односи не само на Русију, већ и на све друге велике произвођаче гаса, попут Ирана, као и на велике енергетске компаније.

Очигледно је да разлике у ставовима међу чланицама ЕУ у односу на ово питање, и уопште у односу на политику према Русији, за сада блокирају доношење неопходних и ургентних одлука које би обезбедиле дугорочно снабдевање енергентима, привредни успон и повећану конкурентност Европе на светском тржишту. Уколико је директор „ЕНИ-а“ у праву да је руски гас незаменљив за Европу, ЕУ не сме даље да одлаже неопходне одлуке да осигура континуирано снабдевање гасом из Русије. У овом моменту једина реална и најеконичнија опција је да се изгради гасовод који би довео гас са Турске границе у Европу преко Балкана. Из тих разлога стратешки интерес ЕУ је да земље кроз које тај гасовод мора да прође, Грчка, Македонија и Србија, буду стабилне. Ове земље су се поново нашле у геостратешком процепу, али овог пута то може бити позитиван сплет околности, и допринети њиховој стабилности и развоју, под условом да ЕУ донесе одговарајуће одлуке и покаже јединство и снагу да заштити своје најважније стратешке интересе. ■

Аутор је бивши високи службеник Уједињених нација

СЛАЂАНА ЗАРИЋ, АУТОРКА ДОКУ

ФИЛМОВИ

Она не уме да направи паузу између два остварења, јер крај једног пројекта за њу значи почетак следећег. Не крије да емотивно другачије прилази различитим темама које су јој мање или више занимљиве. Воли свој посао и често се сроди са причом коју ради. Снимала је о Јованки Броз, Србији у Великом рату, Милунки Савић, пилоту Миленку Павловићу, патријарху Павлу... Дешавало се да после више од пола године рада са свештеним лицима сутрадан започне снимање филма са војним пилотима. Истиче да је то јединствена прилика да води „дијаметрално супротан живот”.

Почетком деведесетих година уписала је филозофију на Филозофском факултету у Београду, због жеље за општим образовањем. Никада није хтела да буде новинар, али је на крају студија конкурисала на Радију Студио Б, и решила да окуша срећу. Почела је да ради као радијски новинар, и потом се заљубила у ту професију. Мењала је новинске редакције, радила и на радију, у штампи и на телевизији. Радио телевизија Србије је десета редакција у њеној радној књижици, а функција уредника документарних филмова у Информативном програму прва таква.

– Телевизија је за мене била највећи изазов јер вам даје, оно што бих ја назвала, „уметност у новинарству”. Када радите документарне филмове заиста излазите из оног класичног новинарског принципа и надограђујете га уметничким изразом. Остварења које радим нису типични документарни филмови, него су увек везани за личности и догађаје који су на неки начин обележили време у којем живимо, или у којем су живели они. Дакле, не радим филмове о „обичном човеку”, већ су то увек људи који су оставили траг у историји српског народа – објашњава Слађана Зарић, ауторка многобројних документарних филмских остварења.

Све што је научила на факултету сада примењује у пракси. Управо зато би препоручила свима да студирају филозофију, јер вас „научи да извештите оштрење ума, односно – научи вас да мислите”. Константно читате много књига и из њих извлачите суштину. То Слађана ради стварајући документарне филмове. Међутим, наглашава

ПРВА ПОСЛЕ БИ-БИ-СИЈА

Пре 12 година ауторка је добила значајну међународну награду за радијски документарца „Последњи дан Зорана Ђинђића”.

– Дана када је убијен српски премијер направила сам емисију хронологије с аутентичним тонским записима снимљеним 12. марта 2003. године. Колеге с Радија Београд послале су емисију на престижни фестивал „Премиос Ондас” у Барселони, и добила сам награду, коју је иначе годинама пре мене добијао Би-Би-Си. Образложење жирија било је да сам вратила моћ коју радио треба да има, и да су слушаоци стекли утисак како се то дешава управо пред њима – поносно истиче награђена ауторка.

које лишем

да у Србији документарцац није баш вреднован због више разлога.

– Прво, пројекат треба да осмислите за неколико месеци, што заиста захтева прилично искусног и оформљеног новинара. То код нас није случај, и често у документарним редакцијама не раде врхунски новинари. Други разлог јесте тај што је документарно остварење скупо. Уз играни програм то је најскупљи телевизијски формат – каже Слађана.

Остаје и наредним генерацијама

Када се осврне на свој досадашњи рад, она је срећна и задовољна оним што је урадила, јер су то филмови који ће и наредним генерацијама, такође, бити занимљиви. Неколико њених филмова оставило је историјски печат – „Последњи дан Зорана Ђинђића“, „Другарица Јованка“, „Нико није рекао нећу“, њој бескрајно драг филм.

– До снимања тог филма дошло је сасвим случајно. Мој тадашњи уредник Ненад Љ. Стефановић предложио ми је да снимим филм о пилоту Миленку Павловићу, поводом осмогодишњице почетка агресије НАТО-а. Сећам се, било је мало

ПРОЈЕКАТ О СРБИМА НА КРФУ

Следећи филм Слађана снима поводом 100 година од албанске голготе и евакуације српске војске на Крф. Сматра да је управо то страдање једна од највећих трагедија које су задесиле наш народ.

– У сарадњи с Министарством одбране и Војском Србије, Министарством за рад, запошљавање и борачка питања и Енглеским одбором за обележавање Првог светског рата Велике Британије посредством амбасаде Велике Британије у Србији, снимамо документарцац о албанској голготи. Фасцинирана сам колико је присуство Срба остало у колективном сећању Крфљана. Током снимања филма „Србија у Великом рату“ на Крфу пришао ми је човек и запевао композицију „Тамо далеко“ мелодијом успаванке. Испоставило се да је његова бака продавала српским војницима јаја и пољопривредне производе, и да је била заљубљена у српског војника – присећа се Зарићка.

Тада се и родила идеја о новом пројекту. Посао новинара је да потражи да ли су снимљени филмови о томе, и ако јесу, да се запита шта ново може да понуди. Ако одговор на то питање не постоји, немојте ни да почињете – саветује она.

– На интернету сам пронашла бројну видео и фото архиву савезничке војске, која овде никада није објављена. То су фотографије које су снимиле медицинске сестре, лекари који су се провлачили, италијански или француски војници који су евакуисали болесне на Крфу. Фасцинирану тим фотографијама, зачудило ме је да их нико до сада није прикупио и објавио.

Снимио Д. БАНДА

времена, а за озбиљан документарни филм морате да имате минимум шест месеци истраживачког и тимског рада како бисте направили нешто квалитетно. Филм о пилоту Павловићу „Лет у смрт“ је феноменална прича, има све карактеристике који добар документарни филм треба да има, али продукцијски посматрано, види се да је урађен за десетак дана – признаје ауторка.

Снимајући „Лет у смрт“ на батајничком аеродрому, упознала је пилоте МиГ 29 Иљу Аризанова и Слободана Перића, који су јој испричали своје искуство током агресије 1999. године. Када је схватила да су приче пилота њој занимљиве, поверовала је да се могу допасти и осталима.

– Почела сам да радим серијал „Нико није рекао нећу“. Први филм је постао веома популаран, и верујем да је на неки начин показао захвалност нашим пилотима. Тада су ме питали зашто сам радила само оне који су оборени, шта је с осталима који су истог дана полетели, а успели су да избегну авионе Алијансе. И управо из те потребе – комплетног омажа пилотима МиГ 29, настао је и други део филма. Признајем, за први сам баш емотивно везана. Волим га јер има динамику, емоције и дозу захвалности – наводи наша саговорница.

Имати самопоуздање и став

Наравно, не можете увек да радите само оне приче које се вама допадају. Увек постоје јубилеји, годишњице или нешто што је уреднику важно. Слађана наводи да је најбитније да човек воли свој посао, јер новинари често имају проблем с ауторитетом, страха да пођу од себе и свог мишљења. Саветује да новинари треба да имају дозу самопоуздања и да, неретко, заузимају став и остану при њему. Додаје и да је „сасвим нормално“ да емотивно другачије обрађују различите теме.

– Ако волите посао који радите сродите се са сваком причом коју обрађујете. Заиста живим живот тих филмова и људи. Када шест месеци устајете мислећи о томе, лежете читајући књиге о задатој теми и проводите много времена са саговорницима, заиста почнете да дишете као они. Осећај се драстично мења из теме у тему, и у томе је лепота овог посла. Имате јединствену прилику да водите дијаметрално супротан живот – наводи она.

Слађана је ауторка и документарног филма о патријарху Павлу, и много времена је провела у манастирима разговарајући са свештеним лицима. Објашњава да морате да се саживите са главним јунаком, како бисте разумели његов лик, и самим тим ћете почети да сагледавате живот другачије. Обрађивала је и политичке приче, а у томе се најмање и најтеже пронашла и, како каже, „саживела са политичарима“. Велики изазов био је урадити филм „Туђман, Милошевић: Договорени рат?“, пронаћи литературу, разговарати са актерима приче, сагледати све „с ове или оне стране“.

– Неутралан став је немогућ. Не само у документаризму, него у било ком сегменту живота, поготово у медијима. Заузимамо одређени став у свему што радимо, што се види и у филмовима, али разлика је да ли је он обојен или није. Наиме, „цака“ је у томе колико новинар успе свој став да

неутралише, јер је увек присутан и на неки начин потребно је ставити лични печат на остварење. У политичким темама држим се правила да имам две стране, и да моји нараторски делови буду неутрални. Чак и када радим неке филмове с историјском дистанцом од 100 година водим рачуна да не изнесем коментар, него то оставим онима који су за то компетентни – објашњава ауторка.

Упорност је најважнија врлина

Слађана Зарић каже да „најтежи посао некада може да вам буде највећи изазов“ и истиче да је то осетила током рада на пројекту о Милунки Савић. Суочила се с истраживањем на интернету, који је обиловао различитим подацима. Међутим, емотивно јој је најтеже било да сними филм „Сребреничка поља смрти“.

– У нашој историји дешавале су се и лепе и не тако лепе ствари. Било ми је веома тешко док сам снимала овај филм. Разговарала сам и са једном и са другом страном, и после сваког „филмског корака“ постављала сам у себи питање „па зар је све то морало баш тако?“. Једна мрачна страна историје коју, признајем, ни после 20 година нећу разумети уз сав уложени труд – каже Зарићка.

Упорност је, истиче, њена животна карактеристика. Многи саговорници су јој рекли да никада не би дошли на снимање да није била толико упорна. Међутим, и поред тога, многи су је одбијали и нису желели да учествују у њеним пројектима. Највише саговорника одбило ју је поводом снимања филма о Јованки Броз.

КРИТИЧНИ 55. МИНУТ

Документарна хронологија Првог светског рата у филму није постојала пре остварења „Србија у Великом рату“, јер су многа остварења снимљена до тада обрађивала само појединачне догађаје. После филма, на РТС-у биће приказана и истоимена серија јер, како Слађана каже, тешко је било ставити четири године рата у сат и по остварења.

– Током филма константно имате информације и нова дешавања. У једном моменту сам се запитала да ли бих могла нешто и да прескочим, али нисам знала шта. Понекад дугометражни филм тражи вишечасовну максималну концентрацију, и зато ће гледање серије бити много лакше, јер обрађује сегмент по сегмент. Документарни филм је за разлику од серије веома комплексан. Морате да будете и психолог, јер треба „приковати“ некога за екран, а резултат видите у рејтинзима. Присталица сам мерења рејтинга јер тада можете да сазнате колико су вас дуго гледали и у ком тренутку им је опала пажња. Постоји веровање да се до 55 минута филм добро прати, а онда концентрација опада. Неписано правило је да када монтирате филм водите рачуна шта приказујете у 55. минути, јер остварење не правите због себе, него због публике – објашњава Слађана Зарић.

– Прво, одбила ме Јованка, а разлози одбијања осталих саговорника били су двоструки. С једне стране, то су били велики обожаваоци лика и дела Јованке, који нису желели да причају о њој ако она не учествује у филму. С друге стране, одбили су ме људи који су имали веома негативно мишљење о Јованки, под изговором да не желе искрено да причају о њој јер би тако блатили лик и дело Јосипа Броза Тита. То је мени било фасцинантно. Наишла сам на људе који су доследни идеалима у времену апсолутне недоследности – наводи ауторка.

Сарадња с институцијама

У односу на западну продукцију не заостајемо баш много, каже Слађана, али драстична разлика између нас и њих

мови које сам радила много више би ме коштали да нисам сарађивала с Војском. То је драгоцену сарадњу коју је немогуће заменити. Систем одбране има све што вам је потребно – штампарију, пројекциону салу, брод, авион, магацин, људе с много воље... Тај систем вам обезбеђује нешто што остали не могу, и онда пресрећно кажете – ово је мој партнер кога не бих мењала никада – задовољно истиче гошћа „Одбране“.

Последњих неколико година, Слађанина непланирана пракса јесте да чим заврши један пројекат започиње следећи. То је веома напорно, јер, како каже, сваког тренутка мораш да будеш „отворен“ за све приче, да слушаш, прихватиш, и добијаш нове идеје.

– Моји филмови су најгледанија документарна остварења – „Србија у Великом рату“ је најгледанији документарцац

Снимила Д. СТЕФАНОВИЋ

види се пре свега у монтажи. Они проводе сате и сате у том процесу настајања филма. Још једна разлика коју саговорница наводи јесте – буџет, зато као велики лични успех истиче одличну сарадњу с институцијама у Србији, која јој драстично олакшава принцип рада. Истиче важну сарадњу с Министарством спољних послова, јер када путује и снима у иностранству има логистичку помоћ наших амбасада.

– Још једна од одличних сарадњи јесте вишегодишња с Министарством одбране и Војском Србије. Одређени фил-

у прошлој години, а „Последњи дан Зорана Ђинђића“ најгледанији документарни филм до сада у Србији. За десет година рада на телевизији имам десет озбиљних документарних филмова о људима и догађајима значајним за Србију. Када завршим филм, посматрам да ли после мене снимају нешто ново о тој теми. Ако не, значи да сам све испричала, што ме чини веома задовољном – закључује Слађана Зарић. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ

Православни празник

Празник Вазнесења Господњег, у народу познатији под именом Спасовдан, један је од десет празника посвећених Господу Исусу Христу. Спада у покретне празнике, што значи да не носи увек исти датум. Увек је, међутим, у четвртак, четрдесет дана после Васкрса и десет дана пре Духова.

Београд је, током векова, толико пута разаран и изнова подизан, да му се данас и не зна број рана. Ваљда су и зато његови становници, за своју славу, изабрали Вазнесење Господње, односно Спасовдан, који симболизује неуништивост и непролазну веру у боље сутра.

Народ који је у славној прошлости прекаљен бројним нападима и непријатеља и савезника, свестан да му избор места за живот, на извесан начин опредељује и судбину, одлучан је да опстане баш на балканском бурету барута и зато помоћ тражи и од Свемогућег.

Од 1403. године, када је од деспота Стефана Лазаревића, сина Лазаревог, добио престоничку круну, Београд негује своју славу, уздижући се у небеске силе, али и у сопствену снагу и одлучност житеља да

га задрже по сваку цену. Уз извесне, некад дуже, а некад краће, прекиде, градска слава опстала је до данас, издржавши тестирање не само различитих друштвених закона, већ и пробу времена.

Празник Вазнесења Господњег, у народу познатији под именом Спасовдан, један је од десет празника посвећених Господу Исусу Христу. Спада у покретне празнике, што значи да не носи увек исти датум. Увек је, међутим, у четвртак, четрдесет дана после Васкрса и десет дана пре Духова. По хришћанском веровању, Христос је после Васкрсења на земљи провео још четрдесет дана, јављајући се својим ученицима, учвршћујући им веру пољуљану распећем на Голготи. Догађај који се односи на Вазнесење збио се у Витанији, на источној падини Маслинске горе, где се Христос вазнео на небо и сео с десне стране

Бога Оца, како је и било записано. Све то одвијало се пред апостолима који су, благосиљани и тим чином, наставили да шире веру Христову у спасење и искупљење људског рода.

После празничне литургије, традиционална литија, коју је, уз пратњу великог броја владика и свештеника Српске православне цркве, градских челника и припадника Војске Србије, предводио патријарх Иринеј, прошла је уобичајеном трасом, симболично затварајући круг у порти Вазнесењске цркве, одакле је и кренула. Прво заустављање колона је имала код Теразијске чесме, где су прочитане молитве за спас и здравље Београђана, затим се зауставила код Саборне цркве, где су се окупљени помолили за мир и напредак српске престонице, да би се, на крају, у дворишту Вазнесењске цркве, крај гранитног крста, помолили за покој душа палим

престонице

Снимио Јово МАМУЛА

Вазнесењска црква чува оригиналну заставицу Београда из 1938. године. На барјаку Управе града од црвеног броката, с једне стране је икона Вазнесења Господњег и натпис од златних нити: Општина града Београда 1938, а с друге икона Свете Петке и натпис: Ко крсно име слави – оном и помаже. Поред градске славе, Београд има и своју заштитницу, Пресвету Богородицу, коју је десетих Стефан Лазаревић поклонио граду.

јунацима Београда. И ове године у литији је учествовао велики број Београђана који су, тако, још једном, 23. пут од 1992. године, када је литију из Вазнесењске цркве предводио патријарх српски Павле, показали да су уз свој град и његову славу.

Вазнесењска црква, иначе, чува и оригиналну градску заставу из 1938. године. На барјаку Управе града од црвеног броката, с једне стране је икона Вазнесења Господњег и натпис од златних нити: Општина града Београда 1938, а с друге икона Свете Петке и натпис: Ко крсно име слави – оном и помаже. Поред градске

славе, Београд има и своју заштитницу, Пресвету Богородицу, коју је деспот Стефан Лазаревић поклонио Београду.

Београђани, иначе, попут свих православних хришћана, веома уважавају Спасовдан. Верује се да је управо зато, баш на тај празник, 1349. године донет чувени Душанов законик. Истог дана, 1939. године Београд је одликован и највишим ратним одликовањем – Карађорђевом звездом с мачевима четвртог степена. ■

Душан ГЛИШИЋ

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. јун

Православни

3. јун – Свети цар Константин и царица Јелена

Римокатолички

4. јун – Пресвето Тијело и Крв Крстова (Тијелово)

Исламски

1. јун – Лејлету л Берат

55

СВЕТИ ЦАР КОНСТАНТИН И ЦАРИЦА ЈЕЛЕНА

Одмах по доласку на престо, имао је цар Константин три велика непријатеља: тиранина Максенција у Риму, Ските на Дунаву и Византију. Пред борбу са Максенцијем, по предању, на небу му се указао сјајан крст као знак победе. Он је наредио да се искује велики крст који је ношен пред војском у борби коју је окончао својом великом победом. Одмах потом, Константин је издао знаменити Едикт у Милану 313. године, којим је престао прогон хришћана.

После победе над Византијом, Константин је саградио велики престоно град на Босфору и назвао га Константинопољ.

Када се цар тешко разболео, јавили су му се апостоли Петар и Павле са саветом да се крсти. После тога, страшна болест се повукла из његовог тела.

Када је у цркви настао раздор због јеретика Арија, Константин је сазвао Први васељенски сабор у Никеји 325. године. Сабор је осудио јерес и утврдио православље.

Света Јелена, царева мајка, радила је много за веру Христову, а када је била у Јерусалиму пронашла је Часни Крст Господњи и сазидала Цркву Васкрсења Христовог на Голготи, а потом и многе друге цркве у Светој земљи. У 80. години умрла је та света жена. Било је то 327. године.

Цар Константин је поживео још десет година иза своје мајке. Умро је у граду Никомидија 337. године, а сахрањен је у Цркви Светих апостола у Цариграду. ■

Пише Драгана БАРЈАКТАРЕВИЋ

Надежда Петровић (2)

Оснивање Кола српс

До 1903. године Надежда се школује, путује по Европи, обилази изложбе, упознаје сликаре, гради свој уметнички стил. А онда се враћа у Београд оптерећен политиком и укључује у буран друштвено-политички живот. Јер она није од оних што ћуте и трпе. Она реагује.

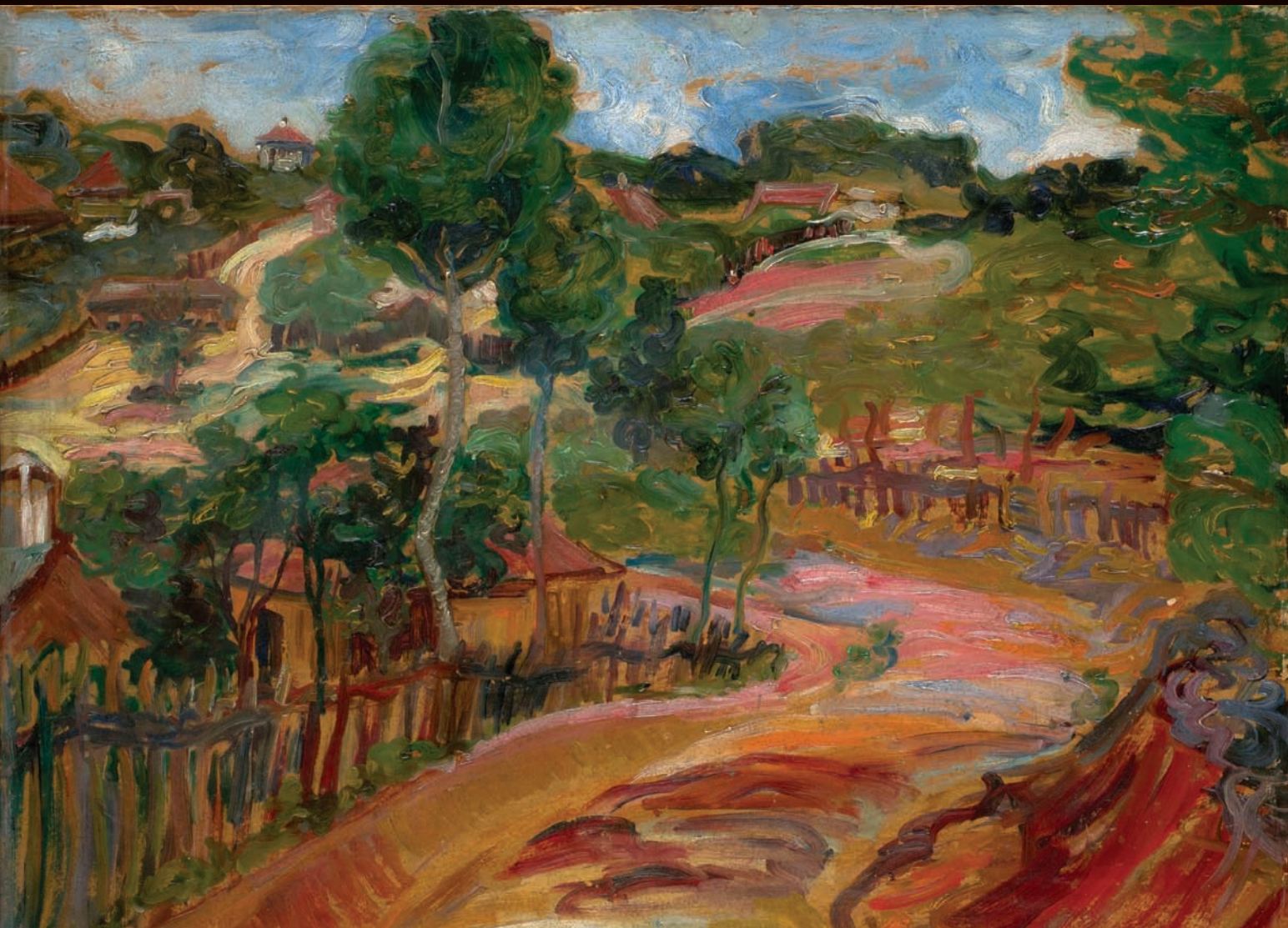
После школовања у Минхену, Надежда Петровић се враћа у Београд мало пре пуча против краља Александра и краљице Драге. Према неким изворима, вратила се кући да би помогла својој породици. Њен отац Мита Петровић био је изненада пензионисан, указом краља Александра Обреновића, јер је одбио да напише биографију краљице Драге Машин у којој би се доказало њено племићко порекло.

У то време рађа се идеја о ослобођењу југословенских народа, коју је Надежда оберучке прихватила. У сали Коларчеве задужбине 15. августа 1903. организовала је до тада највећи женски скуп, на коме је присуствовало више хиљада жена. Покушала је да пробуди патриотску свест код својих суграђанки. Успела је да допре до њих, те је убрзо основала

„Коло српских сестара“. У оквиру акције за прикупљање прилога за пружање брзе помоћи тамо где је била најпотребнија, Коло је организовало концерт у Народном позоришту.

Убрзо потом Надежда, као први секретар, и госпођа Добри, као потпредседница удружења, могле су лично да однесу помоћ на „згаришта маћедонска“. Месец дана њих две су обилазиле крајеве око Кичева, Битоља, па све до Солуна. Путовале су колима, на коњу, а често и пешице, разваљеним друмовима и преко разрушених мостова. Народ их је свуда љубазно дочекивао. Тада је мало сликала, али је зато писала. Кад се вратила у Београд, написала је више родољубивих чланака у којима се залагала за помоћ људима у угроженим крајевима. Написала је и „Путовања по

КИХ сестара

НЕОБЈАВЉЕНА ДРАМА

Недавно је откривен дуго непознат сликаркин рукопис, драма „Војвода Мицко Поречанин“. Драма обрађује једну од великих тема српске, македонске, бугарске и албанске литературе, јер описује време комитских борби у предвечерје Турске царевине на Балканском полуострву. Настала је 1903, док је Надежда с „Колом српских сестара“ разносила помоћ српским војницима по Македонији. Драма је написана као прича о отпору Турској царевини, али и као визија српскога уједињења под круном Карађорђевића.

Македонији” и своју прву и једину позоришну драму изразито политичког карактера „О живим сликама из Македоније и Србије“.

Прва југословенска уметничка изложба

После широког друштвеног ангажовања и путовања по југу Балкана, 1904. године, сву своју енергију усмерила је на организовање Прве југословенске уметничке изложбе, на којој је тројако учествовала: као један од организатора, излагач и критичар.

Изложба је била саставни део прославе стогодишњице Првог српског устанка и крунисања краља Петра, па је краљ лично и отворио церемонију. Било је изложено 469

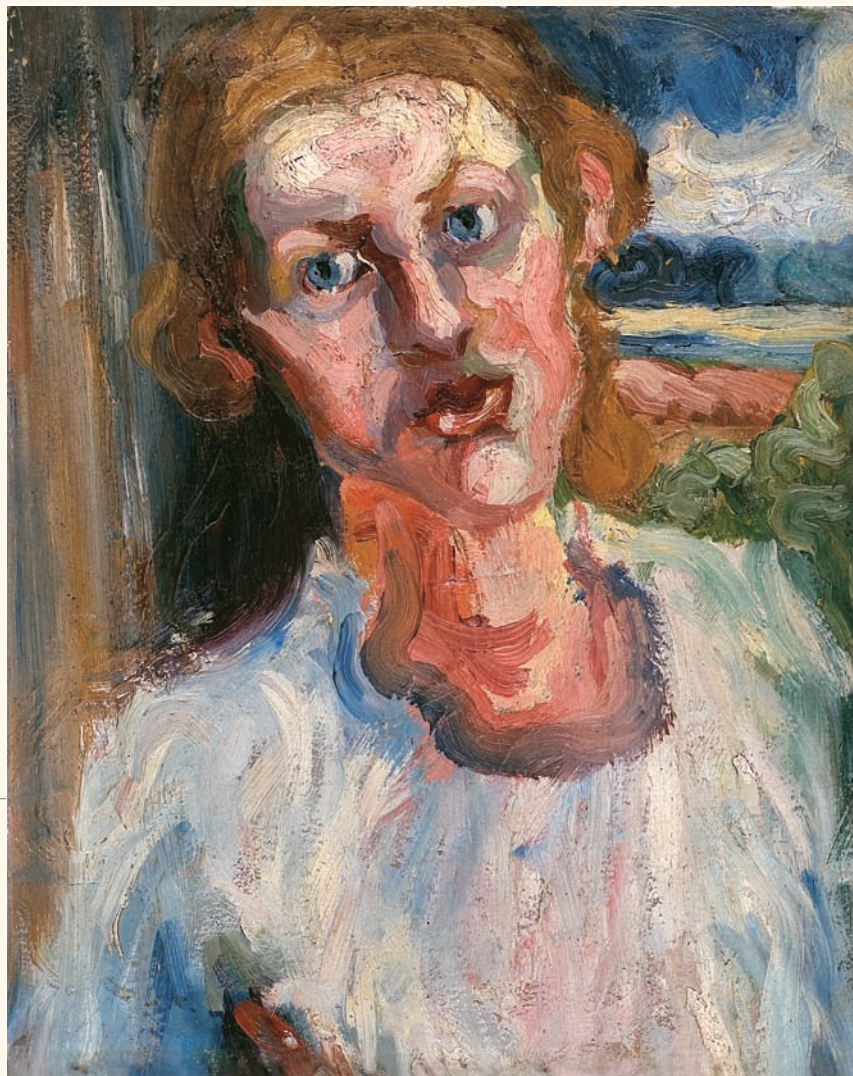
радова 96 уметника из Србије, Словеније, Хрватске и Бугарске (Кристић, Мурат, Предић, Јовановић, Тодоровић, Вукановић, Чикош, Медовић и други). Најбољи радови били су награђени, а посебну пажњу привукле су велике историјске композиције Паје Јовановића. Што се Надеждиних радова тиче, жири је прихватио тек једну слику – „Жетву“, за коју је критика рекла „да се и без ње могло“.

Надежду такви коментари нису заустављали у раду. Не обазирући се на неблагонаклоне осврте критичара, она је с поштовањем говорила о великим сликарима академског реализма. Написала је критику у којој је посебно похвалила продор импресионизма, који је био заступљен у великом броју дела на изложби, пре свега захваљујући словеначким сликарима Ивану Грохару, Матији Јами и Рихарду Јакопићу.

Србија се отворила пред њом

Одмах после Прве југословенске изложбе, јавила се идеја за организовање Прве југословенске сликарске колоније. Чинило се то као добар начин за зближавање југословенских народа. Надежда је направила детаљан пројекат, али је успела да окупи само малу групу словеначких уметника. Колонија је одржана у природи села Сићево крај Нишаве, па је отуд и остала познатија као Сићевачка колонија. Уметници су се ту, под ведрим небом, дружили и сликали. Међутим, била је то новина за наше просторе. Многи уметници су с подозрењем и одбојношћу посматрали сваки рад изван атељеа.

Надежда је заговарала рад на отвореном. Њен улазак у свет уметности обележен је сусретом са Ђорђем Кристићем, једним од првих хроничара србијанског пејзажа и сликара националних мотива, који јој је усадио идеју да се сваки сликар „мора природом користити“. И током студија у Минхену Надежда је изучавала сцене из сеоске свакодневице, обича-

је, костиме, сликајући под отвореним небом. А како се вратила у Србију, непрекидно је у природи – ствара, путује, слика људе, пределе, обичаје. У једном писму породици из августа 1905. године, написала је: „Србија се отворила преда мном. Сликам чистим бојама, чини ми се знатно смелије. Бојом у пуном интензитету. Утонула сам у кривудава црвене и мрке сеоске друмове, с топлим сенкама тешких воћњака, што се повијају над криве сеоске плотове. Сликам простране сеоске забране, густе шуме проткане жутиим пегама, златне оранице и модре клисуре над искричавом реком, улице с кућама црвених кровова, засеоке с понеким јабланом, сеоска гробља и дворишта с коњима и испрегнутим волујским колима. Радим хитро, с грубом техником, дебелом четком идући за формом, опседају ме црвена, плава, жута с мрком, скоро црном, али са много беле којом наглашавам сударе светлог и тамног. Размишљам пре чудом живота и смрти.“

Надежда се свим силама (из)борила да се 1907. године одржи изложба ликовне колоније. Нашла се тада и понека лепа реч за њено дело. Антун Густав Матош пише: „Те су слике нервозне, апокалиптичне, црвена боја ту господари као крв и црвена ватра, што сагоријева живот биља и меса.“

(У следећем броју: „У гоба раја“)

СЛИКЕ ИЗ СРПСКОГ ПЕРИОДА

У том периоду настају слике: „Сићевачка клисура“, „Сељанке из Шумадије“, „Циганка са црвеним шалом“, „Чобанин свира у фрулу“, „Гуслар“, „На извору“, „Косач“, „Плетиља“, „Пејзаж са црвеним небом“, „Љубичаста јесен“, „Пут“, „Портрет Косаре Цветковић“, „Аутопортрет“, „Портрет сестре Анђе“, „Надеждина мајка“, „Циганско село“, „Старо београдско гробље“, „Ташмајдан“, „Скадарлија“, „Ада Циганлија“, „Дереглије на Сави“, „Дунав код Београда“...

За пораз на Каменици 19/31. маја 1809. сматрало се да је главни кривац био Милоје Петровић Трнавац, командант српске војске на Нишком фронту. На њему је остала љага да је својом неспособношћу, себичним разлозима и кукавичлуком допринео погибији Стевана Синђелића и пропасти неколико хиљада бораца на Чегру, чиме је учињен одсудан преокрет у даљем развоју српског устанка.

На Каменици, маја 1809. године, Срби су доживели чувени пораз, од кога се нису опоравили до пропасти устанка. Народна традиција је одмах нашла разлоге за слом: Синђелић је хтео сам да се докопа богатог Ниша, Милоје Петровић је од Турчина добио лубеницу пуну дуката, Добрњац је издао. Паника је захватила земљу. Босански везир се у августу спремио „да доврши запоседање Србије”. Током 1809. и 1810. године заоштриле су се супротности између старешина и народа и између самих старешина. Још 1806. године плашиле су се војводе у Мачви да их народ не побије. „Бој на Салашу” уместо Милоша Обилића, Реље Крилатице и Краљевића Марка опева три нове српске војводе – Катића, Вујицу и Чупића, који пију док народ гине. Милоја је народ хтео каменовати после Каменице. Легенда је износила да је у мачванским селима Новом Селу и Прњавору за седам година само седам људи умрло на поњави код куће, а двеста седам пало у боју. „Народ жели само да престане рат и непокојство и нека стална власт да наступи”, бележио је Стратимировић.

И док је народ гинуо стварала се и јачала нова власт чији се притисак почео све више осећати. Није спорно да 1809. година представља прекретницу у историји Првог српског устанка. Устаничке старешине поставиле су 1808. године сасвим отворено захтев да њихова држава добије „некадашње (древне) границе”, то јест границе средњовековне српске државе (којом су и правдали свој захтев). Укључивали су у те границе и Скопље, Нови Пазар и Ниш. С првим данима априла 1809. године и Срби су поново били на

границама спремни да, као и у 1807. години, пређу у Турску, са знатним војним снагама, у нади да ће овог пута бити постигнута не само независност већ и ослобођење нових крајева и нових делова српских територија. Српско питање, постављено у контексту с ширим руско-турским конфликтом, могло се решити само новим ратом.

На основу многобројних и разноврсних извештаја из Србије с почетка 1809. године Срби су првобитно планирали да тежиште напада усмере на простор између Ибра, Дрине и Саве. Ту је требало сопственим снагама најпре разорити како османску војну моћ тако и само османску политичку власт на тим просторима. Нажалост, то се није остварило.

У историографији, почев од Вука и мемоариста до данас, остало је схватање о трагичној историјској орговорно-

сти Милоја Петровића. Међутим, пажљивије разматрање аутентичне, службене документације, указује на то да Милоје Петровић само делом сноси кривицу, чак независно од чињенице да су хајдук Вељко и Петар Добрњац без сагласности Милојеве – како се у историографији уопштено узимало – у време турског напада на Синђелићев шанац на Чегру, отишли на Гургусовац.

Да би се Милојева одговорност свела у праве оквире и да би се, посебно, утврдило како је дошло до тога да се српска офанзива претвори у катастрофу, треба размотрити следећа питања – шта се дешавало с извршењем српског ратног плана у међувремену, од одласка из Делиграда око 21. априла/3. маја, па до битке на Каменици 19/31. маја; како се понашао Милоје Петровић када је, у том времену, дошло до тешкоћа око заузимања Ниша и око побољшања стања у тамошњој српској војсци; затим, да ли је каменички пораз непосредно допринео турској провали долином Мораве до Пожаревца и шта су Карађорђе и Совјет предузели да се последице пораза пред Нишом не претворе у потоњу катастрофу читавог јужног фронта у тадашњем српско-турском ратовању, те зашто Милоју Петровићу, као команданту јужног фронта, није одмах суђено за претрпљени тежак пораз?

Сва питања, ма колико наизглед ситна и без довољно сачуване документације, ипак доприносе бољем објашњењу српског пораза и дају јаснију слику о самој Милојевој улози у ратовању са Турцима на том подручју. ■

Мр Небојша ЂОКИЋ

ОТВОРЕНО ПРВЕНСТВО СРБИЈЕ У ПРАКТИЧНОМ СТРЕЉАШТВУ

Брзина, снага и

Није било изненађење што се на стрелишту код Малче појавио и велики број припадника Војске Србије, јер је познато да овај динамичан и атрактиван спорт има велику популарност у војним круговима

спретност

На стрелишту код села Малча, у близини Ниша, недавно је одржано Отворено првенство Србије у практичном стрељаштву, на коме је учествовало око 80 такмичара из двадесетак клубова Србије, Русије, Црне Горе и Бугарске. Прва места у различитим категоријама освојили су домаћи спортисти Љубиша Момчиловић, Горан Јанковић, Дејан Милосављевић и Никола Топлаов, из Бугарске, док су у екипној конкуренцији најбољи били чланови екипе МТО. Екипа Батаљона војне полиције специјалне намене „Кобре“ заузела је шести пласман, а двадесетак припадника Војске Србије учествовало је на такмичењу, било у својству такмичара, било као судије.

Град Ниш био је покровитељ такмичења, а првенство у практичном стрељаштву одлично је организовао „Сафари клуб“ из Ниша, у сурорганизацији са Савезом за практично стрељаштво Србије и Светском конфедерацијом за практично стрељаштво. Председник „Сафари клуба“ Власта Станојевић истиче да је организација таквог надметања захтевна, поготово у погледу испуњавања строгих безбедносних критеријума, пошто се пуца из правог оружја и бојевом муницијом.

ПОБОЉШАЊЕ ВАТРЕНЕ ОБУЧЕНОСТИ

Није било изненађење што се на стрелишту код Малче појавио и велики број припадника Војске Србије, јер је познато да тај динамичан и атрактиван спорт има велику популарност у војним круговима. Клуб „Кобре“ формиран је 2003. године, како би припадници Војске могли да се такмиче у прецизном стрељаштву. Доскорашњи припадник Батаљона заставник Вукота Ђукић у Клубу је од оснивања, а данас је и његов председник. У протеклих дванаест годи-

на остварио је запажене успехе на такмичењима у Србији и на међународној сцени.

„Наш најуспешнији појединац био је Владимир Ђукановић. Он је седам година пуцао за јединицу и постигао одличне резултате, а био је и државни првак Србије. Наш клуб је у земљи освајао прва, друга и трећа места, док смо у међународним оквирима најбољи резултат постигли на Првенству европе у Чешкој 2004. године, када смо заузели треће место, у конкуренцији 400 такмичара“, каже Ђукић.

Ове године „Кобре“ се такмиче у лиги Србије у практичном стрељаштву и постижу добре резултате на трећем нивоу. На овогодишњем отвореном првенству учествовали су, поред Вукоте Ђукића, и мајор Игор Игњатовић, заставник Мића Вукотић, старији водник прве класе Бранислав Булатовић и старији водници Игор Новаковић и Владимир Стојиљковић. Они су на такмичењу користили службене пиштоље, који су несумњиво добри за службене потребе, али нису у рангу најбољих за такмичења у практичном стрељаштву.

Уколико би постојала жеља да се практично стрељаштво унапреди у Војсци Србије, онда би морало и да се побољша наоружање које користе наши такмичари. Припадници војне екипе вежбају само током редовних гађања у јединици, а познато је да на тим гађањима нема кретања на полигону. Правила у Војсци кажу да се гађа само са статичне ватрене линије, без кретања, и то мора да се поштује. Батаљон војне полиције специјалне намене пружа пуну подршку припадницима Клуба практичног стрељаштва „Кобре“ у границама својих могућности, али би такмичари волели када би им Министарство одбране и Генералштаб омогућили већи број тренинга и већу количину муниције. Такво улагање вратило би се не само у виду још бољег репрезентовања система одбране на такмичењима у практичном стрељаштву, већ и побољшавањем нивоа ватрене обучености јединица.

ГАЂАЊЕ ИЗ ПОКРЕТА

Карактеристика практичног стрељаштва јесте да има велики утицај на повећање безбедног руковања ватреним оружјем, што се огледа и у интересантном податку да, иако се користи бојева муниција, до сада није забележен ниједан инцидент на такмичењима у практичном стрељаштву.

Старији водник прве класе Дејан Вукојевић почео је, уз сагласност Центра за обуку Копнене војске из Пожаревца, да се бави практичним стрељаштвом 2006. године у клубу „Гром“. Он је 2011. године био првак државе, а од тада је члан репрезентације Србије, с којом је учествовао на Европском првенству 2013. године у Португалу. Старији водник Вукојевић изабран је 2011. године за најбољег спортисту Војске Србије и спортисту града Пожаревца.

„У практичном стрељаштву психичка стабилност, физичка припремљеност и тактика имају кључну улогу у борби за добре резултате“, истиче Вукојевић. На такмичењу у Малчи код Ниша Вукојевић је освојио четврто место, док је старији водник Мирослав Миловановић био пласиран одмах иза њега. Мирослав је у свету практичног стрељаштва од 2002. године, а љубав према том спорту има од малена, када су га лов, одрастање на селу и живот у природи определили и за професионални позив војника. Старији водник Миловановић ради у 224. центру за електронска дејства и наступа за клуб БС „Таргет“ из Београда. Раније је наступао за „Сафари клуб“ из Ниша. На првенствима Србије 2011. и 2012. године освајао је трећа места у појединачном пласману, а од 2007. године увек је међу првих пет стрелаца у земљи. Наступао је 2010. као члан репрезентације Србије на Европском првенству у Београду. За успех у овом спорту важни су, према речима водника Милованови-

ћа, посвећеност, упорност, редовни тренинзи и могућност да имате што више муниције за такмичење на одређеном нивоу.

Од генералног секретара Савеза за практично стрељаштво Србије Петра Пантића сазнајемо да је Савез за практично стрељаштво Србије формиран 2000. године, те да је од 2001. члан Међународне конфедерације за практично стрељаштво, чије је седиште у Канади. Такмичења се одвија у трогодишњим циклусима, тако што је једна година слободна, друга је одређена за европско првенство, док је трећа за светско. Постоји пет нивоа такмичења, почев од клупских, међуклупских и међународних, до европских и светских првенстава. У Србији има шест стрелишта – у Нишу, Крушевцу, Зајечару, Пожаревцу, Београду и Инђији. Пантић тврди да се налазимо близу светског врха у практичном стрељаштву, што потврђују пласмани Љубише Момчиловића на пето и Јелене Савковић на шесто место на прошлогодњем светском првенству у САД.

Практично стрељаштво у почетку је коришћено као израз потребе захтевнијих система обука припадника војске и полиције, посебно специјалних јединица и служби обезбеђења, да би се касније омасовио и развио у популаран и привлачан спорт, који доживљава експанзију у Србији и свету. Код нас се редовно организују такмичења, која се по безбедности и квалитету не разликују од оних који се организују у иностранству. Србија је била организатор Европског првенства у практичном стрељаштву 2010. године, на коме је учествовало више од хиљаду такмичара из 43 земље. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

БРИГА О БЕЗБЕДНОСТИ

Правила безбедности такмичара, судија и гледалаца спроводе се без компромиса. О безбедности брину, пре свега, судије. Међу судијама се појављује и заставник у пензији Дејан Милосављевић, који је до пензионисања радио у 21. батаљону везе у Нишу. Он се осам година интензивно такмичио у практичном стрељаштву, а највећи успех остварио је освајањем првог места на Европском првенству у Италији 2007. године. Успео је да се знањем, искуством и резултатима наметне и као судија. Постао је национални судија за спорт ИПСЦ, док је 2010. године положио и међународни испит и за то добио сертификат.

Племенита вештина

Да би стрелом погодио циљ лук не сме бити ни премало, ни превише затегнут, лисање стреличара треба да је у складу с његовим покретом, рука мирна и прецизна, а око „соколово“. Чак и ако одапне стрелу у мраку, онај чије је срце чисто, каже легенда, сигурно погађа средиште мете.

У стреличарским такмичењима на отвореном најчешће су дисциплине FITA (гађање са 144 стреле мете на даљинама 80, 70, 50 и 30 метара за мушкарце, односно 70, 60, 50 и 30 метара за жене) и OLIMPIK (подразумева дуел два стреличара у гађању са 18 стрела мета пречника 122 сантиметра на удаљености од 70 метара). У затвореном простору турнири се одржавају за Rekarv и Kompound (лукови с точићима) лукове, на даљинама 25 и 18, односно 25 метара у мету пречника 40 сантиметара. Поред наведених постоје и остале дисциплине, од којих су најатрактивније Arkation (гађање у мету комбиновано с трчањем на пет и 12 километара, с три места за гађање) и 3Д стреличарство, у коме се гађају верне реплике дивљих животиња у природној величини.

Стреличарство, препуно изазова и адреналина, посебно на отвореном, представља спорт готово свих узраста, од најмлађих до најстаријих. По брзини и јасноћи усмерења стрела је блиска светлости и мисли, симбол освајања оног што је, наизглед, изван домета. Уколико се не познаје добро, и уколико не постоји стриктно придржавање прописаних мера безбедности, може представљати веома опасан спорт, у коме постоји реална могућност повређивања и самоповређивања. Из тих разлога у Србији постоје школе и курсеви спортског и ловног стреличарства на којима се, у трајању од више сати, почетници обучавају у примени мера безбедности, руковању стреличарском опремом и, на крају, начинима гађања – појашњава Теодор Черевички, директор 3Д турнира Отвореног првенства Војводине у стреличарству, које је недавно одржано на Петроварадинској тврђави.

Када је реч о 3Д стреличарским такмичењима, уз строго прописане пропозиције, много тога зависи од маште и домишљатости дизајнера стазе, односно лица задуженог за избор стазе, мета и места њиховог постављања. На дужини око два километра поставља се до 28 мета, верних реплика дивљих животиња – попут патке, дивљег вепра, зеца, вука, лисице, јелена, у природној величини и природном окружењу, на које стреличари с даљина од пет до 45 метара одапињу стреле. Да би такмичење било што занимљивије, каже Саша Ђевик, члан новосадског стреличарског клуба „НС 2002“ и искусан дизајнер стреличарских стаза, стреличар мора да се креће и гађа по разном терену, уз брдо, низ брдо, заклоњен иза каквог жбуна, дрвета или јарка. Како је стреличарима најтеже да процене даљину до мете, а то чини барем 50 одсто успешног резултата, дизајнер мора да се потруди, да посебно избором земљишта, места мета, на неки начин, створи оптичку варку и такмичарима тај поступак у што већој мери отежа.

Ипак, ваља нагласити, да је стреличарска опрема, барем за наше услове, прилично скупа. Посебно се купује сваки део опреме, лук, нишан, стабилизатор, окидач, стреле... Цена лукова, на пример, креће се од 150 за обичне, до 1.000 или 1.500 евра за такмичарске. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

Управа за традицију, стандард и ветеране

ОБАВЕШТЕЊЕ

о донетој Одлуци о расподели станова у закуп на неодређено време
Одлука о расподели станова у закуп на неодређено време ступила је на снагу даном доношења,
29. 4. 2015. године, а додела станова ће се извршити са пресеком стања на дан 20. 3. 2015. године.
Извод из Одлуке о расподели станова у закуп на неодређено време

А) РЕДОВНА ПОДЕЛА

РБ	МЕСТО / Гарнизон	КАТЕГОРИЈА ЛИЦА	СТРУКТУРА СТАНА И БРОЈ ОПРЕДЕЉЕНИХ СТАНОВА								СВЕГА		
			0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4			
1	БАЧКА ТОПОЛА/ Суботица	ПОДОФИЦИРИ		1		1						2	2
2	БЕОГРАД/ Београд	ГЕНЕРАЛИ						1	1			2	30
3		ОФИЦИРИ	1		1			1				3	
4		ПОДОФИЦИРИ	1			1		1				3	
5		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС	3	2	2	1		1				9	
6		ПЕНЗИОНИСАНИ ОФИЦИРИ	1	1	1	1		1	1	1		7	
7		ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ	1	1	1	1		1				5	
8		ПЕНЗИОНИСАНА ЦИВИЛНА У МО И ВС			1							1	
9		БОГУТОВАЦ/ Краљево	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС				1					1	
10	ВАЉЕВО/ Ваљево	ПОДОФИЦИРИ				2					2	3	
11		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС				1					1		

РБ	МЕСТО / Гарнизон	КАТЕГОРИЈА ЛИЦА	СТРУКТУРА СТАНА И БРОЈ ОПРЕДЕЉЕНИХ СТАНОВА								СВЕГА		
			0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4			
12	ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ/ Пожаревац	ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ				1						1	1
13	ВРАЊЕ/ Врање	ПОДОФИЦИРИ						1				1	1
14	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ/ Горњи Милановац	ПОДОФИЦИРИ				2						2	5
15		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС	1									1	
16		ПЕНЗИОНИСАНИ ОФИЦИРИ				1						1	
17		ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ	1									1	
18	ЗАЈЕЧАР/ Зајечар	ПОДОФИЦИРИ		1		1					2	2	
19	ЗРЕЊАНИН/ Зрењанин	ПОДОФИЦИРИ				1					1	1	
20	КРАЉЕВО/ Краљево	ПОДОФИЦИРИ	1			1					2	3	
21		ПЕНЗИОНИСАНИ ОФИЦИРИ				1					1		
22	КРУШЕВАЦ/ Краљево	ПОДОФИЦИРИ				1					1	2	
23		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС		1							1		
24	КУРШ УМЛИЈА/ Прокупље	ПОДОФИЦИРИ				1					1	1	
25	ЛЕСКОВАЦ/ Лесковац	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС	1	2							3	3	
26	НИШ/ Ниш	ПОДОФИЦИРИ						1			1	1	
27	НОВИ САД/ Нови Сад	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС	1								1	1	
28	ОБРЕНОВАЦ/ Београд	ПЕНЗИОНИСАНИ ОФИЦИРИ				1					1	1	
29	ПАРАЋИН/ Зајечар	ОФИЦИРИ				1					1	1	
30	РАШКА/ Рашка	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС		1							1	1	
31	СОМБОР/ Сомбор	ПОДОФИЦИРИ						1			1	2	
32		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС		1							1		
33	СУБОТИЦА/ Бачка Топола	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС		1							1	2	
34		ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ				1					1		
35	ЂУПРИЈА/ Пожаревац	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС		2							2	2	
36	ЧАЧАК/ Горњи Милановац	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС						1			1	1	
СВЕГА СТАНОВА ЗА РАСПОДЕЛУ			12	14	6	22		10	2	1	67		

Б) РЕКАПИТУЛАЦИЈА

РБ	МЕСТО / Гарнизон	КАТЕГОРИЈА ЛИЦА	СТРУКТУРА СТАНА И БРОЈ ОПРЕДЕЉЕНИХ СТАНОВА								
			0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4	СВЕГА
1	СВА МЕСТА / СВИ ГАРНИЗОНИ	ГЕНЕРАЛИ						1	1		2
2		ОФИЦИРИ	1		1	1		1			4
3		ПОДОФИЦИРИ	2	2		11		4			19
4		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС	6	10	2	3		2			23
6		ПЕНЗИОНИСАНИ ОФИЦИРИ	1	1	1	4		1	1	1	10
7		ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ	2	1	1	3		1			8
8		ПЕНЗИОНИСАНА ЦИВИЛНА У МО И ВС			1						1
УКУПНО ПО КАТЕГОРИЈАМА ЛИЦА			12	14	6	22		10	2	1	67

У току је поступак утврђивања права стамбеним интересентима који су закључно са даном пресека стања дали оверене изјаве о месту коначног решавања стамбеног питања и структури жељеног стана, провера валидности документације о утврђеном здравственом стању лица по којој су утврђени бодови, провера података о месту пребивалишта лица и чланова заједничког породичног домаћинства, као и провера стамбеног статуса лица која су имала станове у бившим републикама СФРЈ.

Стамбени орган ће од свих лица, која се налазе у ужем кругу стамбених интересента за доделу стана по овој одлуци затражити да с циљем утврђивања права доставе одговарајуће доказе. Захтеви лица која тражене доказе не доставе у предвиђеном року неће се разматрати.

По окончању поступка провере, извршиће се подела станова, а информације о извршеним доделама станова у закуп на неодређено време, као и ажуриране ранг листе биће објављени на сајту Министарства одбране. ■

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

Управа за традицију, стандард и ветеране

ОБАВЕШТЕЊЕ

о донетој Одлуци о давању простора адаптираних за становање у закуп на привремено коришћење

Одлука о давању простора адаптираних за становање у закуп на привремено коришћење даном доношења, 8. 5. 2015. године, а додела станова ће се извршити са пресеком стања на дан 9. 4. 2015. године.

Извод из Одлуке о давању простора адаптираних за становање у закуп на привремено коришћење

А) РЕДОВНА ПОДЕЛА

Р. бр.	ГАРНИЗОН/место	КАТ. ЛИЦА	СТРУКТУРА, ОСНОВ РЕШАВАЊА И БРОЈ АДАПТИРАНИХ ПРОСТОРА								
			0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	Основ	СВЕГА
1	БЕОГРАД/ Београд	1	6	6	5	1	1			Чл. 12	19
2	КРАГУЈЕВАЦ/ Крагујевац	1		1						Чл. 12	1
3	НОВИ САД/ Нови сад	1		1						Чл. 12	1
СВЕГА ЗА РАСПОДЕЛУ			6	8	5	1	1	0	0		21

У току је поступак утврђивања права стамбеним интересентима који су закључно са даном пресека стања дали оверене изјаве о месту коначног решавања стамбеног питања и структури жељеног стана, провера валидности документације о утврђеном здравственом стању лица по којој су утврђени бодови, провера података о месту пребивалишта лица и чланова заједничког породичног домаћинства, као и провера стамбеног статуса лица која су имала станове у бившим републикама СФРЈ.

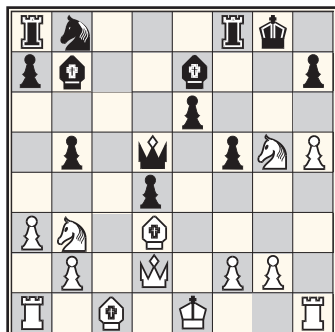
Стамбени орган ће од свих лица, која се налазе у ужем кругу стамбених интересента за доделу адаптираних простора по овој одлуци, затражити да с циљем утврђивања права доставе одговарајуће доказе. Захтеви лица која тражене доказе не доставе у предвиђеном року неће се разматрати.

По окончању поступка провере, извршиће се подела адаптираних простора, а обавештење о извршеним доделама простора адаптираних за становање у закуп на привремено коришћење, као и ажуриране ранг листе биће објављени на сајту Министарства одбране. ■

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА ЕГЗИБИЦИЈА ДАВИДА НАВАРЕ

На познатом шаховском фестивалу у Вајк ан Зеу (Холандија) на резервном „Б“ турниру чешки велемајстор Давид Навара одиграо је егзибиционо против холандског ветерана, бившег изазивача светског првака Јана Тимана и забележио сјајну победу помало и захваљујући неопрезној игри свог ривала. Доносимо ту партију.

Давид НАВАРА (Чешка) – Јан ТИМАН (Холандија) 1:0
Вајк ан Зе (Б-турнир) 2015. – Краљева индијска одбрана

Позиција:

Бели: Ke1, Dd2, Ta1, Th1, Lc1, Sb3, Sg5

пешаци: a3, b2, f2, g2, h5 (12 фигура)

Црни: Kg8, Dd5, Ta8, Tf8, Lb7, Le7, Sb8 пешаци: a7, b5, d4, e6, f5, h7 (13 фигура)

(1) d4 Sf6 (2) c4 e6 (3) Sf3 Lb4+ (4) Sbd2 0-0 (5) a3 Le7 (6) e4 d5 (7) e5 Sfd7 (8) Ld3 c5 (9) h4!? g6 (спречава жртву ловца на h7) (10) h5 cxd4 (11) Sb3 (нови потез који спречава Sc5 и ослобађа место за белу даму на пољу d2) (11) ... dxc4?! (можда је боље било одиграти ... Sc6 са нападом на центар) (12) Lxc4 b5 (13) Ld3 Lb7 (14) Dd2! Sxe5 (Навара усмерава оружје на црног краља и спрема опасан напад) (15) Sxe5 Dd5 (16) Sf3 g5 (Тиман, нажалост, нема избора и покушава да избегне брз крај) (17) Sxg5 f5

(види дијаграм)

(18) Th3 Dxxg2 (могло се играти 18 ... Sc6 али тада бели жртвује скакача на h7 и лако добија) (19) Lf1! црни предаје, јер црни не сме да узме скакача на g5 а ако склони даму по дијагонали следи 20. Tg3 са неодбрањивим нападом.

Крените од обележених поља, као скакач у шаху, по путањи у облику слова Г, тако да добијете две народне пословице.

	-гат	си-	
а	-мах	хо-	
је-	-же.	Бо-	-ро-
кад	-ће,		кад
	-де	мо-	

	-го	-ље	
рђа-	ште-	-во	не-
-бра	Бо-	-ње.	је
		-дња	те-
	-че-	до-	

Решење судуко – водоравно: 1-7-8, 9, 2-3, 5-6, 2-3-1, 7, 9-2, 8, 1-5, 3, 4-7-8, 6-5-9, 6-4-9, 2, 8-1-7, 7-8-5, 9-1-6, 3, 3-2, 4, 8-1, 9, 1-6-5, 3-4, 5-1, 3, 7-9-6.

РЕШЕЊА ШАХОВСКИХ ПРОБЛЕМА ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА:

Проблем (студија) број 1. – 1. Sf4+ Kc4 2. Sh3 g1D 3. Sxg1 Tg2+ 4. Se2 Txe2+ 5. Kb1 a4 6. Sxb4 Th2 7. Sc2 Txc2 8. Tc6+ Kd3 9. Txc2 bxc2 10. Kcl реми јер настаје пат после потеза 10...a3 или 10...Kc3 а ако црни да пешака настаје теоретски реми позиција.

Проблем (студија) број 2. – 1. Se4+ Kf3 2. Sg3! Txxg3 3. Sd4+ Kf2 4. Se6! Kf3 5. c5 Tg1 6. Kh5 Ke4 7. c6 Kf5 8. Sd4+ Kf6 9. c7 Tc1 10. Sc6! бели добија јер промовише једну даму или на c8 или на g8.

Припремио Владимир ШАРИЋ

КОЊИЋЕВИ СКОКОВИ

MILITARYSHOP.RS

Militaria d.o.o.
Bulevar Despota Stefana 1a
064 076 07 39 / 011 2695 144

Mogućnost plaćanja čekovima
i administrativnom zabranom
na 6 mesečnih rata

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЂОКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17								18							19	
20		20							21							22
23			24							25						
26					27						28					
29							30						31			
32								33						34		
35			36						37							
38					39					40						
41						42						43				
44							45						46			
47		47						48								
49				50						51						

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: стоварац, куповина, Ана, т, позитива, ефикасан, с, Еде, Иба-данац, лабавост, Верон, натапати, ананим, алакати, Опатијац, лика, натуразам, Титаника, ат, СК, паразити, омотавати, Ирва, амерички, Миланич, Нор-тон, Макарска, Отава, Ђаконски, Анатолиј, Тир, е, Ири-канал, Ђироламо, к, либ, лимарија, анонимка.

ВОДОРАВНО:

17. Терасасто конфигуриран, степенаст, 18. Присталица нативизма, 19. Општина у Колубарском округу, 20. Отисци, преписи (грч.), 21. Филм Гордане Бошков, 23. Орган чула мириса, 24. Вршилац асанације, 25. Градско насеље у општини Бар (Црна Гора), 26. Радиоактивни хемијски елемент, астатин, 27. Разлути, 28. Део камиона у ком је возач, 29. Уклонити неког са неке функције, 30. Врста полудрагог камења, 31. Бивши редитељ, Јован, 32. Бугарски књижевник, Љубен, 33. Учесник у парници, 34. Иницијали глумице Тајлер, 35. Оперативни систем (скр.), 36. Лимени делови аутомобила, 37. Забавна емисија на Пинк телевизији, 38. Ринин имењак, 39. Особе која тражи право азила, 40. Посејати, засејати, 41. Позивање на неки закон (лат.), 42. Бивши словачки филмски стваралац, 43. Славни диригент, Лорин, 44. Јараниче, пријатељице, 45. Мали кокоти, певчићи, 46. Удружена текстилна индустрија (скр.), 47. Велике змије, 48. Средњовековни великаш, Ђорђе Комнин, 49. Нарав, природа, 50. Разносач, 51. Такмичар у каратеу.

УСПРАВНО:

1. Јунак из битке 6. јуна 1815. године, 2. Фино сито у цинкографији, 3. Академија наука (скр.), 4. Постоља, сталци, 5. Повишен тон „а“ (муз.), 6. Место у Горском Котару, 7. Име славне рокерке Тарнер, 8. Град и река у Словачкој, 9. Велики тур, 10. Исток-запад (скр.), 11. Космос, свемир, 12. Индустрија текстила и тканина (скр.), 13. Често, 14. Назив за пет Мојсијевих књига, 15. Поприште битке из Другог српског устанка 6. јуна 1815, 16. Потврда гаранције, 18. Анониман уверљив спис (лат.), 19. Рибаков, 20. Телевизија (фигуративно), 21. Одрпанац, 22. Балска старост (лат.), 24. Сличан (грч.), 25. Месец француског револуционарног календара, 27. Скуп тема, 28. Област у Италији, 30. Источни свет, 31. Женско име, Аза, 33. Бивши немачки фудбалер, Карстен, 34. Обути обућу, 36. Беспослица, 37. Наш бивши фудбалер, Силвестер, 39. Град у Ирану (палиндром од РАНА), 40. Римски мецена, Тит Помпоније, 42. Птица певачица, 43. Корист (тур.), 45. Дечја установа (скр.), 46. Информационе технологије (скр.).

Војна установа „МОРОВИЋ”

Откријте један сасвим нови свет раскошне природе и идеалног начина за задовољавање ловачких страсти и најсуптилнијих сањарија заљубљеника природе. Војна установа „Моровић” у свом саставу има ловишта у Срему – у Моровићу и у Бачкој – у Карађорђевој. Поред богате понуде ловне дивљачи, ловишта Војне установе „Моровић” имају изузетно добро организовану пратњу у лову, објекте за смештај гостију у аутентичном ловачком стилу и богату понуду хране и пића. За госте који нису љубитељи лова, а желе одмор далеко од градске вреве, столетне хростове шуме крију бајковите призоре који лековито утичу на психу. Викенд проведен у било ком делу „Моровића” обнавља снагу ума и дарује мир са којим се лакше креће у нове градске подвиге. Сlike које се меморишу, чак и у краткотрајној посети, још дуго представљају извор позитивне енергије.

ЦЕНОВНИК ПАНСИОНСКИХ УСЛУГА МОРОВИЋ

Објекат – Вила „КОШУТА”

Тип Собе	Пансион 3 и више дана		Панс. за групе до 3 дана		Ноћење до 3 дана		Ноћење 3 и више дана		Боравишна такса	Осигурање
	ЦП и странци	ВС	ЦП и странци	ВС	ЦП и странци	ВС	ЦП и странци	ВС		
1/1 FL	2770	2200	3325	2640	3050	2420	2495	1980		
1 / 1	2580	2060	3100	2470	2840	2270	2320	1855		
1 / 2	2220	1780	2665	2140	2440	1960	2000	1600	90	5
1/1 Дуплекс	3700	2900	4440	3480	4070	3190	3330	2610		
1/2 Дуплекс	3000	2300	3600	2760	3300	2530	2700	2070		
1/3 Дуплекс	2220	1780	2665	2140	2440	1960	2000	1600		
1/4 Дуплекс	1850	1480	2220	1780	2035	1630	1665	1330		

Објекат – Бунгалови

1 / 1	3700	2900	4440	3480	4070	3190	3330	2610		
1 / 2	3000	2300	3600	2760	3300	2530	2700	2070	90	5
1 / 3	2220	1780	2665	2140	2440	1960	2000	1600		
1 / 4	1850	1480	2220	1780	2035	1630	1665	1330		

Објекат – Вила „Срна”

АПП - 1/1	8000	6400	9600	7680	8800	7040	7200	5760		
АПП - 1/2	6000	4800	7200	5760	6600	5280	5400	4320	90	5
Соба 1/1	3230	2600	3880	3120	3555	2860	3910	2340		
Соба 1/2	2460	2000	2950	2400	2710	2200	2215	1800		

Погон КАРАЂОРЂЕВО

Ловачка кућа „ДИЈАНА” – тел. 021/767-396

тип собе	Пансион 3 и више дана		Пансион за групе до 3 дана		Ноћење с дор. до 3 дана		Ноћење с дор. 3 и више дана		Боравишна такса	Осигурање
	ЦП и странци	МО и ВС	ЦП и странци	МО и ВС	ЦП и странци	МО и ВС	ЦП и странци	МО и ВС		
1/1 ФЛ	2.500	2.000	3.000	2.400	2.750	2.200	2.250	1.800		
1 / 1	2.300	1.840	2.760	2.208	2.530	2.024	2.070	1.656	50	10
1 / 2	2.100	1.680	2.520	2.016	2.310	1.848	1.890	1.512		
1 / 3	2.000	1.600	2.400	1.920	2.200	1.760	1.800	1.440		

Ресторан „ВРАЊАК” – (бунгалови) – тел. 021 / 770 – 098

тип собе	Пансион 3 и више дана		Пансион за групе до 3 дана		Ноћење с дор. до 3 дана		Ноћење с дор. 3 и више дана		Боравишна такса	Осигурање
	ЦП и странци	МО и ВС	ЦП и странци	МО и ВС	ЦП и странци	МО и ВС	ЦП и странци	МО и ВС		
1 / 1	1.700	1.360	2.040	1.632	1.870	1.496	1.530	1.224	60	10
1 / 2	1.500	1.200	1.800	1.440	1.650	1.320	1.350	1.080		
1 / 3	1.400	1.120	1.680	1.344	1.540	1.232	1.260	1.008		
1 / 4	1.300	1.040	1.560	1.248	1.430	1.144	1.170	936		

ЦЕНА ПОЛУПАНСИОНА: цена пансиона умањена за цену ручка или вечере.

ДНЕВНИ БОРАВАК: 50% ЦЕНЕ ПАНСИОНСКЕ ЈЕДИНИЦЕ (цена пансиона до три дана)

ИСХРАНА уз услугу конобара			
Доручак	Ручак	Вечера	Укупно
170	450	350	970

Деца до 10 година имају попуст од 30 до 70%

У цене је урачунат ПДВ од 20% на храну и 10% на смештај.

Начин плаћања: једнократна уплата или у III рате (чековима грађана)

ВОЈНА УСТАНОВА „МОРОВИЋ”

Угоститељство: тел. 022/736-026 или 021/765-303

1914–2014 ЗАШТО РЕВИЗИЈА

**СТАРЕ И НОВЕ КОНТРОВЕРЗЕ О
УЗРОЦИМА ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА**

аутора Милета Бјелајца

Сви смо свесни тенденције ревизије улоге Србије 1914, проналажења нових криваца за избијање Првог светског рата. Чињеница је да се ту негде и наша знања о новом ревизионизму завршавају. Какав је заиста, колико дубок, из којих корена потиче, од којих аутора, са којим образложењима и намерама је настао ревизионизам о коме се говори, мало је коме познато. Књига др Бјелајца прва је у Србији која научно и популарно полемиче са трендом ревизије о улози Србије 1914. године. Она нуди одговоре на поменута питања.

Броширано / ф. 14×20 / 248 стр.
шифра: 111303
Цена: 495,00, са попустом: 396,00

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
1. Шифра 111303/„1914–2014 • ЗАШТО РЕВИЗИЈА“,
по цени од 396,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о улази целокујној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге.
Кућена издања биће достављена поштом на адреси кућица.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

ВОЈНЕ ЗАСТАВЕ

Најзначајнији државни симбол, поред химне и грба, јесте и застава. Војна застава је симбол припадности, части и борбеног јединства јединице и представља је подстрек за буђење војничког духа и храбрости. Застава је често носилац колективних одликовања за заслуге целе јединице. Поштована је и истицана као симбол победе и снаге.

Пише др Миљан МИЛКИЋ

Национална и во

Није знано када и где су се појавиле прве војне заставе, али је сигурно да су постојале у свим познатим културама од тренутка када су историјски догађаји почели да се бележе. Заставе се помињу у Старом завету, а познато је да су коришћене и у старом Египту око три хиљаде година пре нове ере. Већ у тим старим временима амблеми који су ношени у биткама имали су јасно дефинисан облик и илустрације.

Прве војне заставе више су подсећале на стандарте јер су на горњем делу биле фиксиране. Прва типична војна заставица помиње се у једном кинеском извору из 1122. године пре нове ере, док се први прави опис коњицке војне заставе налази у кинеском извору из 500. године пре нове ере. Најстарија до сада позната илустрација војне заставе на платну налази се на једном гробу из династије Хан (200. године пре нове ере до 200. године нове ере).

Са Далеког истока коришћење стандарти и заставица проширило се и на подручје Медитерана. Илустрација стандарте сачувана је у једном феничанском извору из 5. века пре нове ере, док су истовремено у старој Грчкој коришћене сигналне заставице током поморских битака. Са Медитерана коришћење војних заставица и стандарти проширено је, преко Римске империје, на север Европе. Даљи развој војних заставица био је привремено успорен због чињенице да су Римљани за своје легије усвојили коришћење стандарти, односно вексилума, одакле и потиче назив науке о заставицама – вексилографија. У римској војсци свака легија имала је свој карактеристичан знак и општу заставу са представом орла у полетању. У време цара Константина Великог лична царева заставица имала је Христов монограм ХР. Византијски војни одреди имали су војне заставе са сликама свеца, најчешће Св. Арханђела Михаила и Св. Ђорђа. Документовано је да су исламске земље на Блиском истоку користиле заставе у 7. веку, док су у западној Европи као симбол снаге и власти заставице почеле да се користе од 9. века.

Прва позната војна заставица у северозападној Европи јесте викиншка заставица из 878. године на којој је била приказана врана. Претпоставља се да су коришћење заставица Викинзи преузели од Византинаца. На основу чувене „Таписерије из Бајеа“, настале између 1070. и 1080. године, знамо да су се до тог времена војне заставице увелико коришћене. У време крсташких ратова војне заставице биле су у широкој употреби и у пешадији и у коњици. Око 1160. године у западној Европи уведена су прва правила у вези са изгледом заставица. Кад је реч о употреби заставица у Византији, најпоузданији подаци потичу

из 14. века. Царева заставица је била црвена са златним крстом и четири слова В. Овај симбол касније је коришћен и у српској средњовековној држави.

Српска средњовековна држава

Српски владари преузели су византијску православну традицију, па је њен начин државног уређења био узор

Јничка светиња

цара. Цар Душан је на зидинама Скопља 1339. године истакао заставу са двоглавим орлом. Двоглави орао постао је трајан хералдички мотив 1402. године када је Стефан Лазаревић добио деспотско достојанство.

српским владарима. Православни облик хришћанства с временом је постао основни извор свих вредности. За српску средњовековну државу православље је било од великог значаја. С обзиром на мали број познатих чињеница о војном уређењу српске државе у раном средњем веку, о војним заставама из овог периода постоје само фрагментарни подаци.

О начину ратовања и организацији српске средњовековне војске највише података остало је на фрескама у српским средњовековним црквама. Најчешћи облик застави из

Т О Г

Прве војне заставе у вазалној Србији

Модерна српска војска почиње да се формира током Првог српског устанка 1804–1813. године. Прве регуларне трупе формиране су 1808. године. У мају 1813. написан је и први војни закон, али је у септембру исте године турска војска окупирала Србију, па је од њене државности и закона мало шта остало. Према сачуваним подацима, српска устаничка војска је крајем 1804. имала своју заставу. Према народној традицији, Карађорђе је већ на народном збору у Орашцу имао црвено-белу заставу. У јуну 1805. вожд је у Тополи користио бело-зелену заставу.

Српски устаници су у Хабзбуршкој монархији, поред оружја, набављали и заставе које су осликавали познати сликари. У Сремским Карловцима постојала је везиљска радња у којој су рађене устаничке заставе. Иконописац из Земуна Никола Апостоловић осликао је неколико застава

Карађорђева заставица

периода био је троугласт, с једним или два пера. По угледу на византијске владаре, српски владари су имали на својим заставама ликове светитеља, најчешће лик Светог Димитрија Солунског, Арханђела Михаила и Светог Ђорђа. Редовно се јавља и симбол крста, који је, најпре, означавао припадност хришћанству, а касније је постао и хералдички елемент. Када је краљ Урош Први заробљен у рату са Мађарима 1268. године, заплена је и краљева заставица, али о њеном изгледу нису сачувани подаци. Претпоставља се да је цар Душан у бици код Велбужда 1330. године користио жуту заставу коју је претходно добио из Цариграда. Најамници цара Душана тада су заробили заставу бугарског

за устаничку војску. Током 1809. године свака устаничка „компанија“ (250 војника) добила је своју заставу. Из тог периода до данас сачувано је пет застава. Колики су значај устаници придавали застави и ономе ко је носи и чува, види се из једног веома интересантног податка. Иако је, наиме, устаничка војска оскудевала у униформама, заставник је, због свог угледа, морао да буде одевен у комплетну униформу.

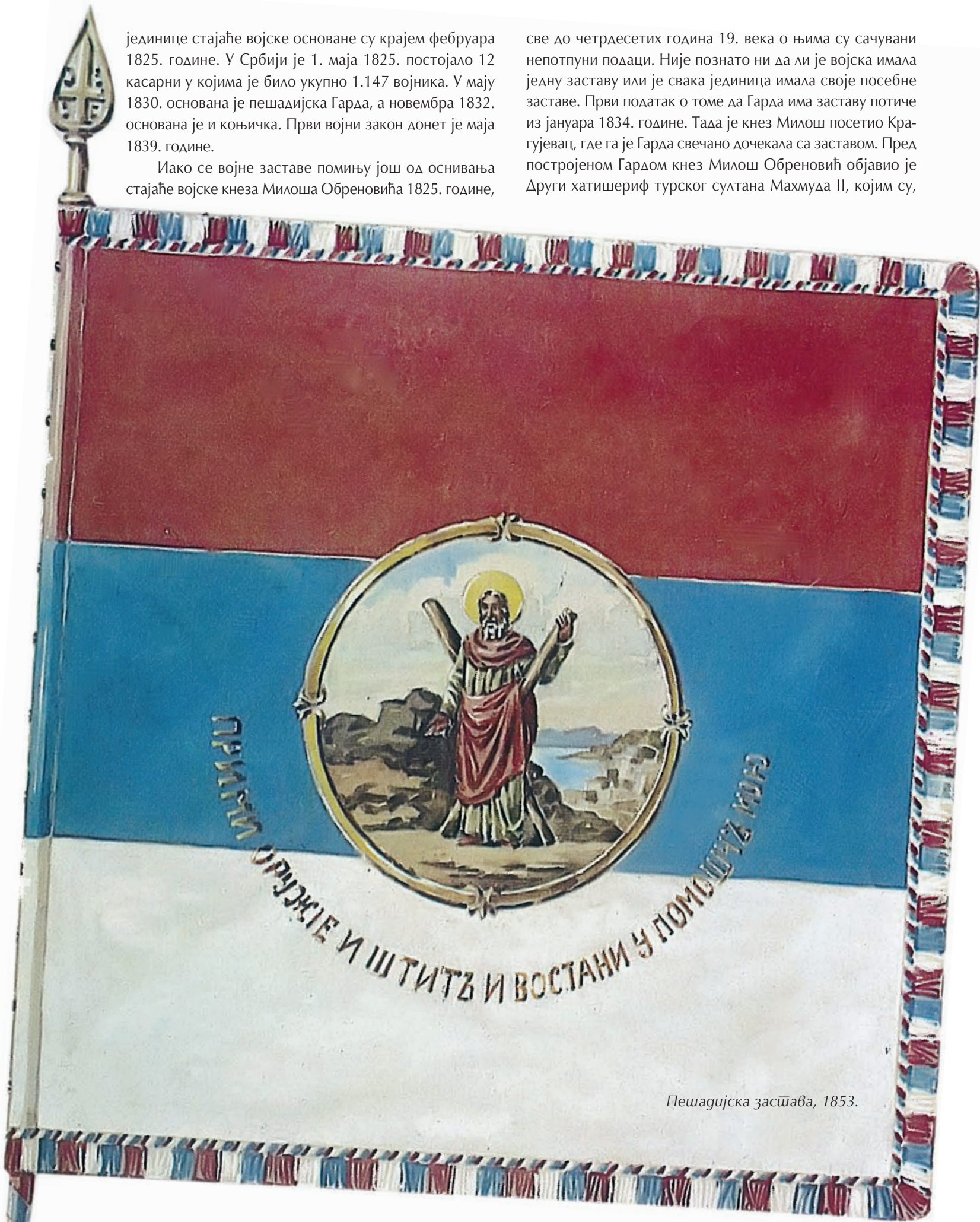
Након Другог српског устанка 1815. године, Србија је добила аутономију у оквиру Отоманске империје, чиме је омогућено и формирање првих војних јединица. Тада је, заправо, почело стварање независне српске државе. Прве

ВОЈНЕ ЗАСТАВЕ

јединице стајаће војске основане су крајем фебруара 1825. године. У Србији је 1. маја 1825. постојало 12 касарни у којима је било укупно 1.147 војника. У мају 1830. основана је пешадијска Гарда, а новембра 1832. основана је и коњичка. Први војни закон донет је маја 1839. године.

Иако се војне заставе помињу још од оснивања стајаће војске кнеза Милоша Обреновића 1825. године,

све до четрдесетих година 19. века о њима су сачувани непотпуни подаци. Није познато ни да ли је војска имала једну заставу или је свака јединица имала своје посебне заставе. Први податак о томе да Гарда има заставу потиче из јануара 1834. године. Тада је кнез Милош посетио Крагујевац, где га је Гарда свечано дочекала са заставом. Пред постројеном Гардом кнез Милош Обреновић објавио је Други хатишериф турског султана Махмуда II, којим су,

Пешадијска застава, 1853.

како је кнез нагласио у беседи, прецизирани односи Србије и Отоманског царства.

Сретењским уставом 1835. утврђен је распоред боја српске државне заставе („отворено црвена, бела и челикасто-угасита“). Међутим, под притиском Турске, Русије и Аустрије, Сретењски устав је суспендован 11. априла исте године. Турским уставом из 1838. године промењен је распоред боја на српској застави, па је комбинација сада црвена-плава-бела. Након тога почиње и континуирана примена застави у војсци. Према подацима из 1839. године, представници свих гарнизона са војним заставама дошли су у Београд да изразе своју верност кнезу и Совјету. Остало је забележено да је 1841. године коњички пуковник Цветко Рајовић молио кнеза Милоша за дозволу да се направи нова заостава за коњицу.

Кнез Александар Карађорђевић доделио је, 30. новембра 1845, заставе Првом и Другом пешадијском батаљону. Заставе су биле идентичне, црвено-плаво-беле, израђене од тешке свиле, с грбом на једној и ликом свеца Андрије Првозваног на другој. Икона Светог Андреја Првозваног појављује се на српским војним заставама због тога што је дан празновања тог светитеља (30. новембар) први државни празник који је обележаван у Кнежевини Србији. Празнован је у част обележавања догађаја када су на дан Светог Андреја Првозваног у Београду 1830. године прочитани хатишериф и берат којима су призната државна права Србије. Указ о прослављању донет је током 1836, а кнез Александар Карађорђевић прописао је, наредбом од 5. октобра 1850, да чиновници на дан Светог Андреја Првозваног носе униформу.

Уз заставе је, новембра 1845. године, додељена и диплома, што је касније остала стална пракса у српској и југословенској војсци. Дипломе додељене Првом и Другом пешадијском батаљону биле су идентичне и предаване су уз поруку:

„Заставу освештану коју вам ја, верни војници моји, данас дарујем, примите са Дипломом овом као војене чести и отличија знак за спомен љубави и особите наклоности моје књажеске. Она је украшена образом светитеља Првозваног Андреја, на којег светитеља празнујем дан изволило се Богу свевишњему укрепити десницу храбри отаца наши и утврдити у земљи и народу српском слободу и правду и положити основ садашњему благостојанију и будућему напретку и цветању предрогога отечества нашега. Спомен овај светога аманета нека подигне срца ваша к

НОВЕ ЗАСТАВЕ ИЗ ДРЖАВНОГ БУЏЕТА

За нове заставе, које је Михаило Трећи Обреновић 1863. године доделио батаљонима и ескадронима своје војске, Државни савет планирао је да издвоји 28.121 грош и 18 пара. Како је та сума била недовољна, накнадно је издвојено још 367 гроша и 2 паре.

ПРВЕ ЗАСТАВЕ СРПСКЕ ВОЈСКЕ

Кнез Александар Карађорђевић доделио је, 30. новембра 1845, заставе Првом и Другом пешадијском батаљону. Заставе су биле идентичне, црвено-плаво-беле, израђене од тешке свиле. С једне стране, у кругу је био приказан лик Светог Андреја Првозваног са натписом испод лика: „Слава Богу вишњему, укреповшему десницу Србаља храбра за веру, отечество и род. И утврдившему правду на похвалу и чест.“ На другој страни заставе био је грб испод кога је писало: „Заставу ову освештану, војне чести знак, за спомен, љубав и наклоност верним војницима српским дарова Александар Карађорђевић, књаз српски на дан Св. Првозваног Андреја 1845. љета.“

отцу небесноме и умложи необориму храброст и постојану верност, коју сте ви мени на ползу и славу отечества дужни, како да се достојни синови јуначки родитеља, достојни љубави моје и овога отличије покажете, да себи и роду Српском образ осветлате и себе под заклетвом овом, која ће вам помоћу Божјом срећна и благословена буде, честју и славом увенчаће, и тако с њом дични и поносни будете пред Богом и пред људима, те за пример и углед мужества, послушности и верности према књазу вашем и отачеству послужите сад и у напредак код поздног потомства.“

Седам месеци после Првог и Другог пешадијског батаљона, заставу је, 11. јуна 1846, добио и коњички ескадрон. Уз њу је, као и у случају пешадијских батаљона, дарована диплома. На свечаности у Београду, након освећења и даривања заставе, коњаници су положили заклетву. Застава је била црвено-плаво-бела, израђена од тешке свиле. На једној страни имала је државни грб, а на другој икону Св. Ђорђа. Била је украшена сребрним ширитом и дугачким тробојним ресама од срме.

Заставе из 1845. и 1846. имале су и један детаљ који је подсећао да је Србија вазална турска кнежевина – на црвеном пољу близу мотке биле су извезене четири звезде, које је Србија била дужна да користи према Уставу из 1838. године. Пет сачуваних пешадијских застава из 1853, 1854. и 1857. године рађене су без тих наметнутих симбола.

Наведене заставе остале су у употреби до 1858. године када су, након повратка династије Обреновић на власт, повучене из војске. Првом и Другом батаљону гарнизоне војске додељене су нове заставе заједно са дипломама. И ове заставе су имале икону Св. Андреја Првозваног.

Када су 1863. године прављени планови коју опрему народна војска треба да добије од државе, српски министар војни Иполит Монден упутио је Државном савету молбу за набавку застава. Према Закону о народној војсци, право на заставу имао је сваки батаљон и ескадрон. Законом је било предвиђено полагање заклетве пред заставом. Ради освећења нових застава, Београдска митрополија

Застава коњичког пука, предња страна, 1904.

послала је у априлу 1863. године распис којим обавештава епископе да ће војска ускоро добити заставе. Препоручено је да освећење обаве „отличителни“ свештеници који су имали и задатак да војску зајачају на верност и војницима упуте неколико поучних речи. Заставе су биле тробојке, на једној страни са грбом Србије, а изнад њега полукружни натпис „За веру, слободу и отачество“. Испод грба је стајало „Михаило М. Обреновић III књаз српски 1863. год“. С друге стране заставе био је лик Св. Андреја Првозваног са натписом „За веру, слободу и отачество“. Испод лика светитеља, на белом платну, био је наведен назив батаљона чија је застава.

Два нова батаљона уведена су у српску војску 1870. године. Освећење заставе и заклетву војника обавио је митрополит Михаило 26. априла. Митрополит је војницима поручио да „гледајући на застави свети крст као симбол наше вере, која је очувала име и народ српски, нигда не заборавите, да вера уздиже дух, улива поуздање и снажи срце да се не страши опасности да не жали пролити крв за веру, Господара и отачество; па тиме много доприноси да војник не осрамоти заставу на коју се пред Богом и народом свечано заклиње. Послушност, побожност и верност – то су својства која красе војника, која га крепе да издржи тешкоће, које иду упоред с славом доброга и храброга војника“.

У време избијања устанка у Херцеговини у јулу 1875. године, српска влада донела је одлуку да се за српску војску израде 72 заставе. До краја 1875. године батаљони прве класе добили су заставе. Ради припрема за рат са Отоманском империјом, почетком фебруара 1876. године Министарски савет донео је одлуку о набавци заставе за 77 батаљона друге класе народне војске по цени од 9 дуката и 20 гроша.

У Србији је постојала лепа традиција да се израда нацрта заставе поверава признатим уметницима. Тако је и овог пута нацрт заставе поверен сликару Николи Марковићу, који се већ

раније огледао у том послу. У мају је позван и сликар и књижевник Ђура Јакшић да стручно оцени квалитет 30 заставе које су до тада биле готове. Заставе и дипломе су освећене и додељене командантима 15. јуна 1876, пред сам почетак рата. Заставе су с једне стране имале

грб Србије, а с друге лик Св. Андреја Првозваног и натпис „За веру, слободу и отачаство“.

Крајем 1875. рађене су заставе коњичких ескадрона. Нацрт заставе дао је министар војни, а заставе је израдио сликар Никола Марковић. Заставе су биле српска тробојка са ликом Св. Ђорђа и натписом „Са веру, слободу и отачаство“. Између натписа и иконе налазио се натпис „Свети великомученик Георгије“, а испод иконе назив ескадрона. С друге стране заставе био је грб Србије са натписима – изнад грба „За веру, слободу и отачаство“, а испод „Михаило М. Обреновић III књаз српски 1863. год“. На страни на којој је био грб, у углу налазиле су се четири златне звездице. Застава је била опточена тробојном пантљиком с кратким ресама. Трака заставе била је тробојка, везана за врх копља у машну, на машини су биле плаве кокарде са златним звездама у средини. Крајеви траке имали су тробојне пантљике с тробојним ресама дугим пет центиметара. Копље за заставу било је тробојно, са врхом на којем је пресован српски грб. Коњичке заставе су освештане и уз дипломе које су биле идентичне са текстом диплома пешадијских застав. У периоду од 1. до 18. јуна 1876. заставе је добило 29 ескадрона.

Једна од значајних разлика између коњичких и пешадијских застав из 1876. била је та што су на коњичким застрадама били присутни симболи турског сизеренства (четири звезде на црвеном пољу).

Пред почетак српско-турског рата 1876. године у Србију је дошао велики број добровољаца. У Шапцу је средином маја 1876. од прикупљених добровољаца образован Добровољачки корпус, а месец дана касније и Добровољачки корпус Ибарске војске. Сваки батаљон и чета из састава Добровољачког кора имао је своју заставу. Застава целог кора била је по димензијама већа од осталих и с једне стране је имала српски грб, а с друге две укрштене пушке и натпис „За ослобођење 1876. године“. Застава Добровољачког кора Ибарске војске освештана је у месту Росница и добровољци су пред њом положили заклетву. Поред ове званичне заставе коју су добили од српског кнеза, добровољци су имали и заставе које су сами правили. Тако је Коле Рашић, један од вођа добровољаца, имао своју заставу која је била црне боје, са мртвачком главом и укрштеним костима и натписом „За крст часни и слободу златну“.

У војсци Краљевине Србије

После ратова са Отоманском империјом 1876–1878. године, у Србији су спроведене реформе значајне за модернизацију државе и друштва. Владар и врховни командант војске кнез Милан Обреновић инсистирао је и на

СВЕТИЊА ОД БОГА ДАРОВАНА

Правилима службе у војсци Краљевине Србије застава је дефинисана као највећа светиња „дарована од краља и освећена од Бога“. Освећивао ју је војни свештеник и према њој се поступало као према реликвији. Пред заставом се полагала заклетва, а у боју је чувана по цену живота. На основу наредбе Архијерејског сабора српске цркве од 30. новембра 1899, свештеним лицима била је дужност да приликом сусрета са војском благосиљају заставу, на путу или у логору, док су ђакони и обични монаси у истим приликама морали да стану и поклоне се застави.

реформама у војсци. Од њега је и потекла идеја о новом устројству војске с обзиром на то да се у претходним ратовима лично уверио у недостатке народне војске. Период од 1878. до 1883. представљао је време припрема за почетак спровођења великих војних реформи почетком 1883. године. Законом о устројству војске, који је обнародован 15. јануара 1883, уместо стајаће и народне војске уведен је мешовити систем, односно, стални кадар који се у рат-

ном стању попуњавао резервом, а војска је подељена на три позива. Закон је био заснован на сопственом ратном искуству, али и искуствима великих армија из последњих ратова у Европи, која су прилагођена потребама и могућностима државе.

Непосредно након што је Србија 22. фебруара 1882. проглашена за краљевину донет је Закон о државном грбу у којем је усвојен нови изглед грба – двоглави бели орао са црвеним штитом на грудима, на штиту је био бели крст са оцилима, са једном круном која је била над обема орловим главама.

На основу Уредбе о заставама из 1884. године, заставе су добиле активни пешадијски и коњички пукови, гардијски ескадрон, резервни пешадијски пукови и резервни коњички дивизиони. На основу члана 2. Уредбе, заставе активних пешадијских и коњичких пукова када нису мобилисани, припадале су одговарајућим пешадијским батаљонима и коњичким ескадронима сталног кадра. Заставе су се састојале од платна, траке и копља. Било је предвиђено да се платно и копље не мењају, док је трака била промењива. Ступајући на престо краљ је даривао нове траке са својим монограмом, док су старе траке предаване Војном музеју на чување. Према утврђеном стандарду, платно је било двоструко, величине

190 цм у квадрату, пурпурноцрвене боје. Спољне ивице пешадијске заставе биле су опточене златним, а ивице коњичке заставе сребрним ресама дужине 5 цм. На средини обе стране платна стајао је грб Краљевине Србије. Грб је био висок 45 цм и сразмерно широк.

Изнад грба стајао је натпис „За веру, краља и отачаство“, а испод је био назив пука, дивизиона или ескадрона. Трака на застави била је тробојна, од тешке свиле. На пешадијској застави била је дугачка 130 цм, на крајевима опточена златним ресама, док је на коњичкој била дугачка 115 цм са сребрним ресама на крајевима. Ресе су имале дужину 10 цм. На средини траке, 10 цм изнад реса, био је извезен 16 цм широк златни венац и у њему златом, односно сребром извезен краљев монограм. Испод венца и монограма била је исписана година установљења пука и година краљевог ступања на престо. Копље за заставу било је плаве боје, дужине 2 метра и 3 цм дебљине. Врх копља био је метални, дужине 10 цм, а испод врха се налазила метална гривна. Платно је било приковано испод металног врха копља, а трака је провучена кроз гривну и ту везана тако да је код пешадијске заставе један крај био дужине 80 цм, а други 50 цм, док је код коњичке заставе један крај био дугачак 65 цм, а други 50 цм. На гривну су стављана одликовања која је јединица имала.

Нове заставе додељене су војсци на празник Цвети 1886. године у Бео-

Застава Михаила Недића и Глигорија Младеновића, 1804.

граду. Богослужење је обављено у Цркви Ружици, а свечана трибина била је постављена у Горњем граду на Калемегдану. Краљ Милан је одржао беседу, а затим је заставницима уручио нове заставе и истовремено од њих примио старе. Нове заставе поздрављене су плотунском паљбом. Додељено је 26 нових застава (15 застава пешадијским пуковима, пет гардијским пешадијским батаљонима, једна гардијском ескадрону и пет активним коњичким пуковима).

Наредбом од 7. јуна 1886. одређено је да се одличје Таковског крста V степена, којим су биле одликоване заставе Првог батаљона сталног кадра књаза Милоша, Другог батаљона сталног кадра књаза Михаила и Четвртог батаљона сталног кадра, пренесу са старих на нове заставе.

Застава Краљеве гарде из 1886. године била је истоветна са пуковским заставама, с тим што је испод државног грба имала натпис „Краљева гарда“. На тробојној траци био је исписан датум 12. мај 1838. године (дан оснивања Гарде) и 1868. година, као година ступања краља Милана на престо. Поводом прославе годишњице Краљеве гарде 1898. године, гардијска заастава одликована је Орденом белог орла V степена. Краљева гарда састојала се 1893. године од четири ескадрона. Тада је на Калемегдану одржана свечаност на којој су заставе ранијих гардијских јединица предате на чување Војном музеју. Краљева гарда добила је 1911. године, на Бањици, нову заставу идентичну осталим заставама.

При Војној академији, 8. јануара 1892, установљена је Питомачка трупа, којој је тада додељена заастава. Питомачка трупа је укинута 1895, а Војна академија све до 1900. није имала зааставу. Те године, у част обележавања педесет година оснивања, краљ Александар доделио је Војној академији посебну спомен-зааставу.

Војним законом из 1890. године први позив постао је редовна војска, а други и трећи позив претворени су у први и други позив народне војске. У складу са тим изменама, 1891. године донета је измена Уредбе о заставама народне војске. Право на зааставу имали су пешадијски пукови првог и другог позива народне војске, коњички дивизиони првог позива и коњички ескадрони другог позива народне војске. Било је предвиђено да се зааставе пешадијских пукова када нису мобилисани или нису на вежби, чувају при одговарајућим штабовима пуковских округа, док су зааставе коњичких дивизиона и ескадрона чуване при штабовима дотичних дивизијских команди. Изменама Уредбе предвиђено је и да зааставе народне војске буду исте као и зааставе редовне војске, али без златних, односно, сребрних реса, те да зааставе коњице народне војске за 10 цм буду мање од заастава коњице редовне војске. Није познато да ли су ове измене примењене у пракси.

Остало је забележено да су током догађаја који су довели до династичке смене 1903. године уништене зааставе VI и VII пешадијског пука. Током параде поводом устоличења краља Петра I ови пукови били су без својих заастава.

ЗАСТАВЕ У ПОЧАСНИМ ПРИЛИКАМА

9

Правилима службе у војсци Краљевине Србије било је прописано да чланове краљевског дома испраћају и дочекују почасна чета са зааставом и музиком или ескадрон на коњима са зааставом. На сваком преноћишту, за краља и чланове краљевске породице одређивана је почасна стража са зааставом, уколико је у месту било зааставе. Мање одељење од чете или ескадрона није носило зааставу.

На Видовдан је вршен помен палим косовским јунацима као и свима онима који су у осталим ратовима и борбама положили животе. Помен је увек био пре подне. У време службе Божије, пред црквом у којој ће се одржати свечани помен постројавала се једна јединица са зааставом и музиком.

Током церемоније крунисања краља Петра, 8. септембра 1904, у његовој пратњи од краљевског двора према Саборној цркви изасланици пукова носили су своје зааставе.

За Богојављење, одређивана је по једна чета из сваког рода са својим заставама и музиком за одавање почести током водоосвећења. Након водоосвећења свештеник је кропио војску и зааставе.

Застава из првих дана устаника, 1804.

ПУКОВСКЕ СЛАВЕ

Када је краљ Милан Обреновић, 14. јануара 1888, издао наређење о прослављању слава у војсци, одређење је да славу имају све команде у пешадији и коњици које имају своју заставу, као и артиљеријски пукови, бригаде и батаљони, а у инжињерији батаљони и самостални полубатаљони.

Пешадијске и коњичке заставе

Нова Уредба о заставама донета је 20. јануара 1904. године. Заставе су се делиле на пешадијске и коњичке. Предвиђала је да заставе имају сви пешадијски пукови првог и другог позива народне војске, коњички пукови првог позива народне војске, сви коњички дивизиони другог позива, Краљева гарда и жандармерија. Платно и копље нису могли да се промене без краљевог указа, док је трака била променљива. Ступајући на престо краљ Петар I даривао је војсци нове траке са својим монограмом. Платно заставе било је двоструко, пурпурноцрвено, са свиленом основом и памучном потком. Платно пешадијске и коњичке заставе било је истих димензија (70 цм у квадрату). Ивице пешадијских застава биле су опточене златним, а код коњичке сребрним ширитом ширине 10 мм, на који су пришиване златне, односно сребрне ресе дужине 5 цм.

Пешадијске заставе имале су на средини извезен лик Светог Димитрија Солунског на кругу опточеним златним ширитом. Светитељ је представљен са копљем у десној руци и крстом и палмовом гранчицом у левој руци. Коњичке заставе имале су лик Св. Ђорђа. Над иконом је био извезен натпис „За веру краља и отачаство“. Друга страна заставе имала је државни грб са натписом као на првој страни. Копље пешадијске заставе имало је дужину 2 м, а коњичке 2,5 м, са пречником од 3 цм, обојено угаситоплавом бојом. Врх копља био је од месинга са уметничким крстом. Трака је, за разлику од претходног решења из 1884. године, била истих димензија и за коњичку и за пешадијску заставу, дужине 100 цм и ширине 18 цм. Код пешадијске заставе била је на крајевима опточена златним, а код коњичке сребрним ресама. На крају траке били су извезени златни и сребрени венац од два крака – десни од ловоровог, а леви од жировог лишћа. У венцу је био исписан краљев монограм, а изнад њега златна, односно, сребрна круна. На једном

крају траке, испод венца, био је извезен назив трупе, дан месец и година њеног установљења, а на другом крају траке дан, месец и година краљевог ступања на престо. Трака је била привезана за копље свиленом траком кроз метални испуст испод врха копља. На овај испуст стављана су и одликовања која је јединицама имала.

У априлу 1904. године Министарство војно расписало је лицитацију за израду педесет нових застава. Нове заставе нису израђене, а наредних година у српској штампи развила се оштра полемика о стању старих застава и потреби израде нових. Оштре критике изнео је непознати „стари ратник“ који је указао да су постојеће заставе додељене војсци још 1887. године, да су поцепане и у врло лошем стању и да су од појединих застава остали да висе само комади платна.

Уредба о заставама није дуго важила јер је 30. новембра 1906. донета нова. За разлику од претходне уредбе, право на заставу добили су пешадијски пукови сва три позива. Гарда и коњички пукови и дивизиони добили су коњичку заставу. Значајна новина у изгледу заставе била је напуштање пурпурноцрвене боје и увођење српске тробојке. Заставе су биле димензија 75 цм у квадрату, двоструке, свилене и опточене са три стране ширитом и ресама. Икона Светог Андреја Првозваног налазила се и на пешадијским и на коњичким заставама, док је са друге стране заставе задржан државни грб. Натпис „За краља и Отачаство“ ста-

Застава 11. пешадијског пука, 1911.

јао је и изнад иконе и изнад грба, док је лево од иконе био натпис „Св. Апостол Андреја”, а десно „Првозвани”.

Полемика у штампи настављена је и након доношења Уредбе. Коначно су „Београдске новине” 19. јуна 1907. објавиле вест да ће у Министарству војном 19. јула бити одржана лицитација за набавку 51 нове заставе – 37 за пешадију и 14 за коњицу. Наредне године донета је измена Уредбе о заставама из 1906. са само једном допуном – да се испод државног грба додаје натпис „С вером у Бога”.

Једновремено освећење застава

Освећење нових и замена старих застава пешадијских и коњичких пукова извршено је 26. јуна 1911. године у Београду код логора на Бањици. Заставе је уручио краљ Петар у присуству министра војног Степе Степановића. Као изасланици својих пукова дошли су командант пука, пуковски ађутант, један наредник, један каплар и три редова. Након свечаности освећења, старе заставе предате су, у пратњи почасне чете и музике, на чување Војном музеју. Тада су заставе добили двадесет пешадијских пукова првог позива, четири коњичка пука, Гарда и жандармерија.

У новембру исте године уручене су заставе петнаест пешадијских и десет дивизијских коњичких пукова другог позива. Заставе је доделио министар војни Степа Степановић, који је у свом говору подсетио да су заставе „свето знамење војничке части и дужности, војничке славе и поноса”. Нове заставе су биле једнообразне и мањег квадратног облика у односу на то како је било предвиђено прописима из 1906. године. Символи су везани свиленим концем, а натписи на заставама и тракама извезени су срмом. Уместо од свиле, заставе су биле од рипса. Скроман изглед оправдан је штедњом и потребом да оне буду искључиво војнички симбол без уметничких квалитета.

Србија је за Први балкански рат у периоду од 3. до 15. октобра мобилисала 286.000 војника. Пред сам почетак Другог балканског рата у јуну 1913. у саставу српске оперативне војске било је 26 пешадијских пукова првог позива; два у саставу Моравске бригаде првог позива и четири самостална прекобројна пешадијска пука; 15 пешадијских пукова другог позива у саставу дивизија другог позива; 15 пешадијских пукова трећег позива, шест добровољачких батаљона у саставу Добровољачког одреда; 41 допунски батаљон (у сваком пешадијском пуку првог и другог позива по један); девет коњичких пукова: пет у пешадијским дивизијама првог позива и четири у саставу Коњичке дивизије; пет самосталних коњичких дивизиона у саставу дивизија другог позива. Укупно бројно стање српске оперативне војске износи-

Застава 17. пешадијског пука, 1911.

У војсци Краљевине Југославије

Војска Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца формирана је спајањем војних ефективних чланица – Народног вијећа Словенаца, Хрвата и Срба и Краљевине Србије и Црне Горе. Формирањем прве владе Краљевине СХС, 20. децембра 1918, успостављено је и заједничко Министарство војно и морнарице. Врховна команда српске војске постала је Врховна команда Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Указом регента Александра Карађорђевића од 19. августа 1919. године, закони Краљевине Србије и даље су привремено били на снази. У свим законима, уредбама и прописима назив државе, уместо Краљевина Србија, замењен је називом Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца, придев „српска војска”, замењен је са „војска Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, а речи „српски поданик”, „српски грађанин” и „српски држављанин”, замењене су термином „држављанин Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца”.

Министарски савет Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца донео је, 9. децембра 1918, Уредбу о државној застави која је била тробојна плаво-бело-црвена са грбом нове државе. Нова Уредба о војним заставама донета је 1920. године. Југословенска војска добила је нове заставе на рођендан престолонаследника Петра Карађорђевића 6. септембра 1930. године. Старе српске пуковске заставе замењене су на Бањици новим југословенским заставама. Свечаности су присуствовали краљ Александар у парадној униформи са лентом југословенске круне, краљица Марија, престолонаследник Петар у морнарској униформи, принцеза Олга, кнез Арсен у униформи армијског ђенерала, кнез Павле у парадној гардијској униформи, представници бановина, делегације општина и градова, министар војске и морнарице генерал Стеван Хацић, војвода Петар Бојовић, око 7.000 активних и резервних официра и велики број грађана. Испред трибине са гостима била су постављена три стола поред којих су војни свештеници православне, римокатоличке и муслиманске вероисповести вршили црквене обреде.

Освећење застава на Бањици 1930. године

Свечаност је почела у 8 часова доласком краља Александра, који је затим одао почаст старим и новим заставама. Након што су краљ, кнез Арсен, кнез Павле и министар војни заузели своја места на трибини, најпре је министар војске и морнарице генерал Стеван Хацић прочитао краљев Указ којим су додељене нове југословенске заставе свим пешадијским и коњичким пуковима, као и команди жандармерије. Након тога почео је црквени обред освећења 69 нових застава, који су извели војни свештеници православне, римокатоличке и муслиманске вере. Након верског обреда, краљ Александар говорио је о великој слави старих српских застава и значају нових југословенских застава. Указао је да су старим заставама обележене границе Краљевине Југославије и са њима је „завладао дух националног ослобођења и уједињења”. Краљ је пожело да нове заставе „буду

Застава регуларне устаничке војске, 1809.

ло је јуна 1913. године 348.000 људи, од тога 252.000 бораца.

Током балканских ратова војска је била материјално ослабљена. Пред Први светски рат, 26. јуна 1914, почела је мобилизација, а српска војска окупила је 450.000 људи. Због напада аустроугарске, немачке и бугарске војске у октобру и новембру 1915. године, Врховна команда одлучила је 24. новембра да организује повлачење преко Црне Горе и Албаније на јадранско приморје. На Крфу, од 27. фебруара до 26. априла 1916, српска војска је реорганизована, а укинута су и поједини пукови. Након тога појавио се проблем адекватног чувања застава расформираних пукова.

Командант Друге армије Степа Степановић пренео је Врховној команди жељу команданата пукова да заставе буду предате на чување некој установи у позадини, пошто није било услова да се чувају у штабовима. Решењем Врховне команде од 6. септембра 1917. заставе расформираних пукова дате су на чување Министарству војном. Након што је у Одеси, 12. маја 1916, формирана Прва српска добровољачка дивизија, заставе расформираних пукова додељене су добровољачким пуковима. Првом добровољачком пуку припала је застава Другог пешадијског пука другог позива, Другом добровољачком пуку припала је застава Шестог пешадијског пука другог позива, Трећем добровољачком пуку припала је застава Седмог пешадијског пука другог позива, а Четвртом добровољачком пуку застава Једанаестог пешадијског пука другог позива. Свечаности предаје застава присуствовао је командант војног округа у Одеси, а верски обред обавио је тамошњи митрополит са српским свештеницима. Командант дивизије пуковник Стеван Хацић одржао је говор и изразио захвалност Русији.

од сада света знамења ваших пукова, знак јуначког зборишта и залога ваше војничке части". После њега, говор је одржао и министар војске и морнарице који је у име свих припадника војске захвалио краљу „за подарена нам пуковска знамења". У свом другом обраћању, краљ Александар позвао је официре да нове заставе понесу путем части и витештва и да увек буду „надахнути позивом песничке душе нашег народа Напред заставе славе" и обећао да ће он сам бити први заставник југословенских застава. На краљев говор одговорио је министар војске и морнарице и пренео уверавања да ће сви војници чувати заставе као зеницу ока, те да ће их високо и часно држати.

Краљ Александар предао је нове заставе командантима пукова. Свечаност предаје била је праћена почасном паљбом из топова са Бањичког брда и са монитора на Сави.

Важан део свечаности био је и парадни марш и дефиле јединица испред краља, представника власти и страних представника. На челу трупа био је генерал Ђура Докић, командант параде. Испред сваког заставног вода ишла је музика. Испред је био командант пука са својим официрима и развијеном заставом на левом крилу. Нове заставе ношене су оборене и тиме је одавана почаст старим заставама. Напред је ишла пешадија, затим делегације артиљерије, инжињерије, ваздухопловства и морнарице. Посебну групу чинили су питомци Војне академије и Подофицирске школе, Краљева гарда на коњима, коњички пукови који су прошли у галопу. У дефилеу су била артиљеријска оруђа свих калибара, санитарски одред, велосипеди и велики танкови. У завршном делу дефилеа учествовали су авиони. ■

РЕГУЛАТИВА О ОСВЕЋЕЊУ И ПРЕДАЈИ ЗАСТАВЕ

Краљевина Србија

Правилима службе у војсци Краљевине Србије било је одређено да се нове заставе предају на неком пољу у присуству свих команданата и старешине гарнизона или завода који примају заставу. Свечаној предаји нових застава претходио је верски чин освећења заставе. На десетак корака испред постројене војске постављан је сто за којим је свештеник вршио верски обред окренут лицем према војсци. Заставу коју је требало осветити доносио је заставник у пратњи ађутанта и стајао на један корак од стола. Застави која није освећена војска није одавала почаст. Након што командант командује „мирно", ађутант је читао Указ и краљеву диплому даровану уз заставу. После тога музика је свирала „обзану", командант командовао „капе скини" и свештеник је почињао верски обред освећења. Након завршетка освећења, музика је свирала молитву и свештеник је кропио заставу и трупу. Командант је затим командовао поздрав новоосвећеној застави и застава је у пратњи команданта и ађутанта ношена у строј на своје место. Музика је за то време свирала поздрав, након чега је у част заставе испаливана почасна паљба. Ако је у исто време стару заставу требало заменити новом, онда је она током целокупног церемонијала стајала поред нове заставе. Том приликом старој застави одавана је посебна почаст. Стару заставу држао је заставник поред кога је стајао командант, док је нову држао неки подофицир у пратњи ађутанта. Нова застава предавана је заставнику тек након њеног освећења и затим је ношена у строј. Стара застава одношена је на неко достојно место где је даље чувана. Уколико је у исто време требало осветити више застава, оне су постављане у једну

врсту према бројном реду јединица којима су припадале, а поступак освећења био је исти. На крају свечаности освећења командант и свештеник говорили су о значају заставе. Истицао је њен значај на јачању храбрости и врлина, као и на очувању и јачању вере.

Краљевина Југославија

Привремена правила службе из 1925. године дефинишу заставу као највећу војничку светињу у којој су оличени краљ и отаџбина. Војничку заставу даровао је краљ сваком пешадијском и коњичком пуку. Остали родови војске који нису имали своју заставу борили су се под заставом оних пукова којима су у борби придодати „или са којима у заједници раде". Као светињи коју је благословио Бог, а даровао краљ, војничкој застави одају се дужне почести. Сваки војник и грађанин дужан је да је поздрави кад год је види. Заставу је чувала почасна стража, а са почастима и поздравом пук ју је примао при поласку на вежбу, исто тако је остављао при повратку са вежбе. Одличја које је добила ношена су на самој застави. Значају заставе за морал војника посвећено је пуно простор. Сматрана је за симбол части војне силе и представљала је јединство отаџбине под скиптром краља из династије Карађорђевића. Представљала је видни знак идеала, интереса отаџбине, војничких дужности и врлина и пратила је војнике свуда, и у веселим и у тешким приликама. У борби је код заставе било зборно место, око ње су се скупљали сви борци, јер их је подсећала на њихове дужности, на светињу положене заклетве. Застава је тражила јуначко прегореване сваког војника. Наводи се, тако-

Застава моравског дивизијског коњичког пука, 1911.

ће, да војничке заставе опомињу и указују на славне борбе, на победе и поразе из прошлости, пуне незапамћених радости и болова, али које су на крају увенчане славом. Верност према војничкој застави представљена је као једна од светих дужности сваког војника јер се сваки војник полажући заклетву обавезивао војничкој застави да је неће изневерити. С друге стране, наведена је и опомена да војник који напусти заставу чини највећи грех. Он изневерава своју заклетву и чини издајство према краљу и својој отаџбини, а такав поступак повлачио је и најтежу осуду по војном казненом закону. Јасно је истакнуто да су за таквог војника резервисани срам, поруга и жигосање вечним народним проклетством, те да је бегунце испод заставе народ називао страшним именом издајника. Највећа срамота за пук била је ако допусти да заставка падне у руке непријатељу. Супротно томе, наглашено је да би војник који у борби успе да отме непријатељску војничку заставу, учинио највеће дело храбрости и њему је припадала част, слава и највеће одликовање. У Привременим правилима службе објашњени су симболи на застави – двоглави бели орао представљао је отаџбину, а круна са краљевим монограмом представљала је краља. Објашњено је да натпис С вером у Бога за Краља и Отаџбину, исписан „златним словима на застави служи војницима као идеја водиља у борби противу свих непријатеља и служи као опомена младим војницима да нам је вера и љубав према отаџбини сачувала име, језик, слободу и народност од безбројних завојевача и непријатеља нашега народа”.

Поступак освећења заставе

У Привременим правилима службе из 1925. године наведен је и поступак освећења и предаје заставе. Према члану 397, нове заставе увек се освећују напољу; члан 398 каже да на ту свечаност, како код пешадије тако и код коњице, излазе они пукови са свима старешинама чије се заставе освећују, са оружјем, коњица пешке, а присуствују и све остале трупе и сви официри дотичног гарнизона. У члан 399. пише да место и време где и када трупе треба да изађу одређује командант места наредбом. Командант параде одређује се по тачки 462. Он одређује поредак који ће трупе заузети. Освећење заставе, према члану 400, врше војни свештеници свих вероисповести, који као такви постоје у војсци. Пошто се дочека најстарији старешина који ће присуствовати освећењу заставе, на 20 корака пред средином строја – поретка намештају с столови, тако да за сваку вероисповест, осим муслиманске, буде по један сто, где ће свештеници обављати своје вероисповедне обреде. Свештеници се постројавају по реду старешинства окренути војницима. Позади свештеника на десет корака постројавају се официри ван строја; испред свештеника на пет корака окренут свештеницима у једну врсту стаје командант пука чија се заставка освећује, лево од њега један подофицир, који држи нову заставу, којој се док се не освети не одају никакве почести, лево од заставе стају ађутант и одређени заставник, сви са сабљама у ножницама.

Када све ово буде готово, каже члан 401, по претходној дозволи најстаријег старешине командант парада командује „мирно” и „о десно раме”, односно „сабље вади”. Кад се ово сврши, командант пука, ађутант, заставник и подофицир који држи заставу окрену се лицем трупи и ађутант чита указ и краљеву диплому даровану уз заставу. По свршеном читању указа, окрену се поново свештеницима; музика, ако је има, свира „увод”, командант парада командује „капе скини”, музика (значари) одсвира „молитву”, а затим свештеници по реду старешинства освећују заставу сваки по прописима своје вероисповести. Кад свештеници освете заставу, према члану 402, узимају је у руке, целивају и заједнички предају команданту пука, који је прима из руку свештеника и целива; за овим се командује „покрис” на шта музика (значари) одсвира „завршетак”.

Ако освећењу (члан 403) присуствује краљ, министар војске и морнарице или командант армије, онда свештеници по освећењу заставу предају њима, а они је после предају команданту пука. Пошто командант пука прими (члан 404) заставу најстарији присутни командант пригодним говором је предаје војницима пука, позивајући их да јој буду верни и одани, да је сматрају за својину пука и да је чувају онако како су то и њихови ратни другови у рату чинили. Командант пука примивши заставу кратким говором заблагодари на дару и у име војника пука свечано изјави да ће цео пук радије изгинути него заставу напустити. После овога командант пука (члан 405) предаје заставу заставнику који је прима и са њом

полази уз пратњу команданта пука ађутанта и подофицира који са извађеним сабљама заставу спровode на њено место у строј. Приликом одласка заставе на њено место командант парада командује „поздрав“ на шта музика (значари) свира „поздрав“, а трупе остале поступају по одредбама егзерцирних правила. Кад се застава унесе у строј или поредак на њено место, каже члан 406, командант парада даје знак да музика (значари) престане свирати, а затим командује „мирно“. После ове команде командант парада командује почасну паљбу. Одређена јединица изведе почасну паљбу. Напослетку поред најстаријег све трупе пролазе парадним маршем са пуком нове заставе на челу. По свршеном парадном маршу трупе иду у стан, ако се другачије не нареди. Док је командант пука са заставом (члан 407), замењује га у командовању најстарији официр. Ако би у исто време (члан 408) стару заставу требало заменити новом, онда се, по тачки 400, постројавају само командант пука и подофицир са новом заставом, а ађутант и заставник у строју су са старом заставом у саставу пука. Пред почетак освећења, а после команде „о десно раме“ и „сабље вади“, на команду „стара застава напред“, заставник уз пратњу ађутанта излази и доноси стару заставу и стају: заставник десно од команданта пука, а ађутант лево од подофицира са новом заставом (тако на десном крилу стоји заставник са старом заставом, па командант пука, затим подофицир са новом заставом, а лево од њега ађутант) Сви са сабљама у ножницама.

У члану 409 прописано је: по завршеном освећењу, пошто се нова застава преда заставнику, у исто време стару прима подофицир који је држао нову заставу из уз поздрав, који јој трупе одају, односи је на место које треба раније одредити. После овога односи се и нова застава у строј на начин напред прописан. Овако се исто поступа (члан 410) ако би се једновремено више нових застава освећивало. Заставе тада стају по бројном реду јединица којима припадају и то на десном крилу пешадијске, а до њих коњичке. Ако треба да освети велики број застава, онда се постро-

јавају на исти начин с тим што се подофицири са новим застavaма издвајају од пратње и стају у групу непосредно испред стола свештеничког.

Сваки свештеник (члан 411), кад му дође ред, једновремено једним обредом освећује све заставе, затим сви свештеници заједнички по реду предају заставе њиховим командантима пукова. Ако би у исто време требало више старих застава заменити новим (члан 412), онда се поступа како је то прописано за једну, а постројавају се слично ономе што је напред речено.

Одликовања додељена застavaма

Као великим светињама и симболима војничке части и ратне славе, застavaма су додељивана и највиша одлијча и признања. Након Првог српско-турског рата 1876. године Таковским крстом IV степена одликоване су заставе Трећег качерског батаљона прве класе народне војске, Петог грочанског батаљона I народне војске и Другог грузанског батаљона I класе народне војске. У знак краљевског признања за исказану храброст у ратовима 1912–1913. године, краљ Петар одликовао је, 24. маја 1913, Златном медаљом за храброст заставе четрнаест пешадијских и коњичких пукова првог и другог позива народне војске. За исказану храброст у Другом балканском рату, Орденом Карађорђевог звезде с мачевима IV реда одликоване су заставе I, II, V, VI, VII, XI, XIV, XVI и XVII пешадијског пука првог позива, IV прекобројног пешадијског пука првог позива, V, VI и X пешадијског пука другог позива, као и застава IV коњичког пука. Сребрном медаљом за храброст одликоване су заставе II и III коњичког пука, IV и VII пешадијског пука другог позива народне војске, као и заставе Дунавског и шумадијског коњичког дивизиона.

Значај заставе приликом заклетве

Војничка заклетва представљала је чин најдубљег поштовања Бога и сви хришћани полагали су је пред освећеном заставом као највећом светињом. Један од првих записа о полагању заклетве у српској војсци јесте и онај који говори о томе да су након регрутације која је спроведена у лето 1836. године, регрути 24. јуна у пратњи својих официра, парадно и са заставом, отишли у цркву где су имали „присјагу верности“.

Правилима службе војске Краљевине Србије било је одређено да сви официри, заставници, војноадминистративни чиновници и војници оних команди које имају своју заставу, заклетву полажу пред својом заставом. Припадници јеврејске и муслиманске вероисповести полагали су заклетву на Талмуду, односно Курану. Војници из јединица које нису имале своју заставу, заклињали су се на заставу оне команде из истог гарнизона коју одреди командант места. Уколико у гарнизону није било заставе, регрути су се заклињали на Светом јеванђељу. На месту које је одређено

Застава видовданских бораца, 1917.

за полагање заклетве доношене су заставе свих пукова чији се регрути заклињу. Уколико је требало накнадно извршити заклетву регрута, тада је доношена застава само једног пука којег одреди командант места. Идентични поступак примењиван је и у војсци Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и био је унет у Привремена правила службе из 1925. године. Усмена заклетва је гласила: „Ја (име и презиме) заклињем се све могућим Богом, да ћу Врховном Заповеднику све војне силе Краљу Срба, Хрвата и Словенаца Александру Првом свагда и у свима приликама бити веран, свом душом одан и послушан; да ћу се за краља и отаџбину јуначки борити; да Војничку Заставу нигде и никад нећу изневерити и да ћу заповести свих претпостављених ми старешина слушати и верно извршавати. Тако ми Бог помогао !”

Приликом заклетва регрута јединица београдског гарнизона и новопримљених питомаца Прве пешадијске подофицерске школе, 29. маја 1932, на Бањици били су постројени почасни водови са заставама коњичких и пешадијских пукова. Римокатолички војни свештеник Даворин Мехмед, примајући заклетву регрута католика, рекао је: „Полажући заклетву пред овим светим заставама, пред Краљем и народом, знајте јунаци, да се никада не смете устезати, да целога себе жртвујете за Краља и Отаџбину. С вером у Бога и непоколебљивом љубављу према отаџбини приступите заклетви.”

Застава је чувана по цену живота

У Првом српско-турском рату 1876. година тешко је рањен Миладин Љубичић, заставник Ваљевског батаљона Ваљевске бригаде прве класе народне војске. Он је поставио заставу на турски ров иако је био рањен у обе руке и у ногу, а застава је била изрешетана куршумима. Иако је

остао тежак инвалид, он се пријавио за заставника и у Другом српско-турском рату 1877. године, али није примењен због тога што се још није опоравио од рана. У бици на Калипољу недалеко од Јавора 1876. године, заставник Моравског батаљона Милош Поповић јуришао је да постави заставу на турски грудобран, али је погинуо и заставу је узео један турски војник. Када је то видео, четовођа Лазар Мирковић појурио је за турским војником и повратио заставу. У борбама на Нешковом вису у српско-бугарском рату 1885. године својом храброшћу истакао се капетан Михаило Катанић, командант Другог батаљона Једанаестог пука. Када је застава била у опасности, капетан Катанић, опкољен са свих страна бугарским војницима, успео је да је зграби и баца у провалију, одакле ју је војник подигао и спасио.

Чување застава у Војном музеју

Војни музеј је 1887. године у *Службеном војном листу* објавио распис свим командама и надлештвима, као и активним и резервним официрима, са позивом да доставе што више података о заставама под којима се борила српска војска у претходним ратовима, а које су раније предате на чување. Подаци су се односили пре свега на битке у којима су поједине заставе ношене и одликовања која су добиле. Иницијативу за прикупљање података подржао је тадашњи министар војни Сава Грујић. Када је 1904. отворена изложбена поставка, у збирци Војног музеја налазиле су се 232 заставе. Највећи број застава страдао је током евакуације музејског материјала 1915. године. Након што су 6. септембра 1930. на Бањици додељене нове југословенске заставе, старе српске заставе остале су у просторијама 18. пешадијског пука на Бањици, одакле су сутрадан пренете на Оплењак. Истог дана, краљ Александар је у част предаје нових застава у двору приредио вечеру за команданте армија, дивизија и пукова. Током Другог светског рата заставе је са Оплењца у Народни музеј пренео руководилац музеја Милан Кашанин. Пуковске заставе налазе се у поставци Војног музеја од 1961. године. ■